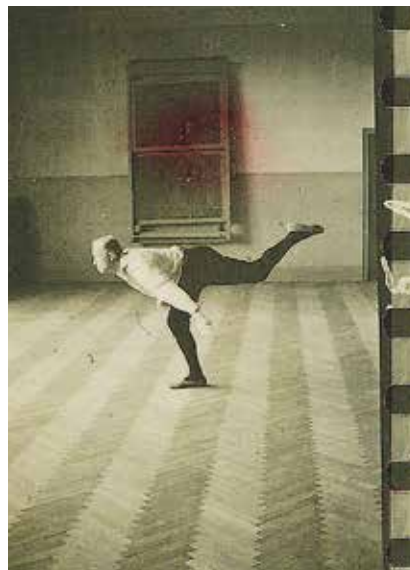
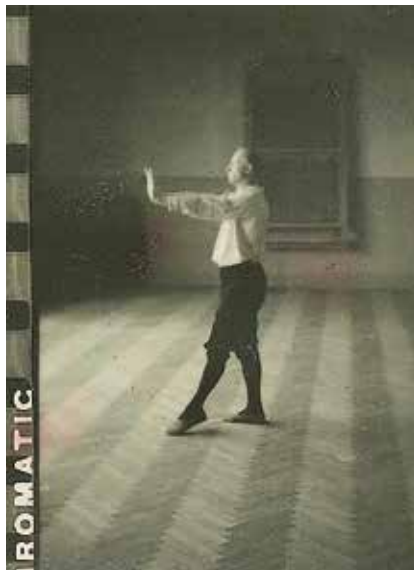

Forum Antroposofi

4-6

Notiser

7-12

Intervju:

Rembert Biemond

13-17

Samtal:

Samtal om, meditation

18-19

Krönika:

Uppmärksamhet

20-21

Bilduppslaget

23-26

Krönikor:

Finns det en naturlig död?

Framtidsfrö i kaos

4 april 2018 i New York

Fönsterkonst som terapi

Den stora hemligheten

26-27

Bokanmälan: Faust

28-29

Levnadsteckning & Till minne

30-32

Läsarbrev: Replik

Grupperna: Kaspar Hauser

32-33

Fråga till medlemmarna

Årsmötesprotokoll 2018

Goetheanumledningen nyorganiserar

34-37

Kalendarium:

Antroposofiska Sällskapet

Järna, Stockholm och Norrköping

38-39

Förteckning över medlemsgrupper

Artiklar på hemsidan

Medlemssekretariat

Medlemskap

40

Bildberättelse

Var befinner vi oss idag?

Mats-Ola Ohlsson

Var befinner vi oss idag? Som individer och som mänsklighet? Är vi på väg att förlora kontakten med vår inre kärna av mänskliga värden, vår mänskliga värdighet som kan leda oss igenom det som hindrar i en tid, som sätter sin tilltro till det som kommer ur ett ”tekniskt/mechaniskt trossystem”? Ett tänkande och sätt att se på världen som framspringer ur ett allt starkare övertagande av artificiell intelligens, i en tid mer och mer tillägnas den teknologiska singulariteten.

Det var några tankar som kom fram i samband med läsningen av Nicanor Perlas¹ kommande bok “The Last Stand: Spiritual Science in the Age of Artificial Intelligence”.² Han ger en väldigt tydlig bild av var vi står idag. Han nästan ropar ut att det är dags att vakna nu och inse att vi står nära ett totalt sammanbrott, ”att mänskligheten går in i en oförutsägbar tid i historien och rör sig in i ett farligt territorium”.

Om vi i det här uppvaknandet kan återta potentialen i andlig vetenskap, antroposofi, och utveckla vårt tänkande att bli levande, för det oss till kontakt med eteriska

krafter som kan hålla oss levande som individer och mänsklighet.

En sen majdag i år var Friedrich Glasl³ på besök i Järna. Under en arbetsdag tog han fram en bild på hur en organisation utvecklar sig, från frö, genom grodd till full blom, och därefter inträder en avtagande verksamhet, i vissnande och till slut är det något som dör. Det är processer som man kan se i organisationer och företag i det lokala samhället och i större globala sammanhang. Upplevelsen att något har varit blomstrande och att det går in i ett vissnande, vittrande kan vara smärtsamt, och skapa en känsla av att något stort är på väg att försvinna eller har förlorats. En förbindelse med det som inspirerar är inte längre där. Glasl betonade betydelsen av att bilda celler av värme, människor som i all anspråkslöshet möts i ett genuint intresse för varandra och för bärande idéer och initiativ. Då menar Glasl att något på nytt kan strömma till, inspirerande från andliga världen. De vi gör kan väcka intresse från andliga väsen!

Rudolf Steiner skriver i ett brev till medlemmarna⁴ att när vi möts i antroposofiska

sammansamlingar så borde *människan* möta *människan*.

I ett föregående brev⁵ skrev han att ”antroposofin endast kan utvecklas som något levande. För grunddraget i dess väsen är liv. Den är ur anden flytande liv. Därför vill den också värdas av levande själar och varma hjärtan.”

De här orden av Rudolf Steiner får för mig budskapen från Nicanor Perlas och Friedrich Glasl att komma samman. Att det finns positiva, livsskapande framtidskrafter att förlösa genom ett inre arbete och mötet människa till människa. Men det gäller för oss att verkligen ta vara på de möjligheterna i en allvarlig tid, då det mänskliga hotas på alla håll och kanter.

¹ Nicanor Perlas, Filippinerna, aktivist i civilsamhället, Right Livelihood-pristagare 2003.

² ”Den sista striden: Andlig vetenskap i den artificiella intelligensens tidsålder.”

³ Friedrich Glasl, Österrike, konflikt-forskare, organisationskonsult.

⁴ Brev till medlemmarna 3 februari 1924

⁵ Brev till medlemmarna 27 januari 1924

Antroposofiska rörelsen 5-8 miljoner

Antroposofiska rörelsen 5-8 miljoner. Vid Antroposofiska Sällskapetets årsmöte i Danmark nämndes att det finns ca. 44.000 medlemmar i världen, och att det finns lika många företag inspirerade av Rudolf Steiner. Antalet medlemmar faller (ca 2% - de gamla dör). Företagen växer i antal (7-10% per år). Man har beräknat hur många personer som är inblandade i företag och nått ca. 8 miljoner (t.ex. som föräldrar på en skola, medarbetare). Rudolf Steiner talade om att 7 miljoner var nödvändiga för att bära en ny kultur. Det ger hopp.

Källa: AntroPost, nr 6, 2018. Översättning: Red. JH

Läget för den antroposofiska vården och läkemedlen

Situationen för antroposofisk vård och de antroposofiska läkemedlen i Sverige är inte helt enkel -

Sedan 1988 har Vidarkliniken haft avtal med landstinget i Stockholms län, men senaste gången förnyades det inte och avtalet löpte ut sista mars 2017. Patienter/invånare hemmahörande i Stockholms Läns Landsting, SLL, har sedan dess inte kunnat få sk slutenvård ("vara inlagd") på Vidarkliniken via landstingskatten. Personer från Stockholms län utgjorde en betydande del av Vidarklinikens verksamhet. (Vidar vårdcentral har dock fortfarande vårdavtal med SLL och berörs alltså

inte). På Vidarkliniken pågår nu ett intensivt arbete med att utveckla verksamheten, följa upp certifieringar mm så att man kan möta krav som ställs vad gäller ex vis personuppgiftshantering (GDPR), miljöhänsyn mm, så man är redo för att åter ta emot patienter från Stockholms län när ett nytt avtal träder i kraft !

Dispens för de antroposofiska läkemedlen, för att få saluföra dem i Sverige, har förlängts många gånger genom åren, nu senast till 31 augusti 2019, därefter får bara de medel säljas i Sverige som är registrerade. Detta kommer troligen innebära att de flesta antroposofiska medicinerna inte kommer finnas tillgängliga att köpa i Sverige.

Vad kan vi då göra ?

Jo till hösten blir det ju val till riksdag, landsting o kommuner och då finns möjligheten att påverka situationen vad gäller landstinget i Stockholms län: det står klart att det inom Liberalerna finns motståndare till att man har vårdavtal med Vidarkliniken, även så inom Moderaterna. Genom att välja andra partier kan vi förhoppningsvis få bort dessa hinder. Då kan möjligheten öka för Vidarkliniken att kunna sluta nytt vårdavtal med SLL !

- Du som har rösträtt i SLL - TÄNK PÅ DITT VAL I HÖST !

Gerhard Böhme, leg sjuksköterska, Specialist i antroposofisk omvårdnad/IFAN

Högst kostnad för vården och minst valfrihet

Vi har högst kostnad för vården och minst valfrihet. Svenska vårdtagare är lika intresserade av att använda komplementär vård som tyskar, fransmän och schweizare. Att själv få välja den vård som fungerar och som hjälper oss att hitta tillbaka till hälsa, är både en fråga om mänskliga fri- och rättigheter och en demokratisk fråga.

Den svenska sjukvården kostar var och en av oss ungefär 48 700 kronor per invånare (2016). Det är ungefär lika mycket som invånarna i Tyskland, Frankrike och Schweiz betalar. Men i Sverige har patienter betydligt mindre frihet att välja inriktning av sin egen vård.

Av den anledningen arrangerades ett seminarium i riksdagen av MP:s Mats Pertoft den 16 april, "Framtidens vård – enfald eller mångfald?" med Bengt Westerberg som moderator. Forskare, läkare och analytiker beskrev vinsten med integrativ vård (skolmedicin och komplementär medicin i kombination).

Valuta för pengarna, i valfrihet räknat, är sämst i Sverige. Vi betalar lika mycket som de som betalar mest – och får lika lite valfrihet som de som betalar minst.

Många europeiska länder har en annan öppenhet inför komplementär vård än den som möter svenska vårdtagare. Det gäller inte minst Tyskland, Frankrike och Schweiz. Enligt studier använder 75 procent av skolmedicinskt utbildade tyska läkare även komplementär eller alternativ medicin i sitt yrke och 77 procent av de tyska smärteklinikerna erbjuder akupunkturbehandlingar.

Svenska skattebetalare är alltså lika intresserade av att använda komplementär vård som tyskar, fransmän och schweizare och betalar lika mycket för vården.

Men när det gäller valfrihet är Sverige sämst i klassen.

Läs mer på:

www.dagenssamhalle.se/debatt

Källa: www.dagenssamhalle.se/debatt. Red. JH.

Programmering i grundskolan

Från i höst blir programmering obligatoriskt ämne i grundskolan. I april debatterades skolans framtid i en artikel i SvD.

Den grundläggande frågan som behandlades i artikeln var hur skolan kommer att behöva gestaltas nu när den digitala tekniken har tagit så stor plats i samhället (den gemensamma verkligheten). Vi har fått ett samhälle där vår verklighetsuppfattning förändrats radikalt och vad som skall betraktas som verklighet har fått en viss relativ prägel. Den digitala tekniken, konstgjord intelligens (robotar, it-system osv.) har fått en stor roll i skolans utformande. Skolans uppgift är ju att ge grundlag och verktyg till de människor som skall gestalta vårt samhälles utveckling. Den stora frågan för skolan blir då vad som bestämmer samhällets utveckling, tekniken eller bildningen eller snarare hur de kompletterar varandra. Vad bildning är och hur den skall utformas för att ge ett grundlag för skolan och som

gör att vi kan använda den digitala tekniken på ett socialt mänskligt sätt utan att vi förvandlas till "ego narcissister". Artikeln hade en viss begränsande syn på vad bildning är. Men det påpekades även vikten av att utveckla social kompetens som empati.

I den här debatten skulle Waldorfskolan kunna ge många bidrag och idéer till skolans framtid, särskilt när det gäller bildning.

Den praktiska undervisningen i Waldorfskolan som t.ex. hantverk, konst och även den speciella form av teoretisk undervisning som undervisas i Waldorfskolan är grundläggande element i bildningen när det gäller det praktiska livet och social kompetens.

Waldorfskolan har möjligheter att vara avantgarde när det gäller dagens skola.

Red. BE. Artikel skrevs av Karin Thurjell SvD 1 april 2018.

Demeterförbundet officiellt grundat i Norge

Demeterförbundet officiellt grundat i Norge den 23 maj. Jordbrukare, kockar, restauranger, livsmedelsbutiker, grossister och personer med anknytning till det biodynamiska möttes för föreläsningar, hållbar måltid, mingel och grundandet av Demeterförbundet på idylliska Trädgårdsodlingen Bygdø Kongsgård. De senaste två åren har Biologisk Dynamisk Forening arbetat med skapandet av ett Demeterförbund. Det har blivit upprättat en interimskommitté och ett förslag till stadgar har skrivits.

Biologisk Dynamisk Forening äger varumärket i Norge och licensierar detta från Demeter International.

Märket skapades redan 1928 för de biodynamiska produkterna och varumärket står för rättvis handel, kvalitet och miljömedvetenhet.

Källa: AntroPost, nr 6, 2018 och www.biodynamisk.no. Översättning: Red. JH

Växande intresse för kristologi

Sedan 2015 har en gren av det antroposofiska sällskapet i Nederländerna etablerat en plattform för Rudolf Steiners kristologi. För att möta det växande intresset publiceras en kvartalsbok.

Både kvalitet och förståelse eftersträvas. Eftersom Steiners tankar om detta ämne finns i många föreläsningar, publicerades en "Wegwijzer" (vägvisare). Dessutom finns en kvartalsbok, där alla kan publicera resultat från sin egen forskning. Varje år anordnas en allmän tematisk konferens med inriktning på introduktioner och diskussioner. I februari ägde den tredje konferensen rum i Waldorf School Zeist på ämnet "Betydelsen av Steiners kristologi idag". Det var kopplat till konkreta, personliga erfarenheter och sociala utvecklingar.

Kontakt: Rob Steinbuch, steinb@dds.nl

Källa: Das Goetheanum nr 18, 2018. dasgoetheanum.com. Översättning: Red. JH

Med människans värdighet som drivkraft och ekonomi som verktyg

Rembert Biemond intervjuas av Felix Nieriker och Göran Nilo

Vi möter en företagare. Ordet "profit" förekommer inte i intervjun, det som vanligtvis är den enda drivkraften i affärer. Det är en annan drivkraft som pulserar i Remberts företagande. Den kommer från ett hjärta som lärt sig lyssna av var nöd finns och som gjort sig öppet för impulser "ovanifrån". Ett humant företagande blir då helt konkret någonstans i världen, t.ex. i Egypten, Indien eller i Mellaneuropa. Och med ungdomligt sinnelag följer och bistår han YIP-projektet som visserligen har sin utgångspunkt i Järna, men som sträcker sina vingar ut över hela jorden. Vi önskar 60-åringen fortsatt kraft och inspiration för allt som ur framtiden ännu väntar på honom!

G(öran) N(ilo): Vilket huvudtema ser du i ditt liv?

R(embert) B(iemond): Tre röda trådar har jag i mitt liv: Med vilket syfte kommer ungdomar till världen? Nya ekono-

miska impulser och konst. Jag har haft olika tyngdpunkter där. Det är kanske lite ovanligt för ett yrkesliv, men dessa är mina tre teman som har haft lite olika vikt under olika faser av mitt liv.

GN: Med vilket syfte ser du att modernerna barn kommer till världen med?

RB: Det är en individuell fråga och kanske den viktigaste frågan man kan ha i ett liv. Att svara för andra är inte min tyngdpunkt – men där kan man hjälpa till med hur man kan arbeta med själva frågan. I samband med detta vill jag betona att Högskolans (Fria Högskolan för Antroposofi) idé är andlig forskning, vilket också är fallet i Ungdomssektionen. Andlig forskning, att vara medveten om med vilka andliga impulser jag har kommit till jorden, det är forskningstemat för ungdomssektionen och för mig också. Viktigt att se hur detta är kärnan i den sektionen och inte bara en generell ungdomsorganisation. Det är ju faktiskt

inget lätt tema. Sådana impulser – med vilka egentliga impulser har människor kommit till jorden med – kommer inte i första rummet i samhället. Det är ett tema som lätt kan bli utsatt för alla möjliga angrepp utifrån. Jag tror fortfarande att det är ett intressant och viktigt tema. Temat har kommit i mitt liv när jag var 19 och jag träffade Jörgen Smit. Han blev min stora lärare. Jag hade den stora lyckan att vara relativt nära honom under 12 års tid, från 1979 – 1991. Det var hans sista 12 år i livet, för mig var det från 21 – 33 årsåldern. Det utvecklade sig till en stark vänskap, men också en stor utmaning för mig. Först var han den stora förebilden för mig, en slags idol, men sedan blev jag hans assistent och medarbetare generellt och i den sista fasen fick jag ersätta de funktioner som en familj har i en människas liv. Jag blev den som var behjälplig med testamentet och annat och blev bryggan till världen under hans sista 3 månader i livet.

F(elix) N(ieriker): Jag minns att du skrivit något om detta.

RB: Ja, det har jag. Många frågade mig om jag inte skulle skriva om mina upplevelser med honom. Istället för att skriva en bok har jag skapat en webbsida där delar av hans litterära kvarlåtenskap finns mm. De är tänkt att fungera som ett slags källmaterial. www.joergensmit.org

FN: Kanske kan du också säga något om dina andra två huvudteman?

RB: När jag gick i Waldorfskolan hade jag stora svårigheter att välja vilka studier/vilken utbildning jag skulle välja. I dagsläget har vi tusentals Waldorfskolor, men när jag gick i skolan hade jag den stora lyckan att vara i Waldorfskolan i Den Haag som var den andra skolan som grundades efter den första i Stuttgart. När jag gick där var det fortfarande en mycket stark skola. En av mina lärare var Hans Peter van Manen, som var en mycket viktig person i mitt liv. Historia var hans officiella tema och han hade ett fint sätt att framföra det på, men förutom det hade han också en stark relation till framtiden. Han hjälpte mig att hitta en väg efter skolan. Jag hade den stora impulsen, mottot i livet: jag vill arbeta där det är svårast. Jag hade intrycket att det finns al-

”När jag var 19
träffade jag Jörgen Smit.
Han blev min
stora lärare”

ternativ inom pedagogik, läkepedagogik, medicin etc., men egentligen inte inom ekonomiområdet. Tittar jag på detta 41 år senare konstaterar jag att alternativ inom ekonomin har börjat profilera sig exempelvis med olika antroposofiska bankinitiativ, där jag under mitt liv har haft olika funktioner, med Rolf Kerler, med Freie Gemeinschaftsbank i Basel, Schweiz och med andra uppgifter. Ett viktigt tema för mig är inom detta område: hur kan man äga mark och byggnader på ett nytt sätt? Jag är fortfarande aktiv i Stiftung Edith Maryon (en ickevinstdrivande organisation med syftet att främja det allmännyttiga umgänget med mark och byggnader) som grundades 1990 och nu har vuxit till en tämligen stor verksamhet. www.maryon.ch

Jag beslöt mig alltså för att utbilda mig inom ekonomi, management och organisationskunskande. Det blev inte helt lätt under min studietid, eftersom det nästan inte fanns några medstudenter som hade samma drivkraft och motivation för studierna som jag. Just i detta område är de starka drivkrafterna ofta att tjäna pengar, arbeta i pappas företag o s v. Men jag hittade ändå ett par vänner där bland de 1 600 studenterna i första året av ekonomistudier i Rotterdam. Min egentliga motivation för dessa studier, som utgjorde min grundutbildning, var ju att arbeta fram ekonomi på ett nytt sätt, men det fanns inga professorer som tänkte så. Jag studerade egentligen det jag inte sökte. Jag hade ett parallellliv med antroposofi och ungdomssektionen och liknande. Tittar jag på det 40 år senare konstaterar jag att någonting ändå långsamt har kommit fram också utanför de antroposofiska kretsarna, även inom de akademiska.

GN: Vad säger du om temat Grundeinkommen/medborgarlön som ekonomisk modell?

RB: Jag ser det som a benefit of the doubt (ungefär ”något fördelaktigt med tvivelaktiga inslag”). Det är något man kan undersöka men det är inte hela lösningen och jag tvivlar definitivt på det om det är staten som organiserar det. Det är något man absolut ska samtala om och jag är verkligen för att alla människor i samhället ska ha en ekonomisk garanti för sin existens. Under min studenttid, slutet av 70-talet – början av 80-talet, skrev jag faktiskt ett ”paper” om Grundeinkommen. Men som sagt, jag är tveksam om staten är alltför mycket inblandad, men om det som en del av civilsamhället är självorganiserat är jag mer positiv. Men man behöver också ha en stor diskussion om villkorlösheten som kopplas till en sådan inkomst. Jag är egentligen emot ett kontrollsamhälle genom typ partier. Alla dessa teman är viktiga: medborgarlön, vem ska äga mark, byggnader och företag. Hur ska vi handskas med hela frågan om det ekonomiska systemet i stort? Alla dessa är centrala frågor för ett nytt ekonomiskt synsätt. Ibland är jag rent praktiskt lite involverad i sådana frågor.

GN: Har du varit verksam på politisk nivå?

RB: Det har att göra med hur mitt liv gestaltat sig. Jag är relativt multikulturell eftersom jag levit i 4 länder och med 2 interkulturella äktenskap. Jag är holländsk

medborgare så under hela mitt vuxenliv har jag rent juridiskt inte varit berättigad att agera partipolitiskt, vilket jag således inte heller gjort.

GN: Och med konsten?

RB: Där har jag haft ett öde som säger mig att det kommer från långt tillbaka i tiden. Jag har här haft olika roller i förhållande till konsten, mest som producent. Jag har jobbat 4 år för och med Werner Barfod i eurytmiskolan i Den Haag. Det var mitt första jobb och jag var rektor för skolan. På den tiden var det 200 studenter, vilket är inte föreställbart idag. Vi hade 150 an-

”Jag hade den stora
impulsen, mottot i livet:
jag vill arbeta där det är
svårast.”

målningar per år, det var alltså jättesvårt att komma in, då vi bara kunde ta emot 30. Jag var just där de 4 åren när verksamheten var som störst. Det var en stor uppgift att organisera det hela. Jag var även docent i antroposofi med mina 25 år och dessutom involverad i ekonomin. Det var en mycket intensiv period. Under en annan fas i mitt liv var jag intendent för Goetheanumverksamheten och då speciellt för scenverksamheten. Den tiden var det en omfattande rörelse med hur mycket folk som helst involverade i övningar inom teatern, musikprojekt och belysning. Jag skulle också vara producent för olika projekt. Detta var i början av 1990-talet. Jag är fortfarande involverad i en organisation som heter Culture Scapes med säte i Basel. En kombination av ordet, kultur och landskap. Detta startade jag i Schweiz tillsammans med en holländsk vän. Impulsen kom i samband med att muren föll i Tyskland. Vi tänkte att nu kommer Volkswagen och Coca-Cola och hela västvärldens industri att invadera öst! Vi måste göra något rakt emot detta. Vi ville informera och presentera en kultur för Östeuropa. Vi startade en festival som var koncentrerad till Basel, men även i andra schweiziska städer. Från början upprepades den varje år. Nu kallas det Biennalen och äger rum vartannat år. Ett land presenterar sin kultur. Det har redan funnits i 15+ år. Det har bli-

vit en stor sak med en egen organisation. Vi har faktiskt en väntelista på länder som gärna vill bli presenterade och den schweiziska staten uppskattar projektet. Jag själv är fortfarande i styrelsen för det och min kompanjon Jurriaan Cooman tar numera hand om allt praktiskt. www.culturescapes.ch

Ett annat helt galet projekt inom konstsfären var James Turell-utställningen här i Järna 2011. Det centrala för mig har hela tiden varit att hjälpa till så att olika konstprojekt ska kunna genomföras.

GN: Utövar du själv någon konststart?

RB: Nej, inte egentligen. Jag har förstas spelat teater och några instrument eftersom jag gått i en Waldorfskola. Jag äger en tvärflöjt och gillar eurytmi men är som sagt ingen egentlig utövare idag.

FN: Jag förstår att du är engagerad i många olika verksamheter, hur ser den bilden ut idag?

RB: Jag kom till Sverige för att jobba med Vidarstiftelsen och slutade där efter 4 år. Det är en historia för sig. Rent formellt är jag nu egen företagare. Övergången från det ena till det andra var egentligen inte så omfattande. I Vidarstiftelsen har jag framför allt startat nya projekt. Under den tiden arbetade vi för en ny inriktning för Vidarstiftelsen som man sedan delvis har lämnat igen. YIP var ett projekt som Vidarstiftelsen sponsrade från början och där jag var aktiv. Jag undervisade också på YIP några veckor under den tiden. Under tre somrar genomförde jag olika projekt här i Ytterjärna. Under de 4 senaste åren har jag arbetat för YIP. 2014 var YIP i en stor kris och Reinoud Meijer och jag arbetade fram en lösning så att verksamheten kunde fortsätta. Nu har jag arbetat 4 år direkt i YIP, först 50 % och i dagsläget är det 25 %. Så YIP har varit ett angeläget projekt för mig de senaste åren och det passar ju helt in i ett av mina huvudteman som jag nämnde i början.

Under samma tid, de senaste 4 åren, har jag blivit involverad i SEKEM FARM i Egypten. Detta engagemang har växt. Sedan 3 år är jag i deras styrelse. Efter att Ibrahim Abouleish dog i juni 2017 har hans son Helmy bett mig att stiga in mer och jag jobbar nu minst en vecka per månad där. Jag ska dit i nästa vecka och det blir fjärde gången i år. Jag har också efterträtt Ibrahim som klassansvarig där. Men mitt första steg in i verksamheten var helt och hållet från ekonomin. Det finns numera också ett fritt universitet i Kairo som är officiellt ackrediterat med 1 300 studenter som har sina rötter i Se-

”Ett annat helt galet projekt inom konstsfären var James Turell-utställningen här i Järna 2011.”

kem. Det har Ibrahim arbetat hårt för under 10 års tid. Detta privata initiativ är en kraftfull impuls för Egypten. Allt sammanfattas under begreppet SEKEM. Universitetet är vikt åt hållbar utveckling och undervisningsspråket är i princip engelska för att inte ligga 20 – 30 år efter i utvecklingen.

Farmakologi-, ekonomi- och ingenjörsutbildningar. Nu i september ska också program för lantbruk och fysioterapi starta. Jag har blivit involverad i hela SEKEM och naturligtvis också i alla problem som finns, som att verksamheten har stora skulder. Det finns skolor och förskolor inom SEKEM och olika företag. Sedan finns ytterligare 3 jordbruksverksamheter, en i Sinai, en i Libyska öknen och en till.

Sedan är jag involverad i ett stort projekt i Indien, en verksamhet som odlar te. Kanske är det det största biodynamiska projektet i världen, i vilket fall vad gäller antal medarbetare. 17 olika teodlingar som är otroligt arbetsintensiva. Varje vecka måste man för hand plocka teblad, det är inte som med exempelvis jordgubbar, där

”Sedan är jag involverad i ett stort projekt i Indien, en verksamhet som odlar te. Kanske är det det största biodynamiska projektet i världen.”

man skördar allt vid ett tillfälle. 1 kg te är ca 20 000 handplockade blad. De totalt 10 700 medarbetarna bor också på sina respektive verksamheter och med deras familjer, i tillägg blir det 65 000 personer. Tänk er Darjeeling med Himalaya i bakgrunden som relief till det hela! Jag blev indragen i detta p.g.a. mina tidigare arbetsinsatser i olika delar av världen. Genom mitt SEKEM-engagemang var det inte helt hemligt vad jag gjorde där, så det gick vidare in i detta projekt.

YIP, SEKEM, Indien och i Schweiz är jag ca 1 gång per månad eftersom jag är styrelsemedlem i Stiftung Evidenz som är nära allierat med Goetheanum. Tillsammans med Rolf Kerler, som varit en annan viktig person i mitt liv, var jag med när den stiftelsen startade. Här är ”den nya ekonomin” ett tema. Jag är också styrelsemedlem i Edith Maryon Stiftung och som sagt i Culturescapes. Det är mina tre engagemang i Schweiz. Så detta är mitt nuvarande ”arbetspaket”, vad jag gör just nu.

FN: Hur ofta är du i Indien? Är det projektet en stiftelse? Och vilka sköter verksamheten i landet?

RB: Ett par gånger per år. Förra året var det mycket, i år blir det nog bara två gånger. Det är formellt ett företag. Det är indiern Sanjay Bansal som sköter företaget. Jag skulle kunna utveckla en del tankar om detta men det blir ett för stort tema. Vi kan se utvecklingspanoraman i världen just nu: Waldorfpedagogik i Kina, biodynamiskt jordbruk i Indien. Om ni skulle besöka teföretaget i Indien skulle ni få uppleva med vilken passion de hanterar kompostpreparaten! Jag skulle direkt vilja skicka aktiva biodynamiker i Europa dit och föreslå dem att ”gå i skola” där! Det är helt fantastiskt! Här måste man inte förklara att kor ska ha horn. Man behöver inte heller förklara att det finns en andlig värld och att månen och solen och stjärnorna också har en betydelse och inte bara fysiskt.

Jag kom in i dessa två omfattande biodynamiska projekt – i Indien och i SEKEM – genom att jag förmedlade europeiska investerare till dem. Det är ju stora uppgifter och man blir involverad i allt. Båda är ju holistiska projekt som håller på med allt. I Indien har vi inget universitet som i SEKEM, men vi har 35 skolor som kanske har lite Waldorfinspiration. Var och en av de 17 enheterna består i genomsnitt av 1 – 2 byar som har 1 – 3 skolor.

GN: Finns det någon ursprunglig initiatör till allt detta? FN: Upplever du Indien som framtidsorienterat?

RB: Ja, Sanjay Bansal. Indien är en kontinent som är mer differentierad än Europa. Det är faktiskt svårt att tala om "Indien", jag känner inte Indien. I Indien finns större skillnader än de mellan Portugal och Finland. Indien är verkligen en stor värld för sig och själv känner jag nu till Darjeeling och Assam nordöst om Bangladesh. Darjeeling är teernas champagneområde medan man i Assam odlar mer ordinar te.

GN: Fortsätter den här verksamheten att växa?

RB: Vi försöker nu öka den sociala kvalitén och försöker också göra något åt den långa "koloniala kedjan", distributionsuppbyggnaden. Ibland rör det sig om femton led innan teet når den enskilda konsumenten. Vi arbetar på att få ner det till en tre till fyra led. Själva bolaget har växt väldigt snabbt och vi arbetar med att konsolidera det nu. Men vi hoppas också att vi är ett exempel och att andra blir inspirerade. Vi behöver 100 % organiskt jordbruk. Inte bara en nisch.

FN: Hur ser ditt sätt att arbeta med unga människor ut?

RB: Jag vet inte om jag har ett bra svar. Men om vi talar om YIP så upplever jag det som en slags nisch. Dessa unga människor har helt tydligt stora hjärtekrafter. Och just detta behöver vi accentuera i det nya millenniet. Den industriella revolutionen har egentligen tagit bort det fysiska arbetet från oss. Det är fortfarande inte helt avslutat. Jag har sett statistik som säger att det i början av 1800-talet var helt normalt att en man kunde bära 150 kg. Med fackets hjälp blev det 120 kg och sedan har det successivt sjunkit ner till att det kanske är tillåtet att bära 30 kg. Men

"Jag är en slags seniordeltagare i YIP-projektet. De som startat och fortfarande driver YIP är en generation yngre än mig som nu fyller 60 år."

för medarbetare behövs maskiner för lyften, se också samma utveckling inom vårdområdet för att lyfta människor. Så det fysiska arbetet är mäktigt reducerat. Och nu kommer nästa stora revolution, AI- (artificiell intelligens) revolutionen, som tar arbete från oss människor, framförallt från beräkningsbara områden och det är omfattande. Vi är bara i början av detta, första taget har gått. Jag har ingen uppfattning om hur länge detta steg kommer att vara. Vi människor är nu i en retrofas: "Barnen måste absolut fortsätta att lära sig multiplikationstabellen!" Det är inte en värderingsfråga för mig, det kommer att hända! Men vi har hjärtats region kvar och där tror jag inte att maskinerna kommer att ta över. Vi måste betona detta nu och ändra hela skolsystemet motsvarande.

FN: Hur ser du på YIP-initiativet då? Jag ser själv som mycket viktigt att hela systemet med skolning och undervisning behöver ändras.

RB: Jag är en slags seniordeltagare där. De som startat och fortfarande driver YIP är en generation yngre än mig som nu fyller 60 år. Det känns som ett stort privilegium för mig att jag kan vara med på ett hörn! På 1970-, 80-talet hade vi ett trettiotal introduktionskurser i antroposofi för unga människor i Europa, inte bara Allmänna linjen i Järna, utan lite överallt, i Dornach, Emerson College o s v. Detta finns inte längre på samma sätt. YIP är på sätt och vis en reinkarnation av en Allmän linje, fast inte på samma sätt. Vi studerar kanske tyvärr inte Frihetens filosofi o s v. Men om vi skulle göra ett experiment: vi säger att vi är i ett konstigt land där vi bara får använda ett enda ord. Vad skulle man då välja? Om man gör det i en grupp kommer sådana begrepp som frihet, metamorfos, andliga världen m m. YIP har valt "initiativ"(Youth Initiative Program), som en slags översättning av antroposofi. Det gäller initiativ till att bli entreprenör för mitt eget liv och att driva initiativ i världen och inte bara uppleva sig som ett offer.

GN: Låt oss gå in på själva antroposofin. Hur skulle du vilja beskriva antroposofins väg in i de sociala sammanhangen, strukturerna i samhället i stort? I Sverige specifikt, men även globalt?

RB: I don't know! Jag har blivit allt osäkrare under mitt eget liv. Jag ska ändå försöka svara på frågan. Många av antroposofins idéer har blivit mainstream och det ska vi applådera och inte beklaga oss över att det inte blivit exakt så som vi föreställde oss det. Ser vi på Waldorfimpulsen

har många av dess aspekter blivit självklara inslag i modern pedagogik, som att flickor och pojkar undervisas tillsammans och många andra ting. Men dessa är egentligen inte själva kärnan i Waldorfpedagogiken. Vi märker att vi själva och andra har blivit ambivalenta inför begreppet antroposofi. Är det fortfarande en hjälp att hänvisa till själva begreppet? Som så många andra begrepp, som förbrukas under tidens gång. De används för alla möjliga syften och beskrivningar och har på det sättet blivit oskarpa, otydliga. Jag brukar säga att antroposofi är som en räv under natten, man kan inte hålla fast den, den slinker ur händerna. Man måste alltid vidare och ständigt på nytt söka. Antroposofi är ingenting man kan ha. Se en parallell: efter 300 år blir kristendomen plötsligt förstatligad och själva det väsentliga försvinner delvis. I den meningen finns en stor frågeställning i samband med antroposofin. Den blir uppenbar varje gång man försöker definiera den. Där var Jörgen Smit min stora lärare. När jag var 21 år var jag en stor antroposofisk idealist. Sedan fanns plötsligt en 30 - 40 Waldorfskolor i Holland. Jag sökte upp Jörgen och framförde mina stora kvalitetstvivel: "Men Jörgen, jag har förstätt att Waldorfskolan NN inte har eurytmi på skolschemat!" Jag trodde verkligen att detta var början till slutet. Då svarar Jörgen på tyska: "Jaha, man muss untersuchen: ist das insgesamt eine Schule die schlechter ist als eine Staatsschule." (Jaha, man måste undersöka om denna skola helhetligt betraktad är sämre än en statlig skola.) Det var hans svar. Där var botten liksom nådd. Under mitt eget liv har jag blivit alltmer tolerant.

GN: Men vad är det då man inte kan ge avkall på i antroposofin, vad behöver finnas kvar i alla väder?

RB: På en metanivå är det att vara på väg och fortsätta vara en lärande människa. Självklart tror jag att det behövs många ytterligare svar på den frågan. Antroposofi är någonting som inte kommer ur det gamla. Även om det finns antroposofiska perspektiv på urgamla tider, så är den någonting som egentligen är förankrat i framtiden. Vi har hela vägen från 1925 och framåt ett slags retroperspektiv. "Det ska vara som 1920!" Det är även i vår tid ett starkt inslag. Under senaste årsmötet i Dornach var det ett starkt motiv som processades. Det är ju så också i andra spirituella rörelser, i andra och tredje generationen görs en slags tillbakablick, vilket är helt förstäligt. Men man når inte in till kärnan i antroposofin på det sättet. Det är en intressant problematik.

”Under själva hoppet, som ju bara varade en bråkdel av en sekund, hade jag en stark spirituellt upplevelse.”

FN: Ja det är ju egentligen självklart att om man har svårt att förstå vad som händer i nutiden, hamnar man i det retrospektiva. Det ligger i sakens natur.

RB: Det har också en viss betydelse och jag ser också de positiva aspekterna av det förhållningssättet, men det är i vilket fall inte min väg just nu.

GN: Under den sista delen av vår intervju vill vi fråga dig om du kan berätta någonting om din barndom och uppväxt. Hur såg din familjesituation ut, vilka var dina viktiga upplevelser under barndomen?

RB: Pappa, mamma och jag, inga syskon. Scheveningen (stadsdel av Den Haag) som ligger vid Nordsjön, där har jag växt upp. Hela naturen där och framför allt närheten till havet var oerhört viktig för mig under min barndom och ungdomstid. Jag var en aktiv katamaranseglare och kappseglare med snabba båtar under min tonårstid. En väldigt skyddad barndom, samma lärare under Waldorfskolans första åtta år. Jag cyklade till skolan under 13 års tid till samma skola. Ligger jag till 2 års förskola så blir skoltiden 15 år. Det var en överskådlig värld, våra enda maskiner var kylskåp och dammsugare.

GN: När upptäckte du att du faktiskt levde i en väldigt skyddad värld?

RB: Det ser jag egentligen först nu när jag tittar tillbaka. Min mor var äldre än min far. Min mor hade en yrkeskarriär bakom sig innan hon gifte sig, vilket var ovanligt på den tiden. Hon var 37 år då och hade jobbat i 17 år som sjuksköterska också under kriget. Hennes föräldrar var bönder och min far kom mer ur en högborgerlig miljö. Hans far var ingenjör och var ansvarig för Amsterdams hela vattenförsörjning. Mina föräldrar var också redan aktiva inom antroposofin. Det var alltså en lugn och stabil barndom och även ungdomstid. När jag sedan var 18, 19 år

ändrade sig detta. Jag var också sen med puberteten.

FN: Sedan gick det med en väldig fart, eller hur!?

RB: Ja det stämmer, sedan kom en viss fart in i bilden.

GN: Finns det någonting som gjorde ett starkt intryck på dig under din uppväxt?

RB: Jo, det finns något. Jag vet inte om det passar in i denna intervju, men jag berättar det gärna för er. Jag har haft intressanta spirituella upplevelser, speciellt efter 20 årsåldern, men även under min barndom. Det har varit starka upplevelser som ibland har ändrat mitt liv och även mitt yrkesliv. Jag kan berätta om något i denna väg från barndomen. Mina föräldrar hade inte så mycket pengar. Det var alltså under 1950- 60-talet. Jag föddes 1958. Den trånga ekonomiska situationen rådde ju i hela samhället då. En gång om året för vår lilla familj på semester. När jag var i 12 årsåldern var vi i Österrike sommartid på en alp. Där fanns 8 kossor och i stort en väldigt gammaldags situation. Min far var till sättet lite långsam, men också djup. Jag minns egentligen min far sittandes i en stol med 20 böcker omkring sig på höger och vänster sida. Vi gjorde en dag en utflykt lite högre upp på alpen och besökte några människor där. Min far talade och talade med dem och min tyska var på den tiden inte särskilt bra, så jag strövade väl omkring där. Det fanns en bäck där och stenar och jag sprang runt och sedan hoppade jag från en sten till en annan. Under själva hoppet, som ju bara varade en bråkdel av en sekund, hade jag en stark spirituellt upplevelse. Jag var ett med hela naturen. Det är alltid svårt att beskriva men det var så starkt att det blivit oförglömligt! Jag har också haft en hel del andra spirituella upplevelser. När man talar om exempelvis USA är det något annat om man har varit där eller om man bara har sett en film eller läst om landet. Har man orienterat sig genom en bok eller en film kan man alltid säga: ”Kanske är allt detta bara flake news!” Men har man varit där är det helt annorlunda. När vi talar om antroposofin så har jag haft den stora lyckan att ha haft en och annan upplevelse som gett mig stora evidensupplevelser. Jag har haft en del spontana upplevelser, till exempel såg jag en gång en tvåbladig lotusblomma. Man behöver då inte längre undra: finns det eller finns det inte. Man vet att det inte bara är ”en indisk grej” som en del påstår och sedan kan man jämföra med det Steiner skildrar, man har ju själv sett.

GN: Du känner säkert till att det sedan några år tillbaka är en hel del antroposofier som i tidskrifter, böcker och även på Youtube skildrar sina liv med den antroposofiska kunskapsvägen och vilka resultat de då uppnått. Och sedan arbetar rent konkret ute i samhället med sina förmågor. Har du några erfarenheter av detta?

RB: Också här möter jag dessa fenomen med ”the benefit of some doubt”. Lyckligtvis är de inte alltid överens med varandra. Den stora frågan är, om vi nu talar om elementarväsen och liknande, om två av dessa klarseende själar skulle titta på samma fenomen, hur skulle bilden bli då? Jag har knappast stött på detta själv. Men självklart är hela andliga världen i en stor rörelse, men det väcker också stora moraliska frågor. Jag hoppas på att det blir mer konkret och systematiskt så småningom. Det blir alltid en viss problematik om det blir halvt kommersialiserat. Steiners väg var att göra det så vetenskapligt som möjligt, vilket är hans stora förtjänst. Och antroposoferna som håller på med detta är kanske inte så fokuserade på en sådan förankring. Varje andligt fenomen har ett fysiskt avtryck och tvärtom. För mig är det ett slags axiom. Många ser den andliga världen för sig. Fysiska världen här nere och andliga världen där uppe. Men det är inte min förståelse av antroposofi. Det är ett koncept som är ca 400 år gammalt och antroposofin har egentligen förnyat det.

FN: Finns det ytterligare något som vi inte berört och som du skulle vilja lyfta fram?

RB: Jag trodde att ni också skulle fokusera på Antroposofiska Sällskapet, men det har jag kanske missförstått?

GN: Du har faktiskt sagt en hel del om det, men vi planerade att fråga dig om hur

”Man måste alltid vidare och ständigt på nytt söka. Antroposofi är ingenting man kan ha.”

du ser styrkorna och svagheterna i Antroposofiska Sällskapet i Sverige och internationellt?

RB: En stor svaghet är att vi också där har en stark retroblick och för lite fokus på framtiden. Nästa månad är jag faktiskt engagerad i ett möte vid Goetheanum under titeln "Goetheanum World Association". Där finns en intressant aspekt: när Julmötet 1923/24 ägde rum såg situationen ut så: vi hade 12 000 medlemmar. Av det vi idag kallar den antroposofiska rörelsen fanns då 5 stycken verksamheter. Waldorfskolan i Stuttgart som var den största verksamheten. Sedan Waldorfskolan i Den Haag med 3 klasser i en villa. Klinik i Arlesheim med 8 sängplatser i en villa. Weleda som var ett litet laboratorium med 2-3 rum. Det var allt vad jag vet. Ingen läkepedagogik, inget jordbruk. Kristensamfundet fanns men det var alldeles i början av sin utveckling. 12 000 medlemmar och en stor och fyra små verksamheter. 2018 har vi kring 45 000 medlemmar om vi ser generöst på hur vi beräknar detta, och ungefär lika många initiativ. Det finns 20 000 demeterverksamheter, 6 000 läkare som själva benämner sig vara inspirerade av antroposofin och 15 000 som skriver ut antroposofiska recept, 1 500 Waldorfskolor, 2 000 Waldorfförskolor. Sedan har vi banker och företag och allt möjligt som har fått impulserna ur antroposofin.

Men det är en så otroligt annorlunda situation jämfört med 1924! Men i Antroposofiska Sällskapet har vi i princip samma struktur som 1924. Rudolf Steiner uttalade ofta under året 1924: "Nu är Antroposofiska Sällskapet och antroposofiska rörelsen ett!" Där talar han om den spirituella antroposofiska rörelsen. Han talar inte om de fem verksamheterna. Många antroposofier interpreterar det så, men de

**"Vid Julmötet
1923/24 hade vi 12
000 medlemmar.
Antroposofiska rörelsen
som praktik var 5
verksamheter."**

fanns egentligen inte, det var ju nästan ingenting. För mig blir det alltså en stor fråga hur man ska tänka sig utvecklingen på detta område. Där har jag lärt mig av Hans Peter van Manen som sa: "Formerna måste ändra sig i tidens gång." Om man tittar på början av Johannesevangeliets, självklart var det en meditation för en liten grupp som bara förmedlades från mun till öra under minst ett par hundra år och först sedan har det blivit något som alla kunde ha tillgång till. I vår tid finns

"Antroposofiska Sällskapet har i princip samma struktur som 1924."

det givetvis på internet som allt annat. För mig är Julmötet mycket viktigt, liksom Grundstensmeditationen och Mikaelsskolans klass, men nu måste vi hitta formerna som passar vår tid med den helt annorlunda situationen. Jag har inget svar på hur man ska göra, men om man hela tiden försöker komma tillbaka till 1924 så tittar man faktiskt i fel riktning. Och att bli medlem i Sällskapet måste bjuda på lite fler fördelar, man får något. Om man vill vara högskolemedlem så får man uppgifter och ansvar, men det behöver vara lite roligt att vara medlem också. Inte bara en känsla av att måste vara med och bära det hela och identifiera mig med alla möjliga speciella människor.

GN: Ser du några konkreta saker som du vill nämna?

RB: Jag har inga direkta svar. För att läsa Steiner behöver man inte vara medlem. Man behöver få ett svar på frågan varför man ska vara medlem? Något nytt svar. För exempelvis de unga människorna i YIP är det väldigt långt borta. För mig är det också så, ett Goetheanum är inte tillräckligt. Det behöver finnas fler. Jag var en gång med i ett samtal med Arne Klingborg där vi funderade över om Kulturhuset ska kunna ses som ett Goetheanum. Arne var emot det: "ingen känner Goethe i Sverige. Det är antroposofi som är det adekvata ordet här i Sverige." I vilket fall har Kulturhuset i Järna kommit närmast detta. Att ha akupunkturpunkter för antroposofin. Detta är kristallklart för

mig, annars har man en katolsk modell efter 100 år. Fler sådana centra på jorden skulle betyda en befrielse för Goetheanum. Jag var anställd vid Goetheanum 10 år och lärde då känna den dåvarande ordföranden Manfred Schmidt-Brabant och han var för denna tanke. Han hade ett slags koncept, ett Goetheanum i USA och ett i Asien. Detta var i början av 1990-talet. Detsamma gäller statyn Mänsklig-hetsrepresentanten. Vi behöver också flera sådana i världen. För mig är det en stor, stor fråga: vi har miljontals konstnärliga försök att skapa en målning eller en plastik från korsfästelsen och Kristus och sedan kommer Steiner med ett helt nytt koncept. Det har blivit en one off, vi borde få fler nya försök.

Här avslutades intervjun - Vi hade känslan av att den mycket tillmötesgående Rembert, full av energi, redan var på väg mot nästa mål, förmodligen i ett annat land, Schweiz, Egypten, Indien eller någon annan stans där hans kompetens kan göra stor nytta...

Samtal om meditation

Inessa Guseva samtalar med Tho Ha Vinh, inför konferensen:
"Levande förbindelser - antroposofisk meditation,
Goetheanum 7-9 juli 2017"

Dr. Ha Vinh Tho har vietnamesisk och fransk bakgrund. Han är utbildad eurytmist och läkseeurytmist och har tagit en fil dr. i psykologi och pedagogik vid universitetet i Genève. Han är även lärare i buddism med zenmästaren Thich Nhat Hanh som sin egen lärare. För närvarande är han programdirektör för The Gross National Happiness Centre i Bhutan.

Hur började du meditera? Vilken var den första person du mötte som du visste mediterade?

Jag började meditera 1969. Jag var då 18 år, då kan du räkna ut hur gammal jag är idag. 1968 var jag student i Paris och var involverad i 1968 års studentrevolution under maj månad. Det var en mycket speciell tid för unga människor som var engagerade i sociala frågor. Jag var också i Prag, det var alltså Pragvåren 1968 och protestreaktionerna i Paris.

Jag var politiskt involverad fastän jag kom från en buddistisk familj. Min far var buddist, men inte utövande sådan – det hade således ingen större inverkan på min uppväxt. Min far var diplomat och vi reste runt jorden. Jag vistades inte så mycket i Vietnam som barn eller ung människa, utan var mer invecklad i politiska aktioner och inte särskilt intresserad av spirituella ting. Kanske lite grand, men jag var mer fokuserad på ett socialt och politiskt engagemang.

1969 återvände jag till Vietnam med min familj, men det var krig – Vietnamkrigets värsta period. Jag var vietnamesisk medborgare så min far sa att om jag återvände till Vietnam skulle jag bli inkallad, så jag reste inte till Vietnam utan till Thailand och sedan tillbaka till Indien och sedan till Nepal.

När jag var i Nepal gjorde jag en längre vandring i Himalaya. På den tiden fanns inga reseagenturer och inga turister. Landet hade några år tidigare öppnat sina gränser och var huvudsakligen vildmark. För att göra en lång historia kort, jag gick vilse.

Jag var övertygad om att jag skulle dö, vilse som jag var i Himalaya. Det är ett mycket, mycket stort område. Dagen jag gick vilse hade jag några särskilt intensiva upplevelser. De spände från desperation till självömkan; ja allt man kan tänka sig däremellan. Jag var verkligen rädd och helt säker på att jag skulle dö.

Vid ett bestämt ögonblick var det som att jag tagit mig igenom olika skikt av min själ eller något åt det hållet. Jag nådde in till en inre plats, där var totalt lugnt och tyst, fullt av tilltro. Plötsligt skedde en förändring inåt och jag kände att naturen inte längre var hotfull, men istället var den som ett slags hem. Plötsligt kände jag en djup relation till jorden som om den var mitt sanna hem. En upplevelse av att vara förenad, vara ett och inhöljd i ett

fullständigt lugn som jag kunde överlämna mig till. Jag upplevde då att vad som än händer kommer det att vara okay. Sedan, säkert en bra stund senare, en timme, kanske två, det var svårt att avgöra (jag hade ingen klocka), kom en gammal man gående. Han var en gammal lama som vandrade från by till by för att utföra ritualer för bönderna och när han såg mig började han skratta, därför att det var så lustigt att se den här unga främlingen mitt ute i ödemarken. Han ledde mig till närmaste by, som inte låg särskilt långt borta, kanske en timmes vandring. Självt hade jag ingen aning om i vilken riktning jag borde gå.

Jag blev så att säga räddad och gick tillbaka till Katmandu och sedan reflekterade jag över det som hänt: det var något speciellt, men jag hade inga begrepp för att förstå vad det var. Men jag ville förstå, så jag började träffa tibetanska lamor, som vid den tiden flydde från Tibet som Kina hade invaderat. Det var många högtstående lamor som flydde.

Genom detta mötte jag min första lärare, som var en tibetansk lama. Jag berättade om mina upplevelser. Han berättade att det är möjligt att ha den sortens upplevelser medvetet och inte bara i sådana speciella situationer som den jag just varit med om. Detta var alltså mitt första möte med meditation. Därefter började jag meditera regelbundet och jag över-

vägde om jag kanske skulle bli munk, en buddistmunk.

Men det fanns några hinder på den vägen. Jag var politiskt engagerad och jag ville inte avstå från mitt sociala arbete. Det var de ädla skälen. Jag hade också ett annat skäl, nämligen att jag hade en flickvän i Österrike som jag ville träffa igen. Så slutligen reste jag tillbaka. I själva verket var det ett mycket bra skäl, för den flickvännen blev min fru och är det fortfarande idag. Vi har just firat vår 45:e bröllopsdag.

Jag återvände alltså till Europa. Jag hade gått ut gymnasiet och förväntades börja på universitet, men jag visste inte riktigt vad jag skulle studera. Jag var kritiskt inställd till det vanliga akademiska systemet och hade svårt att känna entusiasm inför universitetsstudier. Jag visste verkligen inte vad jag skulle göra.

Det hände sig att jag mötte en dam i Wien som hade en antikvitetsaffär. Det var en äldre dam och en grupp yngre människor brukade besöka hennes affär regelbundet, eftersom hon hade mycket att berätta. Jag gick dit några gånger och när jag berättade för henne att jag inte visste vad jag skulle göra sa hon att jag borde besöka Goetheanum. Hon gav mig en bok av Steiner – hon var en äldre antroposof. Hon var också läkemyrmist och talgestaltare. Jag respekterade verkligen henne så jag reste till Goetheanum. På tåget dit läste jag min första Steinerbok: "Johannesapokalypsen". Det var en tung text och jag var 18, kanske 19 år. Jag läste boken, och som det är när man är ung och naiv, hade jag en känsla av att jag förstod allt.

Så gick det till när jag reste till Goetheanum utan att tidigare ha hört någonting alls om antroposofi. Och när jag där frågade vad jag kunde studera fick jag svaret att jag kunde studera pedagogik, målning eller tal och drama eller eurytmi eller skulptur, ungefär så. Jag tyckte inte någonting av detta var särskilt intressant. Jag ville inte bli lärare, kände mig inte som en konstnär eller skulptör eller något av de andra förslagen.

Och sedan bläddrade jag i en broschyr som nämnde något om eurytmi och jag tyckte att det lät bra, eftersom jag själv gjort en del yoga. Det fanns en mening i broschyren som sa: "Gud gör eurytmi och som ett resultat av denna eurytmi uppstår människans form". Det handlade om eteriska krafter som skapar den mänskliga formen. Den meningen gjorde starkt intryck på mig: jag tänkte att det är detta jag ska göra.

Vid den tiden fanns två eurytmiskolor. Jag ringde den första (Lea van der Pals), hon var inte hemma, jag ringde den an-

dra – Elena Zuccoli – och hon var hemma. Det var i slutet av september och jag tillbringade eftermiddagen med henne och vi pratade och jag gillade verkligen henne. Hon var ungefär 75 år och var en av dessa "grandes dames", mycket imponerande, mycket kultiverad och med totalt öppet sinne.

Vid den tiden hade jag långt hår och såg ganska vild ut. Det var helt okay för henne. Hon var inte en person som brydde sig om hur man såg ut. Hon imponerade verkligen på mig. Mot slutet av vårt samtal sa jag: okay, jag börjar på eurytmiskolan. Jag hade aldrig gjort eurytmi förut och inte heller sett eurytmi.

Det var i slutet av september och utbildningen hade redan varit igång två veckor, men jag kunde fortfarande ansluta. Jag reste tillbaka till Wien till min flickvän och berättade att vi skulle resa till Dornach, att hon skulle börja studera eurytmi tillsammans med mig. Hon sa ja, så vi reste dit. Jag stannade i Dornach fyra år och på det sättet mötte jag antroposofin.

Sedan började jag intressera mig för antroposofisk meditation också samtidigt som jag fortsatte med mina buddistiska övningar. Det var inte alltid helt lätt, för i Dornach fanns fördomar mot buddism, man menade att den hörde till gångna tider. Egentligen brydde jag mig inte om det. Till min börd är jag till hälften asiat, till hälften europé, min far är vietnames, min mor fransyska. Jag är van att leva mellan kulturer. Men jag blev förvånad, eftersom folk hela tiden sa att antroposofi inte är en religion, men om man sa att man utövade buddism verkade de tycka att det var ett problem. Jag fortsatte fråga: är antroposofi en religion eller inte? Jag fick aldrig ett klart svar. Måste jag konvertera till kristendomen för att bli antroposof eller kan jag fortsätta vara buddist? De flesta religioner var till en början inte en religion. Jesus Kristus var inte en kristen, Buddha var inte en buddist. Först senare, när det blev institutionaliserat. Det är vad folk gör av detta.

Varför valde du antroposofin som grund?

Skälet till varför jag beslöt mig för att resa till Dornach... Det fanns flera skäl. Ett starkt skäl var att jag beslöt mig för att inte bli munk. Jag levde verkligen med frågan hur man kan kombinera ett spirituellt liv med socialt engagemang. Det fanns inte många möjligheter att göra det, men något som verkligen imponerade med antroposofin var att det fanns både en spirituell väg och även ett socialt engagemang. Därför var detta ett av skälen. Sedan, när jag började läsa en hel del böcker av Rudolf Steiner, blev jag som ung man verkligen imponerad av all den-

na otroliga kunskap och visdom. Jag fick svar på många av mina frågor. Jag studerade verkligen seriöst och intensivt. Jag tillbringade en betydande del av mitt liv i en antroposofisk institution, eftersom jag efter Dornach reste till Tyskland som waldorflärare.

Jag var mycket engagerad i antroposofi och antroposofiska aktiviteter. Jag levde i över 20 år i Camphill i Schweiz, jag undervisade i deras seminarium, utbildade speciallärare; läkepedagogik och socialterapi. Jag undervisade också i antroposofi under många år.

Gällande mitt personliga spirituella liv har jag alltid praktiserat dessa två: min buddistiska meditation liksom mitt antroposofiska övande. Jag blev medlem i "första klassen" i Fria Högskolan för Antroposofi 1974. Detta var aldrig ett dilemma för mig. Jag hade känslan av att ha mitt eget spirituella liv med sina egna lagar, eller annorlunda uttryckt: jag har mitt eget öde, med mitt eget övande som hör till mig.

Det handlar inte så mycket om att definiera mig själv genom att säga att jag är det eller det: jag är antroposof eller buddist. Jag identifierar mig inte med institutioner. Det finns saker i alla institutioner, i alla spirituella strömmar som jag verkligen värdesätter och håller fast vid och det finns saker som jag inte är bekväm med och som jag låter vara.

Varför mediterar du?

Som jag sa i introduktionen hade jag en upplevelse, en inre upplevelse som öppnade upp en annorlunda realitet för mig och som jag inte tidigare hade varit medveten om, och jag försökte lära mig hur jag medvetet skulle kunna komma dit igen. Alltså undersöka om det jag upplevt spontant kunde kultiveras medvetet och intentionellt? Det var den verkliga startpunkten och det är ett av skälen.

Det andra skälet är att meditation har varit en daglig övning sedan 1969, alltså verkligen regelbundet. Jag är mycket disciplinerad i mitt övande. Jag har upplevt att det finns olika nivåer av övande: jag stiger upp på morgonen och duschar. Det är inte något jag behöver överlägga med mig själv om, typ ska jag göra det eller inte. Det är en del av min dag, så börjar varje dag för mig.

På samma sätt som jag skulle känna mig lite generad om jag inte duschat en morgon, eftersom jag då skulle oroas för att jag kanske inte luktar gott, jag skulle inte känna mig helt ren, så är det för mig också med mitt medvetande. Om jag inte liksom skulle rengöra mitt medvetande på morgonen är det lite genant. Medvetandet behöver skötas precis som

kroppen. Så på en nivå handlar det om medvetenhetshygien.

På en annan nivå har jag märkt att det gör stor skillnad i mitt liv i meningen av hur jag reagerar på dagliga situationer. Sättet jag möter utmaningar eller problem på, eller lidande och svåra ögonblick i mitt liv. Jag märkte mycket tidigt att jag genom mina meditativa övningar fick en stark grund av inre lugn och förmåga att handskas med många olika situationer på ett sätt som verkligen underlättade.

Ytterligare en annan dimension har en mer kognitiv karaktär, det blir för mig ett sätt att förstå mig själv och världen, det är en väg till djupare förståelse av bägge sfärerna.

Det är också en väg som hjälper mig att kultivera mitt inre liv i meningen att jag tror att etiska kvalitéer, såsom medkänsla, altruism, vänlighet eller generositet, å ena sidan är givna, de är en del av den mänskliga naturen. Men å andra sida behöver de också kultiveras, vilket jag märkte genom mitt mediterande. Jag kan kultivera positiva kvalitéer som jag värdesätter och som jag värderar högt i mitt liv, som att vara mer empatisk, vänlig, mer generös, altruistisk, saker i den riktningen.

Det är således på många olika nivåer och vägar som meditation är viktigt i mitt liv.

Vad är det unika med den antroposofiska meditationen?

Antroposofisk meditation fokuserar starkt på mantra. Rudolf Steiner gav många mantra, antingen inom den Esoteriska skolan, eller i Första klassen och i många böcker och föredrag. Det finns givetvis också en del andra övningar som liknar rosenkorsmeditationen, som är en bild-, en symbolmeditation; men det stora flertalet av meditationer inom den antroposofiska kontexten är baserade på mantra.

Så som jag ser det fokuserar antroposofisk meditation huvudsakligen på den kunskapsmässiga delen av meditation. Antroposofi ser sig själv som en ockult väg till kunskap, en väg till högre kunskap. Jag tror att denna kognitiva dimension och strävan efter spirituella kunskap är mycket central i den antroposofiska approachen.

Vilken är den grundläggande antroposofiska meditationen och övningen för dig?

Givetvis finns de så kallade bredvidövningarna, men de är för mig mer förberedande övningar; själva de egentliga meditationerna, som Steiner beskriver i sin bok *Hur uppnås kunskap om högre världar?* centrerar starkt kring försöken att utveck-

la inre varseblivningsorgan för att kunna uppleva den andliga världen. Jag tror att det är detta som är det starkaste fokuset i den antroposofiska meditationen: mantra och att uppnå spirituella kunskap.

En mycket typisk övning som är ett bra exempel är "återblicken" på kvällen. En annan är att meditera verserna i *Antroposofisk själskalender*. Varje vecka har sin vers och de leder dig genom årscykeln för att uppleva sambandet mellan det som händer inne i dig och det som händer i naturen och i kosmos. Detta tredelade samband mellan det inre livet, naturvärlden och den kosmiska världen är i min mening mycket typiska exempel på antroposofiska meditationer som är offentliggjorda. Det finns givetvis också meditationer som Steiner mer specifikt gav för bruk inom "Första klassen" eller inom speciella grupperingar, såsom läkare, lärare, eurytmister o.s.v.

Vilken fokus har du inom den antroposofiska meditationen? Vilket är ditt område? Vad är det som entusiasmerar dig?

Jag gör några dagliga övningar som kommer från Steiner och antroposofin. De utgör ungefär en tredjedel av mina övningar.

Jag vet inte om ni känner till dr Tania Singers arbete? Hon är neurovetenskapare i Tyskland. Hon har gjort en hel del mycket intressant vetenskaplig forskning vid *Max Planck Institute for Human Cognitive and Brain Sciences* i Leipzig om effekten av meditation, både fysiska och psykologiska aspekter. Denna forskning stöds av EU och slutfördes nyligen. Det är mycket gedigen forskning med strikt vetenskaplig dokumentation, med kontrollgrupper och med mer än 100 deltagare som övade meditation

(www.resource-project.org).

Större delen av tidigare utförd forskning på meditation visade huvudsakligen att det har viss positiv effekt på kropp och själ, men oftast var det vaga resultat. Det är som att säga att det är bra att öva. Men om det handlar om att spela tennis, fotboll, åka skidor eller klättra har det olika effekter på kroppen; och om man då säger att övning är bra är det mycket vagt. Att säga att meditation är bra är mycket inexact.

Dr Tania Singer har gjort sin forskning på tre olika typer av meditation, en är mindfulness, den andra är meditationer som arbetar med *känslor*, som *empatimeditationer*, *kärleks-* och *vänlighetsmeditationer*, och den tredje är *kognitiva meditationer*.

Jag ser antroposofisk meditation som något som huvudsakligen fokuserar på kognitiv meditation. Det finns drag av mindfulness-övningar, men inte särskilt detaljerade, det finns också emotionella

dimensioner, men de är inte särskilt utarbetade i motsats till t.ex. buddistiska övningar, som har mycket utarbetade övningar inom mindfulness och som har detaljerade beskrivningar för att transformera emotionella tillstånd.

I mitt fall är antroposofiska meditationer den del av min meditation som framförallt är relaterad till kognitiva övningar eller spirituella insikter.

Men jag gör också alltid mindfulness-övningar som är fenomenologiska observationer av hur medvetande fungerar utan ett givet innehåll, alltså renodlad observation.

Dessa börjar med att man lär sig praktisera förmågan att stabilisera uppmärksamheten, för när man börjar meditera är det första man märker att uppmärksamheten är överallt. Vi kan egentligen inte bestämma var vår uppmärksamhet ska vara. Därför hör det till introduktionen av mindfulnessövningar att lära sig fokusera på uppmärksamheten och att kontrollera förmågan att styra den egna uppmärksamheten.

Det är ingångsfasen till mindfulnessövandet. Sedan leder det vidare till förmågan att observera medvetenhetsprocesserna utan att lägga till något speciellt innehåll. När man mediterar ett mantra fokuserar uppmärksamheten på ett särskilt innehåll. Men när man gör mindfulnessövningar kan man sätta vad som helst i centrum av uppmärksamheten, man bara observerar och ser vad som händer. Det är alltså en ren fenomenologisk observation av hur medvetandet fungerar. Jag övar ofta på det sättet, eftersom det för mig är det mest effektiva och kraftfulla sättet att förstå hur mitt eget medvetande fungerar. Detta gör jag istället för att sätta in ett speciellt innehåll som fokuserar min uppmärksamhet på något som är utanför mig, vilket är fallet med mångt mantra. Istället ägnar jag mig åt att verkligen observera hur tankar stiger upp, hur känslor visar sig, hur våra tankar och känslor är hoplänkade och så vidare – det är observation av medvetandeprocesser utan något givet innehåll.

Den andra delen av övandet, som jag också dagligen genomför, är att avsiktligt kultivera vissa känslor eller vissa själstillstånd. Det kan vara medkänsla. I den buddistiska traditionen finns många övningar, inte mantra, men övningar som hjälper människan att utveckla vissa själstillstånd eller vissa kvalitéer. Exempelvis kan man fokusera på att visualisera någon som man älskar. Om man vet att denna person lider, antingen fysiskt eller mentalt, fokuserar man sin uppmärksamhet på personen och skickar kärlek, läke- dom och vänlighet till denne.

Sedan fortsätter man genom att göra samma sak med någon som man inte känner särskilt väl. Jag ger dig ett exempel. Jag är pappa och jag är morfar/farfar och när jag tänker på mina barn och barnbarn är det mycket lätt att skapa kärlek och vänlighet och varma känslor. Jag vill att de ska vara lyckliga och trygga. När man väl vet hur det känns när man koncentrerar sig på någon man älskar, växlar man sin uppmärksamhet till någon man inte känner särskilt väl, kanske en granne eller kollega eller någon som man egentligen inte bryr sig om. Sedan försöker man skapa samma slags känslor som man hade på ett naturligt sätt för någon man älskar, men nu riktade till någon man inte känner väl.

Forsätter man detta övande kan man visualisera någon som man själv har problem med, kanske en svår kollega i arbetet eller en släkting som verkligen är irriterande eller någon som orsakat en lidande. Man kan också öva genom att tänka på någon berömdhet, som en politiker som man tycker är förfärlig. Genom att hålla kvar denna person i sitt medvetande, visualisera personen som vanligtvis alstrar stark antipati, praktiserar man att utveckla kärlek, vänlighet och medlidande gentemot denna person och man påminner sig då: fastän jag såg personen som mycket ovänlig ända till elak är han/hon en människa precis som jag själv och som de jag älskar. Han/hon vill också vara lycklig, vill undvika lidande och har potential till att utvecklas till en högre varelse.

Alla dessa övningar utvecklar kärlek, vänlighet och medlidande och jag gör dem dagligen. Tre slags av övningar, antroposofisk, mantrisk meditation, mindfulness-övningar och kärleks-, vänlighets- och medlidandeövningar.

De är för mig mycket olika och det dr Tania Singer har kommit fram till är: om man scannar hjärnan medan personen gör dessa olika övningar, ser man att olika delar av hjärnan stimuleras.

Vilken roll spelar människor som övar antroposofisk meditation för varandra? Vilka möjligheter och utmaningar finns i delad meditation? Hur är din situation nu och hur ska den bli?

När jag för många år sedan som ung man var i Dornach var det närmast tabu att tala om meditation. Steiner talar hela tiden om meditation men ingen talade egentligen om för oss hur vi skulle meditera. Det var inte lätt, eftersom det nästan inte samtalades om det och det fanns definitivt ingen meditationsguidning.

I min buddismpraktik har jag en lärare och vi har och har haft många samtal

om meditation, vi har delat erfarenheter, gett varandra feedback och råd. Som eurytmistudent hade jag en mycket bra lärare som verkligen hjälpte mig med mitt eurytmiövande och gav mig råd och det tyckte alla var helt okay. Men när jag började tala på det sättet om meditation blev svaret att som modern människa behöver jag ingen lärare, det hör till det förgångna och att nämna ordet "guru" var nästan som att svära. Men egentligen är "guru" ordet för "lärare" på sanskrit, varken mer eller mindre. Jag förstod verkligen inte varför jag behövde en lärare för att lära mig eurytmi men inte för att lära mig meditation, som på ett sätt är den ultimata konstformen.

Dessutom var det i den antroposofiska kontexten tabu att meditera i grupp. Jag förstod aldrig varför. Meditation, sa man, är något som man gör ensam på sitt rum, om du gör det i grupp är det inte äkta antroposofi. Jag är från min buddistiska praktik van vid att åtminstone två gånger om året delta i en retreat där vi mediterar mycket, många timmar om dagen och tillsammans. Min erfarenhet av detta är att en sådan intensiv meditation tillsammans med andra människor betyder en otrolig fördjupning av övandet, något jag inte kan uppnå ensam. Att göra det tillsammans med andra och sedan dela erfarenheter och samtala, dela med sig av problem som dyker upp, är en källa till stora insikter.

Men förhållandena i den antroposofiska världen har förändrats och jag är tacksam för att min kära vän Arthur Zajonc, f d president för *Mind & Life Institute*, starkt har bidragit till att behandla dessa frågor om meditation på ett mycket mer öppet sätt. Det är dock relativt nytt och jag tror en aning problematiskt därför att det skapade en känsla av att meditation är något mycket ockult och hemlighetsfullt, reserverat för några få lyckligt lottade. Om vi däremot tittar ut i världen är meditation "mainstream" och något som praktiseras av folk av alla slag.

I affärsvärlden finns mindfulness, i hälsosektorn, i skolor. Att bete sig som om det är något hemligt och bara till för några få utvalda är helt ute. Ett av skälen till att antroposofisk meditation inte är mer känd är att folk inte kan informera sig om den.

Samtidigt har buddistisk meditation och många andra meditationsriktningar, som *Mindfulness Based Stress Reduction* – bara för att nämna en sort – blivit mycket kända och det är mycket lätt att ansluta till dem. Man hittar lätt platserna, workshops och retreatar där man kan lära sig det.

En annan aspekt är att den spirituella vägen inte bara är individuell, det har också

att göra med gemenskapsbildning. Det var alltid så. Alla spirituella traditioner har gemenskapsbildande element och det är också det som för ihop gemenskaper.

Jag tror att detta att öva tillsammans, dela erfarenheter och stödja varandra är inte bara möjligt, det är absolut nödvändigt. Därför är det mycket bra att Antroposofiska Sällskapet numera har en större öppenhet inför att öva tillsammans och dela erfarenheter på ett tillgängligt sätt.

Var befinner vi oss idag som antroposofisk gemenskap och vilka ytterligare önskemål har du?

Som jag redan sagt identifierar jag mig inte bara med antroposofi. Det är en av mina inspirationskällor, men inte den enda. Jag tror att vi lever i en tid när vi måste övervinna våra sekteristiska skillnader, såsom separation baserad på trosbekännelse. Vi lever i en interkulturell och interreligiös tid, gemenskaper och samhällen är inte längre separerade från varandra. Alla västerländska länder är uppblandade, där finns muslimer och judar, buddister och kristna, hinduer och alla andra och alla lever tillsammans med varandra. Vi måste lära oss hur vi kan tala med varandra, stödja varandra, inte bara tala med trosfränderna.

Ett exempel: 2009 var jag i Köpenhamn under den stora klimatkonferensen och hela världen var där. Alla regeringar, alla NGO-människor och de spirituella rörelserna gav bidrag, men Antroposofiska Sällskapet var inte representerat. Jag var inte där i egenskap av antroposof. Jag deltog på grund av mitt humanitära arbete och mitt arbete inom *Engaged Buddhism*. Efter konferensen reste jag till Dornach och jag ville träffa styrelsen. Jag frågade dem varför de inte var representerade eftersom jag tror att antroposofi kan ha ett viktigt bidrag i en sådan kontext.

Som jag ser det kan antroposofins bidrag bara bli framgångsrika om antroposofin kliver ur sin egen nisch, sin stängda situation. För att det ska kunna ske anser jag att flera olika ting måste ske:

För det första behöver vi en stor portion ödmjukhet. Om jag som antroposof tror att jag har svar för allt eftersom jag läst dem i Rudolf Steiners böcker, kan jag naturligtvis inte tala med de andra eftersom jag vet och de vet inte. Det är ingen bra utgångspunkt för en öppen dialog och samtal, jag uppträder då som missionär. Vi behöver vara mycket blygsamma och ödmjuka.

För det andra är ingen intresserad av vad jag läst. Folk intresserar sig för vad jag upplevt. Om jag talar i form av Steiner-citat kommer jag inte att hitta några åhörare. Om det intresserar dem kan de

läsa det själva. Men om jag delar mina verkliga och ärliga erfarenheter blir folk intresserade. Det är därför folk verkligen gillar Arthur Zajonc eller Otto Scharmer, eller andra som verkligen lyckas tala ur sina egna erfarenheter. De blir helt säkert accepterade, de kan framträda i vilket öppet forum som helst, man kommer att lyssna på dem.

Jag tror att om vi verkligen vill att antroposofin ska ge sitt bidrag måste vi övervinna illusionen att "vi har svaren och vi ska berätta den för de andra" – det fungerar inte. Vi måste som antroposofier sluta att hela tiden citera och istället börja tala från insidan, från det vi verkligen har upplevt. Det berör människor och antroposofin har så mycket att erbjuda.

Jag sysslar mycket med undervisning. Jag är helt övertygad om att Waldorfpedagogik fortfarande är ett av de bästa pedagogiska systemen som existerar på jorden. Men om den bara är tillgänglig för en mycket begränsad grupp får den en laboratoriekaraktär, och kommer inte att göra verklig skillnad. Det som händer i labbet måste ut i världen. Vi talar om hundratals miljoner barn som desperat behöver ett bättre undervisningssystem som möter vår tids reella behov, inte bara några få utvalda Waldorfelever.

Hur ska vi kunna implementera Waldorfpedagogikens essens i världens olika pedagogiska system, för det är ju där de nödvändiga förändringarna är av nöden?

Eller tänk på biodynamiskt jordbruk. Organisk föda är ju vår tids stora fluga, alla talar om det. Men biodynamiskt jordbruk var det först praktiserades inom detta område. Och ändå är det inte så känt. Permakultur (hållbar odling) är mycket mer känt och den är ju inte på något sätt så komplett som biodynamiskt jordbruk.

Tyvärr har man inom biodynamiken fokuserat alltför mycket på ideologi och då blir det väl komplicerat, alltför svårt. Om man först måste acceptera idéer om exempelvis Akashakrönikan eller gamla Saturn, innan man kan börja anlägga en trädgård, fungerar det inte. Jag tror att man måste ändra på hur man kommunicerar detta och då kan antroposofins oerhört värdefulla bidrag till samhället bli fruktbara. Så länge antroposofier talar till antroposofier kommer inte mycket att hända. Vi predikar då mest till den egna församlingen istället för att tala ur egna erfarenheten.

Jag har inget emot det, men det är inte tillräckligt för att möta världens stora utmaningar eftersom det efter mer än 100 år inte finns mer än 50 000 antroposofier, och vad är det?! Det är inte mer än en liten stad. Jag vet att kvantitet inte är allt men ändå är vår realitet att vi är sju miljarder

människor på vår planet som har gemensamt ansvar och som står inför gemensamma utmaningar.

Om vi ska vara ärliga, tror vi att hela världen ska bli antroposofier? Det kommer givetvis aldrig att inträffa, men det betyder å andra sidan inte att antroposofin inte har något verkligt viktigt och värdefullt att bidra med. Det har den, men den måste hitta det rätta språket, ödmjukheten och öppenheten för att kunna stiga in i en verklig dialog och då släppa den underliggande iden att vi egentligen är de som vet bättre. Bara så kan antroposofin ge de trängande och brådskande bidragen. Jag tror att vår tids utmaningar är så allvarliga och så avgörande att alla människor som vill genomföra en spirituell förnyelse i vårt samhälle måste arbeta tillsammans. Vi kan inte göra det om vi är isolerade.

Vilka råd har du till någon som vill börja meditera?

Det mest basala är att meditation behöver bli en vana. Vi är vanevarelser, man kan inte meditera någon gång då och då även om meditationen är lång och djup. Det är mycket viktigare att börja blygsamt, 10 minuter per dag till exempel. Men man bör göra det dagligen så att det kan bli en regelbunden övning. Det är något liknande det att träna sin kropp. Då vet vi att vi inte kan börja med att springa ett maratonlopp. Man kanske börjar med att springa 5 – 15 minuter och då kommer muskler och kropp och andning att tillta i styrka och man kan efterhand springa längre. Meditation är verkligen något liknande. Uppmärksamhet är som en muskel, man måste öva upp dess kapacitet och träning handlar om regelbundenhet.

En annan viktig sak är att inte hoppa från det ena till det andra. Först pröva en sak och sedan en annan, vilket inte fungerar. Man behöver hitta en övning eller ett mantra eller vad det än är man gör, som man känner att man kan relatera till. Sedan gör man det under lång tid utan att byta, för det är bara när detta djupnar som man kommer underfund med hur det fungerar. Det tredje är att det är bra att ha ögonblick i sitt liv som man övar på djupet, inte bara 10 minuter på morgonen. Jag själv gör en retreat två till tre gånger per år då jag verkligen har tid och då övar jag riktigt mycket.

Man får inte riktigt djupa upplevelser om man mediterar 20 till 30 minuter per dag. Man kan då lätt misströsta: "jag har övat länge men det händer ju ingenting."

Men om man då och då gör en riktig djupmeditation når man djupare medvetenhetsnivåer och får då upplevelser som stärker ens entusiasm och vilja att öva.

Detta är viktigt. Jag organiserar exempelvis de senaste 15-16 åren varje sommar en retreat i Schweiz uppe i bergen och vi brukar vara ca 100 deltagare, många av dem är unga människor och vi övar intensivt tillsammans och detta stärker övandet oerhört.

Till sist är det stor hjälp om man har en bestämd plats för övandet. Om man har råd att disponera ett rum som helt är vikt åt övandet är det storartat. Om det inte går kan man åtminstone avdela ett hörn av ett rum i sitt sovrum eller vardagsrum, där man har något vackert, en bild man tycker om, en blomma. När man går till detta rum är man redan i en annan sinnesstämning. Om man verkligen skapat en speciell plats uppstår det en speciell stämning redan innan själva meditationen börjar. Det är visserligen något yttre men hjälper till. Ända sedan 19-årsåldern har jag alltid haft en sådan särskild plats för mitt övande. Till och med när vi var studenter i Dornach och vi delade våning med vänner och vi då inte hade mycket utrymme, lyckades jag ändå inrätta ett hörn eller ett rum för övandet. Jag har alltid prioriterat detta. Nu har jag tillgång till ett helt hus och då har jag avdelat ett helt rum för meditationsövningarna.

Är det något du vill tillägga?

Min huvudsakliga sysselsättning är för närvarande i Bhutan med *Gross National Happiness Center*. Vi arbetar med ett alternativt utvecklingsparadigm och har holistiska mätinstrument för att mäta utveckling, inte finansiella mått utan verktyg som mäter lycka och hälsa. Detta inkluderar mindfulnessövningar och meditationsövningar eftersom vi tror att lycka har två komponenter. En är att skapa en miljö som är gynnsam för människors möjlighet att frodas och utvecklas och det är ett socialt ansvar som bör beaktas. Men det finns också något som vi kallar "lyckofärdigheter, lyckoförmågor" som är vår inre sinnesstämning som bara vi själva kan utveckla och det är här som exempelvis mindfulness och meditation kommer in. Vi gör det i skolor och universitet, i affärsvärlden. Detta är det korta sättet att förklara det på, för i sig är det ett långt och omfattande tema.

Källa: www.living-connections.info, övers GN.

FORSKNING

Uppmärksamhet

Holly Koteen-Soule

Holly Koteen-Soule arbetar sedan 25 år som waldorflärare i Seattle och sedan 1997 som docent i seminariet Sound Circle. Hon är medlem i Pedagogiska Sektionen i USA och sitter i styrelsen för Waldorfförskoleföreningen i Nordamerika (WECAN)

I vår aktuella tekniska civilisation tilltar uppmärksamheten i betydelse. Den spelar en avgörande roll såväl för världens förvandling som för vår egen förvandling. Parallellt har uppmärksamheten blivit en dyrbar vara för den ekonomiska hushållningen, inte minst genom de digitala teknologierna. Holly Koteen-Soule granskar detta tema med särskilt fokus på detta som en akut fråga gällande barn och uppfostran.

I ett nyligen publicerat separat nummer av *The Guardian* fick designers och produktutvecklare yttra sig till de oavsiktliga följderna av teknologiska innovationer, framför allt smartphones. *Justin Rosenstein* citerar en ny studie som visar att när man har en smartphone hos sig, störs kognitiva förmågor, även när den är avstängd. "Alla blir distraherade." "Hela tiden".¹ En f d Google-anställd, *Tristan Harris*, yttrade sig i en TED-talk i Vancouver: "Vi är alla inkopplade i detta system. Allas våra medvetanden kan kidnappas. Vi har inte den valfrihet vi föreställer oss. Jag är övertygad om att detta är det mest brännande problemet av alla vi konfronteras med. Det förändrar vår demokrati, våra samtal, våra ömsesidiga relationer."² Han författade en artikel som cirkulerade bland Google-medarbetare 2013 med titeln: "Upprop till att respektera användarnas uppmärksamhet och till att optimalt minska avlänkningsen". Det blev också en offentlig artikel.

Uppmärksamhet är en grundläggande faktor i all uppfostran, såväl i familjen som i skolmiljöer. Man vill "skänka sin uppmärksamhet till...", "dra uppmärksamheten till sig". Eller man talar om "uppmärksamhetsbristsyndrom" (ADD/ADHD som neuropsykiatriska diagnoser). Helt allmänt kan man förstå uppmärksamhet som det mänskliga medvetandets konstituerande grund. Vad betyder ur denna synvinkel uttrycket att teknologin "fångslar uppmärksamheten"? -

William James, en amerikansk psykolog från 1800-talet, undersökte i sitt central-

verk *Principles of Psychology* "medvetandet" och "uppmärksamheten". Han betraktar medvetandet som selektivt till sin natur. I varje ögonblick ställer det yttre livet oss inför milliontals möjliga sinnesintryck. Vår livserfarenhet är beroende bara av det vi intresserar oss för och riktar vår uppmärksamhet mot.³ Målinriktad uppmärksamhet kräver viljeanstängning och är en helt annan erfarenhet än den icke-styrda uppmärksamheten.⁴

Uppmärksamhetens ekonomi

The Attention Economy är titeln på en bok av *Thomas Davenport* och *John C. Beck* utgiven 2001.⁵ Författarna härleder detta begrepp från *Herbert Simon*, en ekonomivetenskapare och informatiker som redan 1971 skrev följande: "I en värld som är sprängfylld av information betyder informationsmängden en brist på något annat. Något blir en bristvara när informationen tar så stor plats och det är helt tydligt vad som får vika undan. De som tar in informationen använder motsvarande mängd uppmärksamhet. Därför skapar ett överflöd av information en brist på uppmärksamhet och behovet uppstår att effektivt fördela uppmärksamheten."⁶

Under de följande årtiondena blev konsumenternas begränsade uppmärksamhet ansett som en allt dyrbarare resurs i informationssamhället, framför allt för Online-handeln. Det är allmänt känt hur lockande reklam eller andra affärsknep ofta avbryter vår pågående Online-verksamhet. Vi skulle till och med kunna säga att vår uppmärksamhet blivit kommersialiserad på ett liknande sätt, som arbete blev en vara under den industriella revolutionen.

Matthew Crawford redovisar denna uppfattning i en artikel i *New York Times* 2015. "Uppmärksamhet är en resurs och varje människa har en begränsad mängd av den. Och ändå har vi sålt ut allt större delar av det offentliga rummet till privata, kommersialiserade intressen, som oupphörligt kräver att vi ska betrakta deras produkter eller ta emot delar av deras kärnbudskap. Nyligen överskred de självutnämnda välgörarna en ny gräns inom kapitalismen, med sin helt egna speciella etik vad gäller gränser: de gräver djärvt upp också den sista delen av vårt huvud för att kunna göra pengar genom att tillägna sig vår kollektiva uppmärksamhet. Genom den processen har vi offrat stillheten och lugnet, som bara finns där, när ingen tilltalar oss. Och liksom ren luft gör att vi kan andas, möjliggör stillheten att vi kan tänka. Hur vore det om vi ansåg uppmärksamhet, liksom luft och vatten som värdefulla resurser som finns tillgängliga för oss alla? Om vi kunde inse

att uppmärksamhet är en gemensam tillgång skulle vi kanske också hitta sätt hur man kan skydda den."⁷

Davenport och *Beck* talar om "uppmärksamhet som den nya affärsvalutan", men de fokuserar mer på psykologiska och sociala konsekvenser för anställda som "känner sig överkörda av den ojämna mängden information och tillgänglig uppmärksamhet", liksom av betydelsen av en "uppmärksamhetshandling/management".

Uppmärksamhet, sinnesnärvaro och barndom

Vi är vana att tala om betydelsen av "kvalitetstid" med våra barn. I vår ultraupptagna multitasking-livsstil borde vi vara ytterst intresserade av att vara aktsamma om kvalitén i vår uppmärksamhet. Är vi helt närvarande eller erbjuder vi de andra bara en tom hylsa av oss själva? Verkan av ett samtal eller ett samarbete mellan två människor är starkt avhängigt av den uppmärksamhetskvalité de erbjuder varandra. Finns det ett ärligt intresse för att gemenskap utvecklas? Hur lyssnar vi på varandra? -

Vår uppmärksamhet är en helt avgörande faktor i ett litet barns liv, eftersom det under de första sju åren lär sig allt genom efterhärming. Det är lätt att uppleva det i hur det lär sig att gå och tala. Efterhärmingen verkar dock väsentligt djupare än det man på enkelt sätt kan iakta. *Rudolf Steiner* säger att det lilla barnet är helt och hållet sinnesorgan. Det varseblir allt som sker i dess omgivning, särskilt det som kommer från människor som det är i daglig kontakt med.

Dessa tankar, liksom en mängd nyare forskningsresultat understryker de första levnadsårens grundläggande betydelse. Jag tror att försämringen av vår egen uppmärksamhets kvalitet och dess inverkan på våra barn är ett område som bör undersökas mer, eftersom det kan spela en roll vid många av de ovan beskrivna utmaningarna vilka barnen i dagens samhälle konfronteras med. -

Min undersökning befattade sig framför allt med barn under sju år, men verkan av elektroniska medier på koncentrationsförmågan hos äldre barn påverkar också utvecklingen, om än inte lika kroppsligt. Det bör inte underskattas. Äldre barn håller dessutom på att utveckla sin förmåga till uppmärksamhet och behöver sunda förebilder genom föräldrar och lärare i umgänget med medier, men även inom andra livsområden.

Uppmärksamhet och rytm

Att vara uppmärksam betyder inte att man ständigt borde vara koncentrerad

exklusivt på sitt barn. Detta slag av uppmärksamhet har något kvävande över sig och är inte odelat befrämjande för barnets utveckling. Liksom vår andning ska vara rytmisk borde också uppmärksamheten vara det och vara anpassningsbar till varje situation. –

För ett visst slag av verksamhet bör vi vara helt vakna, för andra som vi känner väl till eller där detsamma ständigt upprepas, behöver vi inte ha någon särskild koncentration. Det är normalt och sunt med en rytmisk växling mellan att vara på alerten och sedan avspänd vad gäller uppmärksamheten. Av olika skäl kan en hel dag bakom datorn generera stress. En av orsakerna hänger ihop med det särskilda slag av vaken uppmärksamhet som krävs här. För att få till den nödvändiga uppmärksamhet som krävs för grundlig eftertänksamhet, för ett viktigt möte, för att avsluta ett projekt, borde man egentligen först ha vilat ut sig och förnyat uppmärksamhetsförmågan. – Med det lilla barnet har vi omväxlande tider när vi är helt närvarande hos barnet och andra, där barnet kan göra vad det har lust med. Det finns också tider när vi gör något bredvid varandra och då har vår uppmärksamhet en annan mer flytande kvalitet exempelvis när vi promenerar, lagar mat eller arbetar i trädgården. – Det är något helt annorlunda än multi-tasking, eftersom dessa verksamheter inte kräver samma slag av uppmärksamhet. Att promenera med en vän kan göra ett djupare samtal möjligt än när vi sitter bekvämt tillbakalutade på stolar. Mina bästa idéer kommer när jag stryker.

En ny uppmärksamhetskultur

Det är bra för oss om vi kan uppleva med vilken lycka barnet upptäcker världen. Den som tar sig tid för små barn upplever ofta att de plötsligt blir långsamare och mer avspända och genom det kommer i fas med barnens stämning av förvåning. Det är en uppfriskande och uppslagsrik erfarenhet! – I sin bok *"Vom Normalen zum Gesunden"* beskriver *Georg Kühlewind* hur olika barn och vuxna varseblir. "Hos barnet är varseblivningen mycket mindre understödd av bestämda begrepp, eftersom de ännu inte bildats. Därför är sinnesaktiviteten mycket starkare. Allt måste iaktas, röras vid, lyssnas till. Och denna intensiva verksamhet är fortfarande helt sammanvävd med känslornas värld, och dessa känslor är till del fortfarande kognitiva, d v s de är äkta, känslor som är vända utåt, inte alls som de vuxnas självkänsla. Iakttagandets förvåning och den tänkande erfarenhetens förvåning är fortfarande hoplänkade. Förmågan till hängiven uppmärksamhet

är mycket större hos barn än hos vuxna och den är det i samma utsträckning som barnet ännu inte egoistiskt vänt sin uppmärksamhet mot sig själv. Den psykiska erfarenheten är brokig, mångsidig och beledsagad av glädje. Glädjen relateras inte till det varseblivna föremålet utan till själva varseblivandet. Eller bättre uttryckt, varseblivandet är ännu inte skilt från föremålet som hos vuxna."⁸

Genom hängiven uppmärksamhet kan en tät matta uppstå, sammanvävd i sinnes-, känslö- och tankevarseblivningen, som är vänd utåt och inte egocentriskt inåt. Barnet är helt enkelt där och tar del av världen – detta existens- och medvetenhetsläge kan hos vuxna vara målet för en medveten uppmärksamhetsskolning. – Uppmärksamhet är viktig för meditationen, men inte mindre viktig för vardagslivet. Psykologen *Mihály Csikszentmihály* ser det så. I samband med sin undersökning av särskilt kreativa eller konstnärliga personlighetstyper präglade han begreppet "flow" (= flyt, flyta, strömma) för att karakterisera de gemensamma kännetecknen för deras bästa erfarenheter. Men även helt normala, vanliga människor befinner sig ibland i detta tillstånd av "flow", i sitt arbete, i sitt hobbyutövande eller i relationer.

Csikszentmihály beskriver "flow" som ett tillstånd av att fullständigt dyka in i en aktivitet, vars utövande i sig innebär en belöning och som höjer upp livets förlopp på en annan nivå. Att försjunka i ett sådant tillstånd är snarare jämförbar med det lilla barnets glädje för glädjens egen skull än ett normalt njutande. "Det viktiga här är att ha glädje av verksamheten för dess egen skull och att man har känslan av att det inte kommer an på resultatet utan på att man får kontroll över den egna uppmärksamheten."⁹ Han påvisar att det vanligtvis är svårt att ändra de yttre omständigheterna i sitt liv, men att man genom att förändra slaget av uppmärksamhet och också innehållet i sitt medvetande, på ett så pass enkelt sätt få en känsla av uppfyllelse. – Våra barn drar inte bara nytta av uppmärksamheten vi riktar mot dem utan också av uppmärksamhetens kvalitet, som vi kultiverar i oss själva, av vår aktsamhet gentemot andra människor och vår omgivning.

Uppmärksamhet som kärlek

Efterhand har jag börjat förstå att alla själskvaliteter, som tänkandet, kännandet, viljandet o s v, alltid är delaktiga i uppmärksamheten, likgiltigt om man skänker eller tar emot uppmärksamhet eller om man delger andra en erfarenhet. Poeten *Mary Oliver* skriver: "Uppmärksamhet utan känsla ... är bara som en

tidningsartikel."¹⁰ – Mina egna erfarenheter med autentisk uppmärksamhet var alltid förbundna med ett innerligt trefaldigt bejakande: det första bejakandet är att jag centrerar mig själv och det står i relation till mitt tänkande. I mitt känslömråde uttrycker sig bejakandet snarare som ett lyssnande, det skapar ett frirum. Givetvis krävs något av en viljeanstängning för att realisera dessa bägge aspekter, men det finns också ett tredje bejakande som visar sig när jag ställer mina behov och min almanacka åt sidan och då kan min uppmärksamhet vända sig mot något eller någon. Denna aspekt är en slags osjälviskhet i viljan. Som mottagare av en sådan total uppmärksamhet får man en sällsynt och många gånger överraskande gåva.

Simone Weil, den franska filosofen, socialaktivisten och mystikern har skrivit mycket intrycksfullt om uppmärksamhetens roll i uppfostran och i livet: "Poeten skapar det sköna genom att hen riktar uppmärksamheten mot verkligheten, mot reala ting. Det förhåller sig på liknande sätt med kärleken. Det räcker med att veta att denna människa, som hungrar och törstar, i sanning existerar på samma sätt som jag själv - det räcker, resten ger sig av sig självt." Och: "Det sannas, skönas och godas äkta och rena värden i en människas handlingar skapas i en och samma akt: genom att rikta total uppmärksamhet mot ett föremål. Undervisning borde bara ha syftet att förbereda möjligheten av en sådan akt, genom att öva uppmärksamhet."¹¹

Livs- och tillväxtprocesserna stöder

Det verkar verkligen föreligga en fara för att vår uppmärksamhet blir ockuperad av värden och intressen, som inte är våra egna och som starkt influerar våra egna och våra barns liv. Några unga människor i min bekantskapskrets börjar inse detta och är medvetna om vikten av att helt medvetet organisera sin användning av medier, men de verkar vara undantagen som bekräftar regeln. – Det är också helt klart att uppmärksamhet är en kraft som kan skapa stora förändringar. När jag bearbetade detta tema dök en bild ofta upp i mitt medvetande: ljuset med två konträra kvaliteter. Ljuset som vi metaforiskt förbinder med vårt medvetande (det finns nog ändå en neurologisk botten), ter sig för mig som ett varmt, levande ljus. Våra bildskärmars ljus är däremot kallt och jag har ofta upplevt att det stjälar livskraften från mig. Det är det första slaget av ljus som värmer våra hjärtan, låter våra ögon lysa och som kan nära och läka oss.

→

Rembert Biemond (andra från vänster) tillsammans med några av medarbetarna på YIP (10).
Läs intervjun med Rembert på sidorna 7-12.

Dr. Ha Vinh Tho
Samtal om meditation på sidorna 13-17.

Thomas Ljungquist, * 1930 02 20 † 2018 02 02
Levnadsteckning på sidorna 25-26.

Goetheanum-Ledningen efter mötet den 11-12 juni 2018.
Läs mer om deras arbete på sidan 31. Foto: Heike Sommer.

Källa: Das Goetheanum, nr 7, 2018. Översättning: GN.

1 Paul Lewis, "Our minds can be hijacked: the tech insiders who fear a smartphone dystopia" (Våra medvetanden kan kapas: insidersmänniskorna inom High tech som fruktar en smartphonedystopie), The Guardian, oktober 2017, bit.ly/2DNi7WV.

2 Ebd.

3 James, William, "The Principles of Psychology", Volume One, kapitel XL, Attention, Dover Publications, 1950.

4 Ebd, Volume two, kapitel XXVI, Will, sid 562-579.

5 Davenport, Thomas och Beck, John, The Attention Economy, sid 7, Accenture, 2001.

6 Simon, Herbert, Designing Organizations for an Information-Rich World, in The economics of Communication and Information, Edward Elgar, 1997.

7 Matthew Crawford, The Cost of Paying Attention, The New York Times, 17 mars 2015, www.nyti.ms/2njBHaw - Crawford är författare till boken The World Beyond your Head: Becoming and Individual in the Age of Distracton, Farrar, Strauss and Giroux, 2015.

8 Georg Kühlewind, "From Normal to Healthy", sid 142, Lindisfarne Press, 1983.

9 Csikszentmihályi, Mihály, "Finding Flow", sid 129, Basic Books, 1997.

10 Mary Oliver, "Our World", Penguin Random House, 2007.

11 Simone Weil, "Schwerkraft und Gnade" (sv. Tyngden och nåden), sid 218, Kösel, 1954.

DÖDSHJÄLP

Finns det en naturlig död?

Jörg Ewertowski

Finns det en naturlig död?

Beslutsvanmakt bortom självbestämmande och moralregler.

Min morfar fick på femtioåret i sextioårsaldern ett slaganfall. Han vårdades hemma av min mormor och en husläkare. Tre dagar senare dog han stilla i sin säng. Min mormor har ofta berättat om den här händelsen för mig.

Hon själv fick med nästan nittio år själv ett slaganfall. Hon kunde varken äta eller tala längre och avvisade varje försök att ge näring eller vätska genom att vända huvudet åt sidan. Läkaren ställde då min mor inför alternativen; antingen lägga in henne på sjukhus eller själv vårda henne genom ett koma fram till döden efter cirka 7 dagar. Min mor bestämde sig för det senare.

Efter många år drabbades hon själv av lunginflammation på det sjukhem där hon då länge vårdats för demens. Då hon blev mycket svag och åt och drack mindre och mindre blev jag tvungen att bestäm-

ma vad som skulle ske. Om jag bestämde att hon skulle vara kvar på sjukhemmet, i stället för att läggas in på en klinik, skulle hon dö. Vore det då hennes naturliga död? Eller hade jag egentligen bara låtit henne svälta ihjäl? Skulle hon på en klinik ha kunnat "räddas" fram till sin "naturliga död"? Eller skulle hon tvärtom till ingen nytta plågas av ångest och förvirring i den obekanta omgivning där hon hölls vid liv?

Tre år tidigare hade hon ofta talat om att hennes liv var fullbordat, att hon var nöjd och att vår Herre gärna fick hämta hem henne. Flera gånger sa hon: Han förväntar sig väl mer av mig, än jag gör själv. – Är det nu jag som måste bestämma vad som ska förväntas eller krävas av henne?

När jag jämför dessa tre dödsfall i min familj blir en utveckling tydlig: Skeendena uppvisar en ökande grad av beslutsångest. För min morfars vidkommande var allt självklart. För min mormor måste beslut fattas och hon medverkade i beslutsprocessen. För min mor var jag tvungen att ensam besluta. Dessutom kunde jag inte låta bli att besluta och låta "naturen" ha sin gång.

Födelse och död är inga natur- utan tröskelfenomen. Provrörsbefruktningar och extremlivsuppehållande teknik och medicin gör att tröskelfenomen som länge varit omutbara nu låter sig hantearas. Omutbar betyder inte naturlig. Det nya läget består i att vi tvingas fatta beslut, trots att rätten att själv bestämma upphör vid tröskeln liksom också all entydig regelmoral. Det handlar därför om mer än skillnaden mellan "naturläkekunst" och "teknikmedicin". För människan fanns det i grund och botten aldrig en naturlig död. Språkligt använder vi i regel olika termer, när vi talar om döendet bland djur och människor.

Att dö och att födas är något speciellt mänskligt. Ett djur är odödligt som art och änglar föds inte. Ordet "individualitet" uttrycker detta: tillvaro mellan existentiella trösklar – födelse och död. Att tvingas välja vid tröskeln, trots att skeenden där är undandragna vårt moraliska förfogande, rymmer utmaningen att vara adekvat gentemot varje levnadshistorias ojämförbara egenart. Det gäller att vara i harmoni med det individuella i biografin och handla därefter. Handlandet kan inte regleras varken moraliskt eller metodiskt. I ett ansvarsfullt handlande höjer vi oss över naturen utan att därför bara förfoga över en oss anförtrodd människa enligt vår egen eller hennes egen vilja.

Ur "die Christengemeinschaft, nr 3, 2018.

Översättning: Bjarne Edberg

WALDORF

Framtidsfrö i kaos

Bernhard Merzenich

Som en liten stillsam oas är Bait al Shams (solens hus), den första Waldorfförskolan mitt i röran och kaoset i Libanons största flyktingläger Sabra-Shatila. Sedan två år tillbaka går 60 barn in och ut i Sabra-Shatila. De blir omhändertagna av sju pedagoger. Fem av dem fick certifikat i november 2017 efter att ha gått igenom en kurs under två och ett halvt år i Waldorf Early Childhood Education. Bernhard Merzenich introducerar oss i ett flyktingläger där även Waldorfpedagogiken är hemma. Förresten, vår kära svenska Fares Fares med familj har sin härkomst i Beirut, i Libanon!

Waldorfförskola i flyktinglägret

Det är inte klart Hur många människor som lever i den här fyra kvadratkilometer stora stadsdelen i Beirut. Är det 20 000 eller 30 000? I alla fall, där lever de trångt, med lite ljus och lite frisk luft. Det finns mycket smog. Tre gånger om dagen stängs strömmen av för några timmar och generatorerna börjar brumma. Ur vattenkranen rinner salt havsvatten. Det handlas, köps, säljs, slaktas, sys, bakas, lagas mat, dricks kaffe, spelas kort, bråk, skrattas och slappas, arbetas och bes, för det mesta på gatan i en labyrint av trånga gränder, mellan sopor och smuts, i otaliga bodar och affärer, i marknadsstånd och små verkstäder, där det lagas mopeder, datorer och möbler. Mitt i allt detta otaliga barn, somliga trevligt klädda, somliga barfota och vanvårdade. Många av dem besöker varken skola eller förskola eftersom föräldrarna inte har råd (i lägret kostar offentliga inrättningar som skolor mm.)

Sabra-Shatila är ett av tre flyktingläger i Beirut och befolkades av tusentals familjer i samband med "Nkaba". (När staten Israels grundades 1948 drevs 70 000 Palestinensare från sina byar till grannländerna Syrien, Jordanien och Libanon). Nu efter snart 70 år känner sig många fortfarande som främlingar, flyktingar i Libanon, fast de aldrig har sett sitt ursprungsland men som de vill tillbaka till. I lägret finns det många NGO's som engagerar sig i sjukvård, socialt arbete och utbildningsmöjligheter för barnen.

Skolorna i lägret finansieras genom UN-RWA, en hjälporganisation av Förenta Nationerna för flyktingar från Palestina i Mellanöstern. Lärare och medarbetare är ofta araber. Skolsystemet är restriktivt och har låg nivå. Många hjälporganisationer är politisk motiverade. Lägret befolkas nuförtiden av många flyktingar från Syrien. Vi förvånas inte över tilltagande sociala spänningar och problem. Det påverkar inte minst barnens psykiska och fysiska hälsa.

Kommer man upp för trappan till förskolan, som ligger i fjärde och femte våningen i ett hus på en bakgård, möts man av varmt ljus, väggar i färg, vårdade utrymmen, en stillsam atmosfär. Inget barnskrik kommer från de tre grupperummen. På terrassen, på sjätte våningen, leker grupper i sandlådan, vid gungan, på klätterställningen. Alla är glada, obesvärade. I gruppen leks det med klossar, med skynken och handgjorda leksaker. Man målar, bakar, väver och knådar. Visst, också ringdanser och berättelser med bordsdockor finns med, liksom måltiderna och städningen. Efter en gemensam avslutning vid tretiden kommer föräldrar och syskon och hämtar de små. Många föräldrar är djupt tacksamma för denna osedvanliga pedagogik som barnen här får ta del av.

Att utbilda människor till medarbetare

Våren 2015 började man utveckla ett koncept för Waldorfpedagogik i Bait al Shams. Efter en första grundorientering satte man ihop ett team som ville ta sig an inrättningen och ledningen av grupperna. De blivande kvinnliga pedagogerna hade absolverat tre moduler av en Waldorfpedagogisk grundutbildning som förberedde dem på den nya uppgiften. Tyngdpunkten låg på metodik och didaktik inom förskolepedagogik, ledsagad av människokunskap samt utvecklingspsykologi om den första 7 årsperioden. Rummen gjordes i ordning och i oktober 2015 kom barnen.

I november 2017 kunde fem pedagoger gå igenom ett slags slutprov (Assesment) i sin Waldorfpedagogiska utbildning. I samband med deras presentation ur innehållet av grundstudiet kunde deltagarna lägga fram sin relation till den för alla deltagare nya pedagogiken, som bland annat innehåller människokunskap, sinneslära, barnets utveckling och väsensled, metodik och konstnärliga övningar, däribland målning, eurytmi och storytelling. Resultatet av dessa Assessments var mycket tillfredsställande för alla.

Alla utbildningsmodulerna genomfördes av Waldorfpedagoger, lärare,

specialpedagoger och eurytmister. Alla "tränare" var väl förtrogna med vuxenundervisning med erfarenheter från olika länder, speciellt ur den arabiska kulturbakgrunden. Early Childhood training i Bait al Shams kommer att fortsätta med åtminstone tre moduler per år för att säkerställa att även i fortsättningen kunna utrusta medarbetare med ett kvalitativt bra utbildningsutbud.

Något för hela mänskligheten

Är det överhuvudtaget möjligt att förverkliga en kvalificerad Waldorfpedagogik under rådande omständigheter? Vilken relation kan muslimska kvinnor få till Waldorfpedagogikens grundtankar och Rudolf Steiners människokunskap, då de kommer ur palestinska familjer med relativt låg bildningsnivå och stark förankring i traditioner? Dessa frågor ledsagar oss på vägen vi börjat gå på.

Det blir tydligt att det inte kan röra sig om en metod som man kan lära sig eller kopiera, inte heller om att anamma en teori eller vissa föreställningar. Det är frågan om att kunna prestera ett bra pedagogiskt arbete! Och detta kan vi med hjälp av Waldorfpedagogiken. Den vilar på en mångfasetterad kunskap om barnet och dess utvecklingsmöjligheter och de riktlinjer som resulterar ur detta. Muslimerna i Bait al Shams arbetar ur kärlek till barnen och till sitt arbete. Denna potential öppnar blicken för barnet. Innehåll som t.ex. existens före födelsen eller efter döden är inte tabu i ett sammanhang där arv, individualitet, medvetenhetsutveckling och evolution är tankar som kan avläsas med hjälp av en kärleksfull och noggrann iakttagelse av barnen. Tregrening och kunskap om väsensleden kan tänkas, upplevas och konkretiseras om de går att relatera till dagliga erfarenheter med sig själv och med barnen.

Det blir då tydligt att den spirituella människobilden som ligger till grund för Waldorfpedagogiken inte är en konstruktion som är tidsbunden och avhängig av en bestämd yttre kultur, liksom en reformpedagogisk rörelse. Den är allmänmänsklig och något för hela mänskligheten. I varje tid och epok, i olika kulturer och religioner hittar den sin egenart, verklighet och verksamhet.

Framtid med osäkerhet De senaste politiska utvecklingarna i Libanon är bekymmersamma. Återigen står landet utan en fungerande regering. Egentligen inget ovanligt för en nation som omskats av diverse kriser och som inte kan bjuda på tillräckligt med motstånd i korselden av rivaliserande politic-clans. Osäkerheten människorna befinner sig

i följer dem sedan 70-talet och präglar deras själar, de sociala mönstren, önskingarna och perspektiven. Och för palestinierna som lever i Libanon finns det föga att önska sig och knappt något att planera för framtiden.

Vi lägger ett frö med Bait al Shams som kan ha förmågan att sätta igång nya utvecklingar i människornas själar. Redan gror första tankar för att bygga upp en till Waldorfförskola. Föräldrar, barn pedagoger bär vidare nya idéer, upplevelser och impulser de har fått hos oss. Var lär dessa komma fram i ljuset, eller är det bara droppar på heta stenar?

Läs mer på www.justchildhood.org
Källa: Das Goetheanum, nr 16, 2018. Översättning: FN.

MOTKRAFT

4 april 2018 i New York

Andreas Büttner

Gång på gång blir skolor i USA mål för terrorister. I februari i år dog 14 elever och tre lärare i Florida. Men den här gången var det annorlunda, den stora tystnaden som brukar komma efter sorg och ilska, infann sig inte. Överlevande ungdomarna teg inte utan gjorde sina röster hörda.

Emma Gonzalez, David Hugg samt ungefar en miljon till, nästan utslutande unga människor, utmanade NRA (National Rifle Association), en mäktig vapenlobby, med "March for our lives", det vill säga en "demonstration för våra liv". Det blev den största demonstrationen i USA's huvudstad sedan årtionden. De fick support av stjärnor ur showbusiness som gjorde demonstrationen till en fest för livet. Unga människor i ytterligare 800 städer anslöt sig till deras krav. Alla som denna dag talade inför Capitol var yngre än 20 år, alla hade personligen överlevt någon av skolmassakerna. När jag lyssnade på deras tal frågade jag mig varifrån dessa ungdomar tar kraften att på det viset tala till världen inför 500 000 deltagare. Var och en av dem har direkt mött döden i den egna skolan, alla har förlorat vänner eller släktingar genom attentat med skjutvapen. Bakom var och en av dem står åtminstone en av dessa döda.

Det är Martin Luther Kings barnbarn som nu, 50 år efter hans död den 4 april

NYA VÄGAR

Fönsterkonst som terapi

Marie Haglund

Vi går in i ett mindre rum. Lampan är tänd, gardinerna är fördragna. Inget dagsljus syns. Längst fram mot fönstret står rader av stolar, som på bio. Vi bänkar oss, Beatrice Hallqvist berättar att hon strax ska släcka lampan och vi ska sitta i mörker en liten stund. Sedan får vi betrakta och uppleva det färgade glaset. Ett förhänge lyfts, flödande turkosblått lyser på oss. En undervattensfärg som djupt nere i medelhavet. Andningen blir djupare, friare, lugnare och händerna blir varma.

Vi befinner oss på Vidarkliniken den 9 maj. Utomhus skiner solen, körsbärsträden lyser vita och folk går i kjol och sandaler. Varför sitta inomhus en sådan fin kväll? Vad ska det vara bra för? Vi ska strax få höra ett föredrag om hur dessa glas har kommit till. Men först ska vi samla egna erfarenheter.

Så vi går in i ett nytt rum med ett nytt glas. Ljuset släcks igen och tygskynket lyfts av. Nu lyser plötsligt en sträng rödviollett på oss. Här simmar man ingenstans, här känns det fast och stadigt. Stabilt förankrat. Färgen känns samlande, eventuellt lite melankolisk. Jag blir skönt tung i hela kroppen, men känner också att det känns i huvudet, i pannan. När glasskivan täcks över igen efter ungefär fem minuter, uppstår en fantastiskt lysande grön komplementärfärg för mitt öga.

Vi reser oss och går in i Vidarsalen för att lyssna på bildhuggaren och glas-konstnären Lucien Turci som varit med och tillverkat de här glasen. Han inleder med att påminna oss om att glas är speciellt, men att vi är så vana vid fönster att vi inte kommer ihåg det. Glasets grundsubstans är kisel i form av kvartssand. Man tillsätter soda (natriumkarbonat) och kaliumkarbonat för att sänka smälttemperaturen. Ren sand kräver 1700 grader för att kunna smältas, historiskt sett var det svårt eller omöjligt att komma upp i så höga temperaturer som krävs, därför lärde man sig att tillföra tillsatser som flussmedel. För att göra glaset starkare tillsattes kalk och ytterligare substanser som hjälpämnen.

Sedan urminnes tid har man kunnat konsten att färga glas med metaller.

Järn ger gröna toner i glaset, kobolt ger ultramarinblått, mangan ger djupvioletta toner. Koppar ger turkosblått, silver ger gul-orange och guld ger rubinrött och malvvarosa. För att smälta glasmassan till en glasskiva som dessa krävs en temperatur på 1300–1400 grader. Ugnen eldas, dag och natt, i två dygn. Glasmassan lyser och flyter och olika ämnen ur blandningen förgasas. Man måste röra om ibland. När den är redo håller man ut den på ett gjutbord. Först lyser den gulvitt, sedan orange, sedan rött när temperaturen sjunker. Gjutbordet skjuts in i en avsvalningsugn som bara har 550 grader. Glasmassan återtar det flytande tillstånd som bergarterna hade i jordens urtid. Metallerna var också flytande i urtiden och de har egentligen kommit till jorden utifrån, från rymden. Järnet till exempel. Metallerna förtätades in i jordklotet och bands in i det. Rudolf Steiner sade att om metallerna hade kunnat göra sig hörda för oss skulle de tala till oss och berätta om jordens utveckling precis på samma sätt som han själv gjort i sin bok Grunddragen av vetenskapen om det fördolda. För metallerna var med under hela jordeutvecklingen och bär det som minne. Rudolf Steiner sade vidare att om metallerna skulle tala till oss om människans väsen och utveckling så skulle de använda ett helt annat språk, de skulle använda poesins språk. Överallt i länder där det funnits gruvor finns legender, sagor och berättelser om människors möte med de elementarväsen som hör till metallerna.

Lucien Turci fortsätter: tänk er att jag har ett stycke järn i min hand. Man kan tänka på hur viktiga metallerna har varit för människorna, historiskt sett. De har till och med fått ge namn åt olika tidsperioder. Efter stenåldern har vi ju bronsåldern och järnåldern. Koppar var egentligen den första metall som man lärde sig att bearbeta. Man lärde sig sedan att tillsätta tenn i kopparen och fick så brons. Genom att göra legeringar med andra metaller kunde man göra metallerna allt mer hårda och hållbara ända fram tills stålets tid. Man ville tillverka redskap och vapen av metallerna. Här går riktningen mot mer och mer förtätning. Men jordens utveckling ska gå åt ett annat håll, nämligen att lösa det allt för hårda, att befria det spirituella så att det kan visa sig och vara människorna till hjälp. Att förvandla metaller i färg betyder ett sådant steg. De kommer i sitt ursprungliga tillstånd igen och samtidigt är det ett steg framåt.

Lucien Turci bortgångna kollega Marianne Altmaier (1949–2013) var den som satte igång arbetet med Metallfärgljus-

1968, minns farfars ord som han utropade precis på den här platsen: "Jag har en dröm" - drömmen om ett fridfullt liv i samförstånd där alla är lika berättigade. Ledsagad av en äldre elev framträder hon på scenen. Hon är den enda som inte själv har varit med i en skolmassaker. Men hon vet väl betydelsen av farfars våldsamma död, han blev skjuten av en rasistiskt sinnad gärningsman.

Emma är den sista av talarna och nämner nu namnen på de 17 offren från i februari, följt av en tyst minut. Några gånger hörs slagord men, synligt för alla via de stora bildskärmarna, hennes blick och hennes hållning gör att stillheten ändå segrar. I slutet först förklarar hon: "Jag var nu sex minuter och 20 sekunder på scenen - exakt så länge som gärningsmannen sköt". Så lång tid tog det för en 19 åring att med ett automatvapen döda 17 människor och skada många. Under så lång tid har närvarande elever upplevt sina vänners död. Så länge fick de uthärda utan att veta om de själva skulle bli träffade.

Dessa unga människor, som gör en insats för livet mot vapenindustrins mördande logik (en ny affärsidé blir vapen för lärare), är inspirerade av Martin Luther King. De drömmer också en dröm. Drömmen om livet som motsätter sig döden.

1968 - året då Martin Luther King blev mördad - var uppbrottens år, året med studentdemonstrationerna i Europa, Pragvåren, året då kriget mot Vietnam nådde sin kulmen.

Ungdomarna gjorde den här dagen gällande att "March for our lives" är början och inte slutet av en ny rörelse: "We are the change."

Jag önskar dem kraft att följa drömmarna och att ta med sig många på vägen, många, även äldre. De tvingades till mötet med döden och jag önskar dem att detta förvandlas till ett varaktigt engagemang för livet, även bortom offentlighetens stora scen. Ett sådant uppbrott skulle vara till gagn för oss alla.

Källa: Ur tidskriften "Die Christengemeinschaft", 5/18. Översättning: FN.

Den stora hemligheten

Christhild Ritter

Juli månad

Högsommar. Solen lyser, det är varmt och ljus nästan hela dygnet. Humlorna, bina och fjärilarna har gjort sitt. Överallt växer och frodas det, blommor och gräs, buskar och träd och löven fladdrar i vinden. Fåglarna jagar insekter och matar sina ungar. Det är full aktivitet och rörelse överallt. Men i det fördolda sker något hemlighetsfullt. Djupt inne i växterna, osynligt för det yttre ögat, läggs grunden för nytt liv, för framtiden. Precis som allt nytt liv börjar osynligt för den yttre världen, så sker det även i växterna. Blommas fortbestånd, nästa steg i dess liv, frukterna och fröna bildas. Och när tiden är mogen och blomman vissnat så börjar de visa sig som små frön eller gröna kart.

Kräftans energi hos människan

I kräfttecknet hittar vi liknande fenomen. Förmågan att skapa ett hölje för nytt liv, att skydda det som föds och lever i det inre – det som vill bli till.

Kräfttecknet är ett kardinalt, kvinnligt vattentecken och dess planet är månen. Kräftdjuret är känt för sitt hårda skal som skyddar och omsluter de mjuka och känsliga delarna i dess inre. Denna kvalitet finner man även hos människor som har mycket av kräftans energi i sig. Mjukheten och sårbarheten som man skyddar med ett yttre skal om det behövs. Det visar sig även i kräftans symbol som består av två bågar som omsluter varandra. Det betyder inte att bara de som är födda i kräftans tecken uppvisar dessa drag. Även andra människor kan ha denna kräftenergi i sig.

Människor med stark kräftenergi är ofta känsliga, sårbara och skyddsbehövande men gömmer gärna sin känslighet bakom ett pansar eller en mask. De är utpräglade känslomänniskor, öppna och känsliga för intryck och beroende av stämningar och atmosfären i deras omgivning. Tankarna och handlingarna styrs av deras känslomässiga läge i ögonblicket, och de reagerar känslomässigt på allt de möter. Det innebär att de å ena sidan kan vara vänliga, snälla, mjuka,

omtänksamma och omhändertagande, men också lynniga, ombytliga, obalanserade och oberäknliga. Den stora styrkan är omvårdnad. Där finns ett naturligt förhållande till att skydda, ge trygghet och ta hand om. Familjen och barnen är det centrala. Starkt modersbundna och moderliga har de en utpräglad bindning till hemmet där de ofta är centrum. Rädslan att förlora någon kan göra dem överbeskyddande, ägande och andra beroende av sig. Deras kärlek är oftast inte osjälvisk utan mer av det beroende och behövande slaget.

Man känner sig väl till mods i deras sällskap eftersom de oftast är tillmötesgående, inkännande och omtänksamma. Man trivs och känner sig tillhörig. Men känner de sig sårade kan de bli avvisande, griniga och egensinniga. Då är de långsinta och har svårt att förlåta. Kräftmänniskor ger skydd och trygghet men är också trygghets- och skyddsbehövande. De har å ena sidan den moderliga och stödjande kvalitén men å andra sidan kan de uppvisa det beroende barnets behov. Ibland överväger den beskyddande rollen, ibland barnets roll. (Det moderliga behöver inte vara bundet till något kön. Även män kan vara moderliga.) Så finner vi denna skyddande omslutande kräftkvalitet både hos växter, djur och människor i samband med att nytt liv skall bli till.

Juli månadsdygd – osjälviskhet som blir till katarsis

Risken som människor med mycket kräftenergi står inför på grund av deras starka känsloliv är att bli väldigt upptagna av och med sina känslor. Man tolkar världen subjektivt utifrån det känsloläge man befinner sig i just nu. Och känslorna kan ju svänga snabbt och med det tolkningen av det man möter eller står i. Man kan bli självupptagen och självisk. Allt kretsar kring en själv, sina behov och det som man känner för ögonblicket. Till och med kärleken är i många fall en rent självisk kärlek som baserar sig på beroende och behov av trygghet och närhet. Så är dygden för juli månad just att öva sig i motsatsen – osjälviskhet.

Jag upplever att osjälviskhet idag är den mest omoderna och utmanande av alla dygder. Vi lever i en tid där det egentligen bara handlar om "jag" och "min person". Mina behov, min personliga utveckling, min identitet, min förmåga att hävda mig, göra karriär, bli något stort, mina begär, osv. Urbilden för osjälviskhet kan vara den osjälviska modern eller fadern som ställer upp för sina barn och deras bästa. Barnen kommer i första hand, modern eller fadern kommer i andra. Men den bilden gäller för det mesta inte idag. Antingen kommer moderns eller faderns

terapi i mitten av 1990-talet. Marianne Altmaiersom arbetade med ljusterapi med färgat ljus blev inspirerad av Goetheanums glasfönster och av hur ljuset skiftade nyans genom de olika djupraderingarna. Hon började pröva konstnärligt och även bygga upp en erfarenhet från många patienter. Efter nio års forskning gav hon ut boken Metallfärblichtherapie. (2010 Mayer, Stuttgart) Kan köpas genom föreningen.

En viktig ledstjärna för Marianne Altmaier, Lucien Turci och deras kollegor var att metallfärgljusterapin skulle komma dit där människorna behövde den, till exempel till sjukhusen. De skulle inte behöva resa långt för att få den. Att se solljuset sila genom fönstren kan verka avslappnande, rofyllt, harmoniserande och glädjande för patienterna. Man sitter skönt i en stol och betraktar den stora glasskivan i ungefär 5-10 minuter. Ofta görs en serie av betraktelser. Glas-fönster finns nu på flera antroposofiska kliniker i Tyskland, USA, Sverige och England och på läkepedagogiska och socialterapeutiska boenden. Terapiglasen på Vidarkliniken används för patienter, men om man som icke patient är intresserad att få se dem, tex i en liten grupp på ca 5-10 människor, kan man anmäla sig för en glasvisning till Beatrice Hallqvist eller Christine Loser.

Jag lämnar Vidarsalen med lätta steg och glädje i sinnet. Upplevelsen av det lysande turkosblå glaset följer mig som en stämning så där som ett musikstycke ibland dröjer kvar.

Den treåriga utbildningen till metallfärgljus-terapeut vandrar runt på olika platser och länder där terapifönstren finns. Beatrice Hallqvist, som är antroposofisk läkare, har gått den av den medicinska sektionen i Dornach godkända utbildningen tillsammans med två svenska terapeut-kollegor och har fört metallfärgljusterapin till Sverige. Beatrice Hallqvist hoppas att flera vill gå utbildningen. En ny kursomgång är på väg att starta. Intresserade av detta och av Föreningen för metallfärgljusterapi kan höra av sig till Beatrice Hallqvist: beatrice.hallqvist@gmail.com eller sms till 0736170771. Stöd gärna föreningen med en gåva till de nya fönstren på BG 500-7752. Man kan läsa mer om terapin på www.antroposofiskmedicin.se

behov i första hand och därefter barnen och deras behov. Eller så curlar föräldrarna sina barn och ger upp sig själva totalt, och till slut mår ingen bra, varken barn eller vuxna.

Men vad innebär det att öva sig i osjälviskhet? Speciellt är att den inte går att öva ensam för sig själv. Den måste alltid övas i förhållande till andra människor. Vad betyder att vara osjälvisk? Det är att kunna sätta sig själv, sina drömmar, önsknings, behov lite åt sidan och istället börjar intressera sig för andra människor och deras drömmar, önsknings och behov. Att kunna offra sin själviska behov och sin egoism och finnas till för andra mer än att finnas till för sig själv. Det är egentligen det som hör till kräftenergens positiva sida och är moderns eller faderns uppgift. Att i främsta rummet vara ett hölje och finnas till för och ta hand om sitt eller sina barn och deras välmående och uppväxt.

Att plocka ner sig själv från sin höga självupptagna egopiedestal är en smärtsam process. Att värdera andra människors behov högre än sina egna kan göra ont. Att släppa taget om sitt själv och ställa sig till förfogande för andra, en uppgift eller en idé kan var mycket svårt. Så kan, ett övande i osjälviskhet leda till ett inre smärtsamt drama. Men genom detta inre drama kan en rening ske. En rening av ens egoism och själviskhet. Under antiken var de stora grekiska tragediernas uppgift att just genom sitt tragiska förlopp ha en renande verkan på människorna. Människan skulle uppleva en katarsis och genom den bli en bättre människa.

Katarsis betyder just rensning, rening. Synonymer till ordet katarsis är andlig, själslig rening eller reningsbad. Aristoteles skriver att den grekiska tragedin är som ett renande verktyg. På grund av en stor smärtsam upplevelse eller sorg, ett plötsligt känslomässigt klimax kan ett totalt sammanbrott i det känslomässiga äga rum. Genom det kan katarsis äga rum och en känsla av förnyelse och nytt liv upplevas. Så kan genom den smärtsamma process som det innebär att ge upp sin egoism och sin själviskhet, en katarsis och en överväldigande känsla av rening och förnyelse äga rum.

Det att övervinna sitt ego och sin själviskhet betyder inte att man blir en mes eller förnekar sig själv. Nej, genom denna smärtsamma process, denna katarsis står man mycket starkare i sig själv. Det man har rensat ut är sin själviskhet och sin egoism, inte sig själv som individ eller sitt medvetna jag, som har stärkts genom denna rening. Jag har växt och blivit större som "människa". Osjälviskhet går bara

att uppnå genom den övervinnelsekraft som finns i det medvetna jaget. Ju mer jag styr mitt liv mot något högre, medmänskligt, desto starkare blir jagets makt över mitt själsliv och mina egotankar, känslor och handlingar. Och - det man vinner genom denna katarsis är så oändligt mycket mer och större än det man tror att man förlorar när man ger upp sitt ego och sin själviskhet.

Att öva osjälviskhet

Det finns många olika sätt att öva osjälviskhet på. Här ett förslag. Prova att börja dagen med intentionen att idag vill jag öva osjälviskhet. Försök sen bli medveten om varje gång du hävdar dig själv eller dina behov eller sätter dig själv i främsta rummet och inte ser den andra människan eller hennes behov. Redan att bli medveten om detta är ett steg. Om du sedan lyckats ändra på det har du tagit ett stort kliv. Sen kanske på kvällen innan du går och lägger dig eller släcker ljuset kan du tänka tillbaka på dagen och se hur du lyckades hålla fast vid din intention. Och om du inte lyckades, varför? Vad kom i vägen? Denna övning leder till större självinsikt och gör dig mera medveten om dig själv och hur du reagerar och hjälper dig att stärka din förmåga till osjälviskhet. Viktigt är att inte bedöma eller kritisera dig själv. Utan bara konstatera att så här gick det idag, spännande att se hur det går imorgon! Och viktigt glöm inte att vara tacksam över och klappa dig på axeln för att du försökte.

Litteratur: Osjälviskhet blir till katharsis, Thomas Hildden. Kan köpas genom Christhild tel. 0704 924878 eller christhild@vidavinge.se Pris 30:- (inkl. porto)

BOKANMÄLAN

Parsifal – myten om den moderna människan

Felix Nieriker

ORIGINALETS TITEL

Parsifal -
Mythos des modernen Menschen

FÖRFATTARE

Michael Debus

ÖVERSÄTTNING

Jürgen Vater

FÖRLAG

Kosmos, 2018

Michael Debus bok, "Parsifal – myten om den moderna människan" föreligger nu i Kosmos förlag i svensk översättning av Jürgen Vater. Boken blir särskilt aktuellt nu i samband med mysteriedramaveckan i Kulturhuset i Järna. Det vigs en hel dag åt Parsifal med föredrag av författaren kring temat "Gralsimpulsen i Rudolf Steiners mysteriedrama" samt med en stor eurytmiföreställning.

Börjar man befatta sig med Parsifalmyten kan man inte undgå att det inställer sig frågor efter frågor, ja långt fler frågor än svar. Vem är Parsifal, den rena dåren? Vilka egendomliga möten han har med gralsriddarna, med Amfortas, Kundry, Klingsor! Vad är det med det blödande spjutet och hur är det med det allra kostbaraste, själva den lysande gralen? Vad är det för mystiska ödesstigar han vandrar på?

"En väg till Richard Wagners musikdrama", så beskriver författaren bokens innehåll. Michael Debus tar läsaren med in i dramat. Är man beredd att följa med in i en ibland mångbottnad och komplicerad livsdramatik blir man rikt belönad. Gestalterna växer, kommer närmare och blandar sig med det egna varat: det är mig, oss det talas om, mig, oss, klugna, övergivna moderna människor, som trots allt motstånd är både fyllda av såväl

längtan efter det spirituella som viljan till förvandling och det godas framväxt.

Vi får reda på hur gralsmyten ledsagar Richard Wagners liv. 1857, han är då 44 år gammal, har han på långfredagen en stark naturupplevelse. Det utspelar sig hos vänner i Zürich. "Det idealiska innehållet" i Parsifaldiktningen vävs in i den. "Snabbt koncipierade jag ett helt drama i tre akter som jag hastigt skisserade med några få drag." Det skulle ännu dröja 25 år till verkets fullbordande och uruppförandet i Bayreuth 1882, ett halvt år innan hans död.

Wagner gör sin egen Parsifal. Han "gör upp" med Wolfram von Eschenbachs berättelse, smälter om och fogar samman gestalterna och mejslar till sist fram sex huvudpersoner: Parsifal, Amfortas, Kundry, Klingsor, Titurel och Gurnemanz. Wagner sätter som huvudmotiv medlidandet i centrum, istället för frågan som Parsifal inte ställde på borgen vid gralens åsyn.

Dramats tre akter står till varandra som tes – antites, antites – syntes. Tes – gralsborgen som Parsifal beträder som ren dåre, antites – dess motsats, Klingsors förtrollade lustgård och syntes, den nya, genom människor förvandlade gralsborgen.

Gralens mysterium har med Kristi blod att göra, närmare bestämt med dess förändligande, eterisation, som Rudolf Steiner kallar det. Detta eteriska kraftfält kommer inte från naturen utan från det rena, det moraliska och det verksamma är Kristi blod. Den substansen vårdas av gralsriddarna, men tragiken består i att Amfortas, gralens väktare, har ett sår som inte läker på grund av hans för starka bundenhet till sinnligheten. Att ovärdigt behöva förrätta gralstjänsten är smärtans egentliga orsak. Att förlösa honom och Kundrys dystra förbannelse är drivkraften i dramats intention. Därmed sker förlösningen av den som egentligen lider – Frälsaren själv. Den röda tråden beskrivs i boken så här:

"Första och andra akten: *tumphant*

Parsifal handlar ännu inte medvetet och misslyckas på gralsborgen, som han därför förvisas ur. Sedan kommer han som ovetande dåre till Klingsors förtrollade slott. Där motstår han Kundry genom att finna sig själv och vaknar upp inför sina upplevelser på gralsborgen. Det händer mot slutet av andra akten. Därefter erövrar han spjutet och drabbas av Kundrys förbannelse.

Från andra till tredje akten: *zwivel*

konsekvensen av Kundrys förbannelse "... utan att någonsin finna frälsningens väg irrade jag planlöst omkring i vild flykt. Oräkneliga plågor, kamp och strid tvingade mig att lämna stigen då jag re-

dan trodde mig ha funnit den. Förtvivlan grep mig..."

Tredje akten: *sælde*

Parsifal beträder åter gralens mark och förlöser Amfortas. Ungefär som i samband med Parsifals fråga visar sig även de här tre stegen i Parsifals utveckling att Wagner inte gett upp det väsentliga i Wolframs diktning. Tvärtom uttrycker han det tydligt i en vidareutvecklad form. Det är också det som ligger till grund för Steiners ord: "Genom en märklig genialitet hade Richard Wagner på denna långfredag 1857 känt vad som behövde gå som en röd tråd genom Parsifals hela utveckling."

I dramats utveckling lever en oerhörd stegring som når sin kulmen i den kulturella långfredagsscenen i sista akten. Debus' framställning följer skickligt ödesgestalternas vägar. Tack vare det leds läsaren till nya klarheter och allt tydligare uppenbarar sig hemligheten med myten om den moderna människan. Ett tänkespråk av Friedrich Benesch i boken sammanfattar det så här: För den moderna människan gäller:

*Sanningen inte sanningen,
utan det övervunna misstaget,
och den sanna verkligheten är inte verkligheten,
utan den övervunna illusionen.
Och den verkliga skönheten är inte den
ursprungliga renheten,
utan den luttrade orenheten.
Och det i sanning goda är inte det
ursprungliga goda,
utan det övervunna onda.*

Ett kapitel tar upp Rudolf Steiner och Richard Wagner. Det handlar om förhållandet mellan musik och språk hos Wagner och om den nya kristendomen, Kristi återkomst som Wagner anade årtionden innan Steiner började tala om den.

Men boken tar inte upp själva musiken i dramat. Om dess verkan säger Rudolf Steiner, (se sid 58/59): "Wagners musik innehåller alla sanningar som Parsifal äger. Genom den säregna musiken tar lyssnarna emot speciella vibrationer i sin eterkropp. Det är där hemligheten i Wagners musik ligger. Man behöver inte verkligen förstå allt, men man tar emot musikens välgörande verkan genom eterkroppen. Eterkroppen hänger samman med blodets svallningar. Richard Wagner har förstått det renade blodets hemlighet. I hans melodier finns svängningar som förekommer i människans eterkropp om hon luttrar sig så som det behövs för att ta emot hemligheten om den heliga Gralen."

Många kommer att uppskatta prosaskissen Richard Wagner gjorde för sin vän och beskyddare Ludwig II av Bayern. Den finns i slutet av boken och kan med fördel läsas först av den som inte har li-brettot.

Till sist kan nämnas att uruppförandet av Parsifal i Bayreuth sommaren 1882 var en bejublad framgång, kröningen på Richard Wagners livsverk. Bland gästerna vid festspelen fanns Franz Liszt, Anton Bruckner, Camille Saint-Saëns, Elizabeth Nietzsche, Lou von Salomé och Gustav Mahler. Operan uppfördes 15 gånger i anslutning till premiären.

Ett stort och varmt tack till översättaren Jürgen, absolut lysande!

... förresten, visste du att en bild av Hilma af Klint heter "Parcifal"? Nyfiken? Se bokens vackra omslag (Ulf Wagner)!

FRÅN SEKRETARIATET

Till minne

Medlemmar som rapporterats avlidna sedan förra numret av Forum Antroposofi.

Agathe Ritter, Hölö
* 1919 04 18 † 2018 06 02

Dick Nord, Huddinge
* 1930 05 23 † 2018 04 12

Vi tar gärna emot nekrologer över avlidna medlemmar, och även icke medlemmar som varit aktiva i antroposofiska sammanhang. Skickas till medlemssekretariatet. E-post: kontakt@antroposofi.nu

MÖTEN MED UWE LEMKE

Uwe Lemke

* 1930 05 11 † 2017 10 25

Det är många människor som har tagit del av och beundrar Uwe Lemkes långa och nyskapande arbete som präst i Kristensamfundet i Sverige. Vi känner tacksamhet för hans stora kunnskap, trohet och varma hängivenhet för sina uppgifter. Beundransvärt är hur han lyckades att organisera och finansiera tre kyrkobyggen för Kristensamfundet. Han kom som ung präst till Stockholms församling tillsammans med sin fru Irmi 1958, från Pforzheim. Där arbetade han efter sin prästvigning 1955. Han var då 25 år. Han fick en förfrågan från ledningen i Stuttgart om han kunde tänka sig att flytta till Stockholm och medverka i församlingsarbetet där. Uwe hade mycket att göra i Pforzheim och skrev ett brev att han inte kunde anta erbjudandet men han hade inte något frimärke och kunde därför inte posta brevet. Nästa dag blev han kallad till Stuttgart för ett samtal som ledde till att Uwe och Irmi flyttade till Stockholm hösten 1958 – och det har de aldrig ångrat.

På den tiden hyrde Kristensamfundet en lägenhet på Västmangagatan i Stockholm. Det blev Uwes och Irmis första bostad. Senare flyttade Kristensamfundet till Östermalmsgatan och slutligen till Upplandsgatan. Den dåvarande lokalen, en amerikansk frikyrka, genomgick en fullständig ombyggnad enligt ritningar av en tysk antroposofisk arkitekt 1970.

Den nya kyrkan fick namnet Lazaruskyrkan.

Uwes första uppgift var att lära sig svenska, vilket han gjorde på några månader. Han övertog Kristensamfundets konfirmandundervisning på Kristofferskolan, den första Waldorfskolan i Sverige. Han tog över Stockholmsförsamlingen efter Karl Engkvist som flyttade sin verksamhet till Järna. Han satte upp teaterspel med konfirmanderna. Under sommarkurserna i Ljungskile spelades bl.a. Ephigenia på Tauris under hans ledning. Han startade en ungdomskrets, kallad lördagssällskapet som var mycket välbesökt. Ofta kom mellan 20 och 30 ungdomar. När präster från fr.a. Tyskland kom till Stockholm besökte de även lördagssällskapet. Det var en betydelsefull och avgörande tid för många ungdomar. Uwe hade stor kännedom inom konstens olika områden och han tog upp olika konstnärers liv och verk. Han berättade och inledde till samtal teman ur Nya Testamentet bl.a. om liknelser av Himmelriket i Matteusevangeliet. Uwe mötte ungdomarna och deras åsikter med stor respekt. Han var alltid väl förberedd. Uwes intresse för poesi resulterade i "Poetisk själskalender" (Bokförlaget Fenix, Stockholm 1998), en sammanställning av dikter efter årstidernas högtider

På 80 - talet besökte Uwe församlingarna i Rörum i Skåne, Örebro och Norrköping. I Norrköping var han regelbundet från 1985 till sin pension 2008. Invielsen av Norrköpings kapell skedde år 2000.

Uwe reste till Israel där han studerade och levde sig in i historiska platser, i Jesus Kristus fotspår. Han inspirerades av bl.a. Emil Bocks resor till det heliga landet. Under många år reste Uwe tillsammans med medlemmar från olika församlingar till Israel. Det var en stor upplevelse att få ta del av Uwes rika kunnande och förmåga att skildra händelser ur Jesu liv.

En skrift "Korset som levnadsmotiv" (Bokförlaget Fenix 2000) var ett resultat av hans studier och iakttagelser.

Tillsammans med familjen, Irmi och fyra barn åkte Uwe till Gotland på somrarna. Den lilla ön med alla "katedraler på fälten" låg Uwe nära om hjärtat. Han cyklade runt i landskapet, besökte och fotograferade medeltida kyrkor och fornlämningar och var förundrad. Vilka konstskatter! Boken "Gotland" (Verlag Urachhaus Stuttgart 1970) beskriver Gotlands historia och medeltida kyrkoskatter med mycket fina fotografier. Det finns en svensk översättning av texten.

Uwe fick en donation för att kunna bygga ett litet kapell på Davide på Got-

land. Han inspirerades av de gotländska fårhusen och gjorde själv ritningarna till kapellet. Det är påfallande hur väl kapellet smälter in i den karga naturen. Sigunkapellet invigdes den 22 juli 1992, denna vackra klenod vid Östersjön. Här hölls många kurser för alla åldrar. Under somrarna kom ungdomar och medlemmar ur Kristensamfundet från Tyskland och Norden till Davide. De reparerade, grävde ut för avloppsrör, lade om ladugårdstaket och byggde till m.m. Men det var inte bara arbete utan också utflykter runt om på ön för att lära känna den speciella naturen och de rika konstskatterna i kyrkor och fornlämningar med hjälp av Uwes rika kunnande.

Irmi stod under alla år vid hans sida och var ett ovärderligt stöd för att verksamheterna på Davide kunde utvecklas så bra.

I kyrkan i Lojsta finns en fresk över triumfbågen med den heliga Margareta med ett svart kors och ärkeängeln Mikael med sin sköld med en ros i mitten, i strid med motmakterna, i form av två drakar. "... de två drakarna och deras besegrare gör, att betraktaren omedvetet uppmanas att foga samman Margaretas svarta kors och den röda rosen på Mikael's sköld till en enhet." Detta motsvarar Rosenkorsmeditationen i antroposofin. Fresken dateras till omkring 1350 e. Kr och är antagligen den äldsta bilden av rosenkorset.

Uwe föddes i Kiel. Fadern var utbildad ingenjör från Ostpreussen men arbetade som lärare vid en yrkesskola efter kriget och hans mor var sjuksköterska. Under somrarna i barndomen åkte familjen till Nida på Kuriska näset, som numera hör till Litauen. Hösten 1939 reste familjen hem till Kiel med den sista färjan innan världskriget bröt ut. Då lär Uwes far i natten ha pekat i riktning mot Gotland och sagt: där ligger Gotland och det hör till Sverige. Det blev senare Uwes önskan att Människovigningens handling skulle hållas runt länderna kring Östersjön. Han höll den vid ett tillfälle i kyrkan i Nida och även i Riga och Åbo.

Efter studentexamen utbildade Uwe sig till ljudtekniker. Genom sin äldre bror kom han i kontakt med en antroposof och Kristensamfundet i Kiel där doktor Benesch var präst. Uwe reste till Stuttgart till en prästorienteringskurs och därefter började han på prästseminariet. Han prästvigdes av Emil Bock.

Efter ett långt och verksamt liv att sprida den religiösa förnyelsen av kristendomen men också ett liv med stora motgångar avtog Uwes krafter alltmer. Irmi vårdade honom med stor omsorg. Sista tiden präglades av en stämning av mildhet och en ljus försonande klarhet. Han ta-

lade om vikten av samarbete och sin önskan att verka vidare i Kristensamfundets anda. Med stort förtroende överlämnade Uwe nycklarna till Siguns kapell, en hjärteangelägenhet, till Carl van de Weyden.

Sommargården Davide fortsätter med olika verksamheter och nya kurser. Nya byggnationer gör det nu möjligt att vidareutveckla Davide.

Caroll Granstedt

LEVNADSTECKNING

Thomas Ljungquist

* 1930 02 20 † 2018 02 02

Civiljägmästare Thomas Ljungquist, Umeå, somnade stilla in den 2 februari 2018. Närmast anhöriga är dottern Sarah med sambon Olof, dottern Marit samt tidigare hustrun Ingegerd (Ia).

Några månader gammal, i maj 1930, flyttade Thomas med sina föräldrar Bernt och Dagmar (född von Wachenfeldt) och storasyster Inger till Linderås i Småland där hans far fått tjänst som kyrkoherde, här föddes några år senare lillasyster Gisela. Minnena från Linderås är ljusa. Thomas brukade berätta om lekarna i den stora parkliknande prästgårdsträdgården, om hur han som treåring bar omkring på liten pall och mjölkade sina "låt-saskor", och om den varma relationen till den älskade Mutti som modern kallades.

1944 när Thomas var fjorton år flyttade familjen till Norrköping. Här tog han studenten 1950. Ett år senare, vid 21 års ålder, blev han inbjuden av sin far till ett samtal om antroposofi. Det blev ingången till den gemenskap med fadern som Thomas saknade under uppväxten. Thomas förblev antroposof hela sitt liv.

Efter avlagd jägmästarexamen vid Skogshögskolan i Garpenberg och Stockholm år 1957 flyttade Thomas till Sollefteå i Ångermanland för att tjänstgöra som jägmästare. Här träffade han lärarinnan Ingegerd Schmidt, kallad Ia, med vilken han gifte sig 1959 och under 1960-talet fick barnen Sarah och Marit. Några år efter Marits födelse flyttade familjen till Umeå där Thomas fått anställning som civiljägmästare på Skogsvårdsstyrelsen. I mitten av 1970-talet gick Thomas och Ia skilda vägar.

Sin andra hustru Barbro träffade Thomas i början av 1980-talet. Efter flera år som sårbos gifte de sig 1988 och flyttade ihop i Thomas radhus på Mariehem i

Umeå. Under 1990-talet reste Thomas och Barbro mycket, till Barbros släktingar i USA och runtom i Europa på vandrings- och konstresor. Av resorna utgjorde vandringsresorna till Provence och resan till Island de stora höjdpunkterna.

När Barbro i början av 2000-talet diagnosticerades med Alzheimers sjukdom började de tunga åren för Thomas som vårdade henne i hemmet ända till 2013. Bland glädjeämnena under dessa år hörde den tätare kontakten med dottrarna och tidigare hustrun Ia. När dottern Sarah disputerade i litteraturvetenskap var Thomas mycket stolt och höll ett långt tal.

Under sitt sista levnadsår, då han blivit änklung, sålde Thomas sitt hus och flyttade till Marielunds äldreboende. Den 29 december 2017 bjöd han familj och syskonbarn på en fin middag på restaurang Hunger och törst i Umeå. Han höll ett långt tal och när syskonbarnen som kommit resande tog farväl sa de: "Vi ses igen till våren."

Så blev det inte. Några veckor senare, i slutet av januari 2018, insjuknade Thomas i den lunginflammation som kort före hans 88:e födelsedag ändade hans liv.

I vår saknad efter Thomas finns ett stort tomrum fyllt av ljusa minnen.

Familjen gm dottern
Sarah Ljungquist

MÖTEN MED THOMAS LJUNGQUIST

Thomas Ljungquist

* 1930 02 20 † 2018 02 02

Thomas Ljungquists gärning inom antroposofin och hans stora betydelse för det antroposofiska arbetet i Umeå.

Thomas var ledare för Umeågruppen inom Antroposofiska Sällskapet i cirka 50 år.

Under tiden Thomas med familj var bosatt i Sollefteå kom han och hustrun Ingegerd i kontakt med bl.a. Edith Annergren och Gustav Ritter. Dessa och ytterligare några personer bildade Ådalsgruppen i Svanö, utanför Kramfors. Familjen Ljungquist flyttade till Umeå 1964. Edith Annergren hade flyttat till Kassjö, där Mariagården, det läkepedagogiska hemmet började växa fram. Det innebar att den lilla gruppen kunde fortsätta med studium för att 1968 grunda Umeågruppen.

Arbetet i gruppen har i stort sett följt samma mönster genom åren. Grundste-

nen läses inledningsvis. Studiet bygger i huvudsak på R. Steiners verk men även B. Lievegoed, E. Bock, S. Prokofjev m.fl. Studiet avslutas med Tillit. Under årsloppet har läsning av Årstidsimaginationerna haft sin givna plats. Arbetet i gruppen har haft ambitionen och styrkan att ske med kontinuitet, mycket tack vare Thomas uthållighet. Han var väl medveten om att vårt arbete hade betydelse inte bara för oss i gruppen.

Thomas kunde förmedla sin djupa kunskap och breda bildning med lätthet, anspråkslöshet och humor. Ingen fråga kändes svår att ställa till honom. Aldrig någonsin kändes en fråga för lättviktig eller obetydlig. Thomas historiska intresse visade sig genom hur han skildrade mänsklighetens utveckling sedd i ljuset av de olika kulturepokerna. Sitt intresse för konsthistoria behöll Thomas genom hela livet. Även inom det området med mänsklighetens utveckling i fokus. I hemmet fanns bilder av Rembrandt men även bilder av hans farbror Birger Ljungquist.

Thomas, som var en släktkär person, talade ofta om sitt barndomshem i Linderås: mammans grönsaksland, pappans faster som kom på långa besök, utrustad med egen ostkniv. Hon tyckte att osthyveln var ett otyg till uppfinning. Sin farbror Walter beundrade Thomas mycket och berättade ofta för oss om Walters ungdomstid inom filmindustrin. Genom samtalen fick Thomas insikt om hur en ung människa kunde ompröva, brottas med antroposofin.

Thomas intresse för antroposofin väcktes vid ett för Thomas livsavgörande samtal med pappan. Denne hade som ung student vid en resa till Dornach getts möjligheten att samtala med Rudolf Steiner. I samtalet lyfte den unge Bernt frågan om det skulle vara möjligt att som antroposof verka som präst i Svenska kyrkan. Steiner svarade att det fanns inget hinder för detta.

I början av 70-talet hölls de första gudstjänsterna inom Kristensamfundet i Kassjö. Präst vid den första gudstjänsten var Britt Haglund som konfirmerats av Thomas pappa Bernt. Thomas var en av de första som ministrerade.

Thomas tog del av allt som hände inom de antroposofiska verksamheterna. Han var givetvis med när biodynamikern Kjell Arman berättade om denna odlingsform och visade hur det går till att lägga en kompost. Denna kunskap tillämpade Thomas med stor uthållighet på sitt älskade torp. Thomas skötte sina odlingar till långt upp i åren, så länge krafterna höll.

Föreningen för Waldorfpedagogik grundades 1977. Flera personer i Umeågruppen var verksamma i styrelsen på skilda poster. Umeå Waldorfskola startade sin verksamhet 1978. Ett ifrågasättande från politiker men även från vissa kyrkliga kretsar gav sig till känna. Frågor lyftes, debatten var tidvis livlig och ifrågasättande. Den framförda kritiken gällde inte i första hand pedagogiken utan riktade sig mot antroposofin. I samband med detta skrev Thomas två artiklar som publicerades under kultur/debatt i Västerbottens Kuriren. Den ena artikeln hade rubriken Antroposofins kunskapsväg. Här skildrar Thomas kunskapssynen historiskt - under antiken, romarriket, medeltiden, de nya upptäckternas tid, 1800-talet fram till Rudolf Steiners presentation av en ny kunskapssyn, "människan kan förvärva sig kunskap om högre världar". Den andra artikeln handlar om antroposofi - en kulturimpuls. Vid genomläsning nu upplever vi att de präglas av saklighet, kunskap och är ett vittnesbörd på Thomas ovilja för polemik. Tomrummet efter Thomas är för oss alla i gruppen oändligt stort. Vi saknar hans underfundiga humor, hans roliga historier (ofta samma), hans berättelser från ungdomsåren, resan till Österrike där en akut blindtarmsoperation genomfördes. De olika historierna från studietiden då en skrotfärdig "Volkswagenbubbla" införskaffades av gemensamma medel och kördes så länge det gick. Vi minns Thomas njutning vid en god måltid, den efterlängtnade kaffestunden vid gruppens sammankomster. Thomas kunde konsten att njuta av bakverk.

Thomas var ljus i sinnet, lättsam och med ett rörligt intellekt. Han var en i sanning älskvärd människa. Vi minns honom med saknad, värme, tacksamhet.

För Umeågruppen
Roland Karlsson, Elisabeth Appelblad.

Antroposofins möte med tiden

Lilian Goldberg

En kommentar till Hugh Dransfields läsarbrev i FORUM 1/2018.

Förhållandet mellan antroposofins ursprung och antroposofins möte med tiden

"Antroposofiska verksamheter bygger på imaginationer, inspirationer och intuitioner som stiger fram när medarbetarna bearbetar antroposofin."

Det hävdar Hugh Dransfield i en summering av sina farhågor, när han tänker på Waldorfskolornas framtid. Han anser, att vi snart inte har några Waldorfskolor kvar, om de inte byggs på denna grund. Om det vore kriteriet på en Waldorfskola, så har vi förmodligen bara haft en enda sådan än så länge: den som Steiner arbetade på. Den tillspetsade formuleringen har inspirerat mej att fundera på, vad som händer med idén, när den nästlar sej in i världen.

En enda människa har ursprungligen format bilden av en Waldorfskola. Han kvalificerar sej dokumenterat för uppgiften enligt Hugh Dransfields krävande definition av en antroposofisk verksamhet. Jag misstänker, att det första kollegiet i Stuttgart dessutom var ett andligt järngång, även om lärarna knappast byggde hela sin undervisning på egna imaginationer, inspirationer och intuitioner.

Alltefters gamla lärare dött, nya skolor startats och f d elever dött borde vi kunna räkna med ett robust inflytande från döda människor utöver andra delar av den andliga världen. Men med tanke på vår svaga förmåga att nå in i den andliga världen antar jag, att det än så länge snarare är i form av ingivelser, som antroposofin arbetar sej fram. Är det dåligt, att det som ursprungligen gjordes i klassrummet efter upplevelsen av en imagination senare improviseras fram utifrån en ingivelse? Det innebär definitivt en större osäkerhet. Varifrån kommer ingivelsen? Från en tidigare waldorfskoleelev på väg mot sin nästa inkarnation? Från en ämneskollega, nu inbäddad i Kamaloka? Från en form på en skolgård? Från mormors periodhäfte? Från ärkeängeln Mikael?

Ansamlingen av materia som följer ur de hundra årens aktiviteter, mer eller mindre äkta förknippade med namnet Waldorfskola, är en verksam jordisk

faktor. Den åstadkommer ett slags subtil anonym, mestadels omedveten inverkan, som på sikt förvandlar kroppsspråk, gruppdynamik, språkbruk, mötesformer o likn. Genom att uteslutande fokusera på de enskilda lärarnas personliga flit med invigningsövningar hamnar vi lätt i en återvändsgränd, där Waldorfskolan går (redan har gått) under. Vad säjs i stället om ett bredare förslag till en framkomlig väg?

Hölderlin börjar sin dikt "Patmos" med orden "Nah ist/Und schwer zu fassen der Gott./Wo aber Gefahr ist, wächst/Das Rettende auch.". Här handlar det om poetisk inspiration. Rubriken "Patmos" syftar på framtid som kommer emot oss. Med tanke på Hölderlins höga förmåga innan han blev tokig, bör vi kunna läsa raderna som en mild lagmässighet. En tolkning kan vara: "Låt oss jobba på med de här sakerna så gott vi kan. Läget är oroväckande. Vi vet, att vi inte bemästrar den farliga situationen, men räddningen borde vara nära. Låt oss utgå från att den växer ikapp oss."

Förr eller senare föds de lärare som bildar det kollegium som knyter an till den underjordiska källa som sprang upp på ytan i Stuttgart 1919, den som hela tiden riskerar att sina ut men som håller sej kvar bakom kulisserna. Under tiden kan en mera blygsam målsättning kallas antroposofisk - utan imagination, inspiration och intuition men på den här mystiska nivån, tolkad av Edgar Lee Masters i hans "Spoon River" från 1915:

Alfred Moir

*Varför frättes jag inte av självförakt
och ruttnade av apati*

och maktlöst uppror som Förörättade Jones?

*Varför fick inte jag, med alla felsteg,
samma öde som Willard Fluke?*

*Och varför, fast jag stod vid Burchards bar
som en sorts bulvan för att locka folk*

*att beställa drinkar, föll spiritens förbannelse
över mig bara som ett flyktigt regn*

som lämnade själen torr och ren?

*Och varför sköt aldrig jag någon,
som Jack McGuire?*

*Utan i stället kunde jag höja mig en liten bit,
och allt tack vare en bok jag läste.*

*Men varför for jag till Mason City,
där den granna boken i ett fönster
räkade fånga och locka min blick?*

*Och varför fick den gensvar i min själ
när jag läste den om och om?*

Kaspar Hauser

– en historia som berör

Rikard Lundin

Som avslutning på en studiekväll i Brommagruppen i december 2016 berättade jag om Kaspar Hauser. Anledningen var att jag hade haft ett långlån från Nils Dunkars av en tegelstenstung bok, Kaspar Hauser – Das Kind von Europa, av Johannes Mayer (bilder) och Peter Tradowsky (text). Det var hög tid att lämna tillbaka den innehållsrika boken och säga något om den men även annat i ämnet. Här följer ungefär vad jag sade då. Många frågor i denna historia återstår ännu att besvara.

Vem var Kaspar Hauser?

Den berömda scenen från den 26 maj 1828 i Nürnberg: En främmande yngling dyker upp på torget med ett brev i handen. Han kan knappt gå, talar just inget, ser helt förvirrad ut, är illa klädd. Scenen har återskapats i böcker, på bilder i otaliga varianter, i filmer och i sånger. Han togs om hand av myndigheterna, förhördes och sattes i fängsligt förvar.

Han framstod som psykiskt och fysiskt handikappad, svarade entonigt på frågorna. Brevet var ett rekommendationsbrev om att han dög som stalldräng. Man gav honom papper och penna och han skrev spretigt: Kaspar Hauser. Han vägrade dricka och äta annat än vatten och bröd. Det framstod som att han varken kunde gå, tala eller tänka.

Myndigheterna stod handfallna. Var han en bedragare? En rymling som bluffade? Men snart visade det sig att han hade märkliga egenskaper. Turligt nog kom han efter den första kaotiska tiden under särskild observation av fångvaktern och hans hustru, som båda ansåg att han blivit hindrad från normal uppföstran och utbildning. Vid samma tid offentliggjordes omhändertagandet och redan då myntades uttrycket Kaspar Hauser, "Das Kind von Europa".

Man lade märke till att hans ben och fötter var outvecklade, detta till följd av att han varit förhindrad att stå upprätt. Nu uppdagades vartefter hans enastående godhjärtade egenskaper; han framstod som ett naivt, paradisk barn fyllt av hjärtevärm. Mot besökare förhöll han sig helt öppen och positiv, hur de än bededde sig. Han grät åt mycket.

Goda omständigheter gjorde att han mycket snart kom under pedagogiskt beskydd av en professor Daumer, "den siste rosenkreuzaren" enligt Rudolf Steiner. Kaspar Hauser tillgodogjorde sig förbluffande snabbt teoretiska kunskaper, skrivning, läsning, konstnärligt utövande (teckning, målning o s v) och inte minst ridning. Han förstod sig på djur, och de förstod sig på honom! Han började nu kunna inta vanlig mat dryck och tålde till och med kött och öl.

Det uppdagades att han suttit inspärrad under nästan hela sin uppväxt i olika tränga och mörka utrymmen. Efter några månader började han minnas saker han upplevt där. Han förstod varför anblicken av yttervärlden hade varit kaotisk, då han inte hade kunnat förbinda den med tankelivet. Han avskydde grönt, han älskade fågelsång. I drömmarna såg han en fångelsehåla. Han kunde peka ut var han suttit i olika förvar. Vartefter tiden gick nystades bakgrunden upp. Och den som till fullo anammade vad Kaspar Hauser berättade och som gjorde egna efterforskningar trots omgivningens skepsis var hovrättspresidenten och kriminologen Feuerbach.

Under 1828 och 1829 utvecklades Kaspar Hauser vidare. Han blev en "kändis" på gott och ont, lät sig eller snarare tvingades uppträda på ett cirkusliknande sätt inför publik. Han fick också många besökare, flera med gåvor som han tacksamt tog emot, men också andra som var spefulla och klenrogna. Men de flesta tog djupt intryck av hans person och bemötande. Alla utan undantag behandlades väl. Han kände av människor på långt håll och "såg" deras egenskaper. Han var fylld av osjälviskhet. När han erinrade sig sin övervakare (som han bara kunnat ana) i tidigare fångenskap kände han bara medlidande med denne, som tvingats utföra sina sysslor.

Det var ändå förhållandevis lugnt kring honom ända till oktober 1829. En viss lord Stanhope dök upp i Nürnberg. Samma dag utsattes Kaspar Hauser för ett attentatsförsök. Feuerbach var vid sjuklägret. Myndigheterna blev åter intresserade av Kaspar Hauser. Chocken till trots tvingades han till en rad förhör. Man försökte nysta i hans förflutna. Han bidrog själv med minnesfragment. Nu blev han en angelägenhet för hela Bayern, då dess kung Ludwig I utfäste en belöning till den som kunde ta eller ange attentatsmannen.

Vem var då Kaspar Hauser?

Feuerbach var övertygad om Kaspar Hausers stora bakgrund. Detta har också verifierats av Rudolf Steiner. Kaspar Hauser skulle vara son till storhertig Karl av Baden och hans gemål Stephanie de Beau-

harnais. Detta betyder att Kaspar Hauser var den rättmätige arvtagaren till huset Baden. Officiellt blev det förstfödda gossebarnet i deras barnaskara dödförklarad kort efter födelsen den 29 september 1812, men i verkligheten skulle Kaspar Hauser ha bytts ut mot ett dödssjukt gossebarn och bortförts. Paret fick ytterligare ett gossebarn som dog (förgiftning?). Karl av Baden dog också några år därefter (i 30-årsåldern, förgiftning nu med?). Feuerbach fick fö också troligen sota med sitt liv till följd av påståendena.

Mörka krafter, både egoistiska dynastiska och de som styrdes av ett mer medvetet hemligt sällskap, skulle ha iscensatt bortförandet och undanhållandet. Men varför höll de ändå Kaspar Hauser vid liv? Den djävulska planen innebar att undvika Kaspar Hausers normala utveckling genom att hindra honom från att kunna gå, tala, tänka. Att döda honom visste detta hemliga sällskap skulle innebära att denna individualitet i så fall snart skulle reinkarnera. Och man visste att det var en viktig individualitet.

Enligt Rudolf Steiner var Kaspar Hauser ämnad att som samlande kraft utveckla Tyskland och Europa i rätt riktning, där utvecklingsimpulsen låg i ett mer tregrenat samhälle i den mening vi fått höra om i stället för ett utåt militärt kraftcentrum à la Preussen med järnkanslern Otto von Bismarck som det kom att bli.

Kanske med hjälp av Ferdinand Lasalle och samme von Bismarck men även kung Ludwig II av Bayern (som byggde sagoaktiga slott, t ex Neuschwanstein) skulle Kaspar Hauser ha kunnat få Tyskland och Europa i en annan riktning efter det händelserika revolutionsåret 1848. Om han inte hade röjts ur vägen hade kanske också individualiteter som Richard Wagner och Friedrich Nietzsche kunnat spela en annan, än viktigare roll i Europas kulturliv.

Dessutom ska Napoleon ha haft den egentliga uppgiften att bädda för detta. Hans fosterdotter var just Stephanie de Beauharnais, och han iscensatte äktenskapet med Karl av Baden som allians mellan Tyskland och Frankrike. Men det martialiska tog överhanden, och Europa och Ryssland drabbades av militärt våld som tvingade fram motvåld.

Så vem var Kaspar Hauser egentligen?

Enligt Rudolf Steiner hade denna individualitet inte varit inkarnerad sedan Atlantistiden. Peter Tradowsky beskriver i sin egen bok "Kaspar Hauser oder das Ringen um den Geist" (engelsk översättning: Kaspar Hauser – The Struggle for the Spirit) att denne var av änglalikt ursprung. Alla de jordiska krafter och erfarenheter som alla andra individualiteter har fått genom

inkarnationerna saknades. Han liknade i viss mån det natanska Jesusbarnet (som inte varit på jorden sedan lemurisk tid). Hans Kristusupplevelse skedde enbart i den andliga världen. Han hade i en överjordisk sfär varit med vid Jesu födelse och även vid Christian Rosenkreuz invigning på 1200-talet. Ja, han var den ojordiska motsatsen till den till jordutvecklingen förbundne Christian Rosenkreuz. Kaspar Hausers individualitet skulle nu av de framstegsvänliga krafterna ställa sig till förfogande för Europas och därmed världens utveckling i den materialistiska tidsåldern.

Men så blev det ju inte. Den förut nämnde lord Stanhope, som tidigare inte intresserat sig för Kaspar Hauser, lyckades med bedriften att överta uppfostran av honom och styra hans liv. Det blev början till en ny själslig tortyr för Kaspar Hauser, som nu hade börjat visa så utåtriktade förmågor att han sågs som det hot man tidigare försökt undanröja.

Lord Stanhope lyckades också påverka Stephanie (modern) så att hon fick förtroende för lorden. Hon hade nu vagt ändå börjat ana vem Kaspar Hauser var. Ingen annan anade förstas heller dennes egentliga mission, det gjorde bara det hemliga jesuitiska sällskapet och de engelska frimurarna som stod bakom lord Stanhope. Men det fanns som sagt en yttre konspiration också, som de hemliga sällskapen underblåste. Inom Baden-dynastin fanns konkurrerande krafter som inte ville se Karls och Stephanies förstfödde som rättmätig arvtagare. Sammantaget ledde allt detta till att Kaspar Hauser lönmördades.

Det finns ett samband mellan Baden och den svenska gustavianska ätten. När Gustav IV Adolf avsattes 1809 efter förlusten av Finland, flydde han med sin familj till Baden. Hans drottning var nämligen Fredrika av Baden, vars bror var Karl av Baden. Fredrika kom alltså att bli faster till Kaspar Hauser. Gustav IV Adolf och Fredrika hade sonen Gustav (prins av Vasa) som gifte sig med en äldre syster till Kaspar Hauser, Louise, båda ovetande om Kaspar Hausers öde. Men Gustav IV Adolf och Fredrika hade också en dotter Sofia, som gifte sig med Leopold av Baden. Denne Leopold var son till Louise Geyer von Geysersberg, grevinna av Hochberg. Hon inledde en dynastistrid som fullföljdes av Sofia för att kunna sätta Leopold som storkertig av Baden.

Vem är Kaspar Hauser?

Kaspar Hauser knivmördades vid 21 års ålder 1833. Han dog den 17 december, tre dygn efter attentatet av okänd hand. Officiellt har både födelseort och föräldrar förblivit okända.

Tusentals böcker och skrifter har producerats om Kaspar Hauser. Många tror på den furstliga bakgrunden, de flesta andra att detta är en fabel. Inom Baden-dynastin har antytts att första världskriget är en följd av Kaspar Hausers öde. Tidskriften *Der Spiegel* försökte 1996 en gång för alla avfärda myten om den furstliga bakgrunden genom att presentera negativa DNA-test från kläder som påstås härröra från Kaspar Hauser. På 2000-talet har tvärtom DNA från hår från fångelsehålan där Kaspar Hauser suttit visat positivt resultat. På YouTube finns ett Peter Tradowsky-inspirerat föredrag av Terry Boardman om Kaspar Hauser. Där försöker han visa på den ofantliga betydelse Kaspar Hausers öde har spelat för den historiska utvecklingen och vad dennes hindrade mission skulle ha betytt. Terry Boardman har också gett ut boken "Kaspar Hauser - Where Did He Come From?".

Rudolf Steiner angav i slutet av sitt liv i samtal med greve Ludwig Pultzer-Hodiz en av tre viktiga frågor: Vad är Kaspar Hausers andliga ursprung och mission? (De två andra frågorna: Vem var Demetrius? och frågan om de båda Johannes.) Rudolf Steiner ska också ha sagt detta gåtfulla: Utan Kaspar Hausers offer (hans liv och död) hade kontakten mellan det andliga och det materiella blivit bruten.

I efterspelet till första världskriget försökte Rudolf Steiner intressera dåvarande företrädaren för huset Baden, nämligen prins Max av Baden, för den sociala tregreningen. Detta var ett försök att ta igen något av vad som förlorats genom att Kaspar Hauser röjdes ur vägen. Prins Max av Baden var i slutet av 1918 rikskansler för Tyskland, men han saknade modet och förmågan att ta upp Rudolf Steiners impuls, utan godtog Woodrow Wilsons 14 punkter. Sedan följde andra världskriget.

I våra dagar börjar kanske intresset åter gry för vad Kaspar Hauser stod för, hans tolerans, hans förebild, hans nästan arketyppiska framtoning av människan före syndafallet. Men intresset ökar också för den sociala tregreningen. Individuellt (Tradowsky): Att människan vaknar upp inför det själsliga och andliga i medmänniskan. Geopolitiskt (Boardman): Att skapa en motvikt till den anglo-amerikanska dominansen och till öst-västkonflikten, där Europa är balansen i mitten.

Enligt Peter Tradowsky: Kaspar Hausers liv och död förebådade Kristi eteriska återkomst; Kaspar Hauser är ett Merkurius-väsen som alltid verkar kärleksfullt.

Om Antroposofiska Sällskapetets namn – En fråga till medlemmarna från styrelsen

Kära medlemmar, Under flera tillfällen, bland annat under sista årsmötet 9 april 2018, framfördes synpunkter av några medlemmar rörande namnet på vår förening. Ordet "Sällskap" upplevs inte längre som tidsadekvat och har en främmande klang. Eftersom vi vill betrakta antroposofin som ett fritt och levande väsen, så har styrelsen tagit beslutet att inhämta era synpunkter och tankar kring frågan som stöd för vår omdömesbildning. Det finns ett förslag på vad Antroposofiska Sällskapet i Sverige skulle kallas istället. Detta vore "Förening för antroposofi i Sverige". Hör gärna av er via mejl (kontakt@antroposofi.nu) eller brev och framför era åsikter. Skulle det finnas andra förslag på namn så är alla idéer välkomna.

För styrelsen, Elisabeth Ehrlich

Protokoll fört vid årsmöte i Antroposofiska Sällskapet i Sverige

14 april 2018 i Kulturhuset i Ytterjärna.
40 medlemmar närvarade vid årsmötet.

1. Öppnande av stämman

Erland Kornfeld öppnade årsmötesförhandlingarna och hälsade de närvarande välkomna.

2. Fastställande av röstlängd

Ett papper sändes runt där de närvarande kunde skriva upp sig, så att en namnlista skulle finnas som underlag för röstlängd, för den händelse att rösträkning skulle bli aktuellt.

3. Val av mötesordförande

Till ordförande valdes Per Erik Jonson.

4. Val av protokollförare och två justerare, tillika rösträknare

Till sekreterare valdes Nina Ljungquist. Till justerare tillika rösträknare valdes Ottar Ludvigsen och Bo Werner Eriksson.

5. Fastställande att mötet är stadgeenligt utlyst

Att mötet blivit stadgeenligt utlyst bejakades. Kallelsen hade postats tre veckor före mötet.

6. Fastställande av dagordning

Dagordningen fastställdes.

7. Verksamhetsberättelse 2017

Styrelsens verksamhetsberättelse föredrogs av Erland Kornfeld.

8. Revisorernas berättelser

Revisionsberättelsen från Katarina Nyberg, Hummelkläppens Revisionsbyrå lästes av Erland Kornfeld. Internrevisor Torsten Lundberg läste upp sin rapport.

9. Fastställande av resultat- och balansräkning

Föreningens balans- och resultaträkningar föredrogs av Erland Kornfeld. Resultat- och balansräkning godkändes av mötet.

Kommentar: Det framfördes önskemål att det ska framgå av årsredovisningen hur stort bidrag som ges till Goetheanum.

10. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
Årsmötet beviljade styrelsen ansvarsfrihet för 2017 års förvaltning.

11. Uppföljning av budget och verksamhetsplan

Budget och verksamhetsplan från Höstmötet 2017 föredrogs av Erland Kornfeld.

12. Val av styrelse - valberedningens förslag

Botvid Aquilon presenterade valberedningens förslag:

För omval: Janne Silvasti som ställde sig till förfogande för en ny period.

Årsmötet beslutade enligt valberedningens förslag.

Kommentar: För att följa stadgan gällande hur styrelsen förnyas så kommer valberedningen vid nästa årsmöte föreslå förlängt mandat med endast ett år för tre styrelseledamöter och nyval/omval av tre styrelseledamöter på 2 år.

13. Val av revisorer

Årsmötet beslutade att välja: Katarina Nyberg, Hummelkläppens Revisionsbyrå AB men ansåg att revisionskostnaden var för hög och gav styrelsen i uppdrag att undersöka möjligheten att få en lägre offert från annan auktoriserad revisor. Styrelsen ombads vidare förbereda en stadgeändring för att möjliggöra användandet av en lekmanarevisor.

14. Val av valberedning

Årsmötet föreslog omval av Botvid Aquilon, Nina Ljungquist och Felix Nieriker. Årsmötet beslutade enligt förslag.

15. Motioner och styrelsens förslag

Inga motioner hade inkommit till mötet.

16. Fastställande av tidpunkt för höstmötet 2018

Datum för höstmöte fastställdes till 20 oktober 2018. Mötet överlät till styrelsen att fastställa platsen för höstmötet.

17. Övriga frågor som rör föreningen

Erland Kornfeld rapporterade från årsmötet i Goetheanum där Paul McKay

och Bodo von Plato inte fick förnyat förtroende.

18. Stämmans avslutande

Grundstenen lästes av Mats Ola Ohlson.

Vid protokollet: Nina Ljungquist

Justeras: Ottar Ludvigsen och Bo Werner Eriksson

Bilagor: Röstlängd/närvarolista, internrevisorns rapport, revisionsberättelse (finns på sekretariatet).

GOETHEANUM

Goetheanumledningen nyorganiserar sin verksamhet och högskola

För Goetheanumledningen:
Justus Wittich och Ueli Hurter

Brev nr 3 till medlemmarna i AAS.

Vid **generalförsamlingen i Goetheanum 2018 fick 2 styrelsemedlemmar inte nytt mandat för en ny sjuårsperiod. Goetheanumledningen har nu gjort en ny omfördelning av samtliga uppgiftsområden i verksamheten (ty im Haus) och har beslutat sig för en plattare organisationsform. Fria Högskolans för Antroposofi och arbetet i verksamheten ska på ett förstärkt sätt relateras till varandra.**

Allmänna Antroposofiska Sällskapets generalförsamling antog den 24 mars inte det turordningsmässiga förslaget för en förlängd verksamhetsperiod i styrelsen för Paul Mackay och Bodo von Plato. Därefter fördelade Goetheanumledningen alla mandat och uppgifter på ett nytt sätt. Parallellt med detta genomförde verksamhetsledningen en verksamhetsanalys. Sammanfattningsvis har Goetheanumledningen beslutat sig för ett nytt grepp rörande sin verksamhetskultur.

Kärnan i Goetheanum är Fria Högskolan för Antroposofi med elva facksektioner. Dessas underavdelningars verksamhet kommer att nygestaltas. Exempelvis tilldelas reception, evenemangskoordination, vaktmästeri och trädgård en facksektion. Genom detta ska Högskolans idé

verka ända in i det praktiska genomförandet och erfarenheterna från de operativa processerna ska med sina resultat stå till Högskolans förfogande.

Målet är ett "strukturerat ansvar": hierarkier ska plattas ut och möjliggöra mer eget ansvar och möjlighet att själv leda sitt arbete. Så ska den enskildes sammanhang med helheten byggas ut.

Justus Wittich, medlem i styrelsen och verksamhetsledningen, inbjöd medarbetarna till att delta i denna förvaltningsprocess. "Det är en process som kräver tid. Vi kommer säkert att här och där misslyckas. Men det är inte så farligt - även då arbetar vi oförtrutet vidare." www.goetheanum.org

Precis innan Forum skulle lämnas till tryck publicerade det 4:e informationsbrevet. Vi hann översätta sammanfattningen av brevet (Hela brevet publiceras på hemsidan):

Sammanfattning

1. Goetheanumledningen övertar det fulla ansvaret för Fria Högskolan för Antroposofi. Genom att utgå från högskoleperspektivet kommer i framtiden nya styrelsemedlemmar att väljas och föreslår sedan detta val för Generalförsamlingen och ber den bekräfta detta.

2. Styrelsen består av Justus Wittich, Joan Sleigh, Constanza Kaliks och Matthias Girke. Ingen komplettering av styrelsen kommer att ske innan nästa Generalförsamling (2019).

3. Claus-Peter Röh övertar ansvaret för den Första Klassens angelägenheter. Joan Sleigh (engelska) och Constanza Kaliks (spanska/portugisiska) kommer att bistå honom i detta.

4. Justus Wittich övertar processansvaret för att den Allmänna Antroposofiska Sektionen inom ett år kommer att ha en egen ledning. Bland annat Florian Osswald och René Becker kommer att medverka här. Joan Sleigh blir under övergångstiden kontaktperson för den Allmänna Antroposofiska Sektionen.

5. Goetheanumledningen har för verksamhetsledningen av själva Goetheanum (ty das Haus) gett mandat till Rebekka Frischknecht (för personalavdelningen), Stefan Hasler (Goetheanumledningen) och Justus Wittich (styrelsen).

Dornach 16 juni 2018

Översättning: GN.

Kalendarium för Fria Högskolan för Antroposof

Högskolekretsen 2018-19

Söndag 23 september, kl 14-17.30
Söndag 25 november, kl 14-17.30
Söndag 20 januari, kl 14-17.30
Söndag 7 april, kl 14-17.30
Lokal: Kulturhuset i Ytterjärna
Högskolemedlem som önskar delta i Högskolekretsen kan anmäla det till Anna Hallström, Mats-Ola Ohlsson eller Dick Tibbling.

Högskolearbetet med klass- timmarna hösten 2018

Baskemölla

2 sep, 7 okt, 11 nov och 2 dec.
Kl. 10:30 till 12:30
Klassansvarig: Hester Renouf.

Dormsjö

Söndagarna kl 10-12 den 9/9 och 11/11
Klassansvariga: Martin Hausner och Malte Nordling. Lokal: Snödroppen.

Göteborg

Den 1 september 16 klasstimmen.
Den 29 september 17 klasstimmen.
Den 27 oktober 17 klasstimmen.
Den 24 november 17 klasstimmen.
Lördagar kl. 10 - 12
Plats: Waldorfförskolan Solgläntan.
Uddeholmsgatan 5, Göteborg.
Klassansvariga: Alexandra Ivan, Vendela Klose och Inger Wennerblom

Järna

Lördag den 8 september
9.30-10.30 Meditationsövning och samtal kring den sjunde klasstimmen
11.00-12.00 Sjunde klasstimmen, fritt hållen.
Lördag den 6 oktober
9.30-10.30 Meditationsövning och samtal kring den åttonde klasstimmen
11.00-12.00 Åttonde klasstimmen, fritt hållen.
Lördag den 10 november
9.30-10.30 Meditationsövning och samtal kring den nionde klasstimmen
11.00-12.00 Nionde klasstimmen, fritt hållen.

Kalmar

Under ht 2018 kommer vi i Kalmar att arbeta med den femte klasstimmen (konstnärligt övande, inledning, samtal m m):

Lördagen den 8 september kl 9.00 - 11.45.
Lördagen den 6 oktober, kl 9.00 - 11.45.
Lördagen den 17 november, kl 9.00 - 11.45.
Lokal: Kemisalen på Solmarka gård.
Klassansvarig: Hans Johannesson

Norrköping

2 sept kl 10.00 Bearbetning av 2:a rep. Timmen.
7. Okt kl 10.00 3:e rep. timmen.
11 nov. kl 10.00 Bearbetning av 3:e rep. timmen.
9 dec. kl 10.00. 4:e rep. timmen.
Klassansvariga: Elisabet Löve, Birgitta Johansson

Stockholm

Onsdag 5 september kl 19:00 Fördjupningsstudium I:14
Onsdag 19 september kl 19:00 14:e klasstimmen
Onsdag 3 oktober kl 19:00 Fördjupningsstudium I:15
Onsdag 17 oktober kl 19:00 15:e klasstimmen
Onsdag 31 oktober kl 19:00 Fördjupningsstudium I:16
Onsdag 14 november kl 19:00 16:e klasstimmen
Onsdag 28 november kl 19:00 Fördjupningsstudium I:17
Onsdag 12 december kl 19:00 17:e klasstimmen

Halv högskoledag:

Lördag 15 december kl 10 - ca 12, 1:a Prag-timmen, samtal.
OBS: Tag med det blå kortet även till högskoledagen!
Lokal: Hagagatan 14, Stockholm.
Klassansvariga i Stockholm: Thomas Andersson, Per-Erik Jonsson, Göran Nilo

Umeå

2/9 I:18, 7/10 I:19, 11/11 I:1, 9/12 I:2.
Klasstimmar hålls kl 09.30 i Salen på Mariagården, Kassjö.
Klassansvariga: Ursula Flatters och Jancecke Wyller

Växjö

Lördag 25 August kl 9.00.
Lördag 29 september kl 9.00.
Lördag 27 oktober kl 9.00.
Lördag 24 november kl 9.00.
Vi möts på leksskolan Nyponblomman.
Klassansvariga: Karin Andren och Annica Johansson.

Örebro

26 aug, 30 sept, 28 okt och 25 nov.
kl. 14:00 till 16:00.
Klassansvarig: Hester Renouf.

Sommarverkstad i Fria Högskolan

14-15 juli, Kulturhuset i Ytterjärna

Undertecknade bjuder in alla medlemmar i Fria Högskolan för Antroposofi till arbetsmöte. Temat är både ett gemensamt arbete med 3:e och 4:e klasstimmar, eurytmi, meditationsövningar, fria samtal och ett bearbetande av innehållet i klasstimmar. Här finns möjlighet att samtala om personliga frågor och erfarenheter på ett anspråklöst sätt. Vi har bokat stora konferensrummet i Kulturhuset i Järna och detta är en fortsättning på förra årets arbete.

Ingen kursavgift, men var och en står själv för mat och logi. Du får rabatterat pris på Hotell Kulturhuset om du uppger deltagande i sommarverkstaden.

Vi önskar anmälan till Antroposofiska Sällskapetets kansli kontakt(at)antroposofi.nu senast den 6 juli.
Glöm inte att ta med det blå kortet!

Program:

Lördag förmiddag 9-12
Inledning, eurytmi, 3:e Klasstimmen

Lördag eftermiddag 14-17
Eurytmi, gemensam meditationsövning, Högskolesamtal

Lördag kväll 18-21
Utflykt till källan vid Tullgarn.

Söndag förmiddag 9-12
Eurytmi, 4:e Klasstimmen och gemensam meditationsövning

Söndag eftermiddag 14-17
Högskolesamtal och samtal till teman.
Vi avslutar senast kl 17.

Varmt välkomna!
Erland Kornfeld, Mats-Ola Ohlsson,
Thomas Andersson

Kalendarium för Antroposofiska Sällskapet i Sverige

Titta gärna in i kalendariet på vår hemsida - där kan finnas annonser för nya händelser och möten!
antroposofi.nu/kalender

Anmälningar till sällskapets aktiviteter görs, om inget annat nämnts, till sekretariatet på: 08-554 302 20 eller kontakt@antroposofi.nu

24-29 juni

**Förvandlingskrafter i
Rudolf Steiners Mysteriedramer**
Kulturhuset i Ytterjärna

Invigningens port och Själens prövning
Rudolf Steiners två första mysteriedramer visas i sin helhet.

Välkommen!

Biljetter bokas på 08 554 302 00
Biljetter kan även köpas i Kulturhusets reception fram till 30 min innan föreställning.

14-15 juli

Sommarverkstad i Fria Högskolan
Se hela inbjudan här bredvid i högskolans kalendarium.

11 augusti

Högtidligt månadsfirande
Kl 18-22 i Kulturhuset i Ytterjärna
Hjärtligt välkommen!
Mer info på: antroposofi.nu/kalender
Kommande datum är: 8/9, 6/10, 10/11, 8/12.

8 september

Högtidligt månadsfirande
Kl 18-22 i Kulturhuset i Ytterjärna
Hjärtligt välkommen!
Mer info på: antroposofi.nu/kalender
Kommande datum är: 6/10, 10/11, 8/12.

28-29 september

**Observatörens roll i sin egen jagvärld:
Jagets utvecklingsstadier i
spänningsfältet mellan individualism
och social kompetens**

Kortkonferens nr 5 (av 6), Kulturhuset i Ytterjärna

Detta är den femte av våra sex kortkonferenser, där vi på olika sätt arbetat med en förståelse av jagets utveckling och uppgifter. Vi började med de två språken vi måste lära oss, naturvetenskapens och Mikael's språk. Därefter har vi sett på vad det levande i naturen lär oss om att inte glömma bort att betraktaren är en del av just det fenomen han iakttar. Vi har sedan behandlat evolutionen, det fysiska uttrycket för människans utveckling på jorden, som visar att livets mest tydliga kännetecken är idel inneboende avsikter och strävan mot autonomi. Vi har sedan sett på vad den lilla kvantvärlden gör observatören uppmärksam på vad gäller skapelsens komplexitet.

Denna konferens går vidare med kraven som ställs på iakttagaren i sin egen jagvärld, en värld som naturligtvis står oss mycket nära, och som samtidigt på många sätt är annorlunda än den värld vi hittills bekantat oss med. Michaela Glöckler, den tidigare ledaren för den medicinska sektionen vid Goetheanum kommer att vara huvudtalare vid denna konferens.

Vi börjar på fredag kväll med att skärskåda jagets utveckling mellan själviakttagelse, individualitet och social kompetens. På lördagen fortsätter vi med frågan hur vi kan leva i en kultur som inte erkänner jagets (subjektets) realitet? Vidare tar vi upp frågan om vad intelligens egentligen är. Steiner har talat om intelligens som förmågan att se relationer och konstellationer. Hur kan vi förstå detta spännande yttrande?

Fredagen 28 september 19.00 21.00
Kort introduktion till programserien (Daniel Håkanson), därefter: Jaget mellan individualism och social kompetens (Michaela Glöckler)

Lördagen 29 september

10.00 Varför har vår kultur så svårt att erkänna jagets/subjektets existens? (Inledning Michaela Glöckler, därefter samtal)
12.00 Paus
13.30 Eurytmi (Regula Nilo)
14.00 Intelligensen och skapande ut ur intet. Inledning Michaela Glöckler, därefter samtal.
15.00 Kaffepaus
15.30 Avslutande samtal. Vilka frågor vill vi gå vidare med?
17.00 Mötet avslutas

Praktiska upplysningar:

Språk: Engelska!

Frågor och synpunkter kan sägas på svenska.

Mötet inkl kaffe är fritt för medlemmar.

Övriga 200 kr.

Lunchmöjlighet finns i Kulturhuset och i Matbygget.

Övernattning kan ordnas genom Kulturhuset.

Datum för kommande kortkonferenser:
del 6 senhösten 2018

Vi vill också fästa uppmärksamhet på att Michaela Glöckler kommer att hålla ett föredrag om "The Quest for Artificial Intelligence" i Stockholmskretsens lokaler på Hagagatan 14 i Stockholm söndagen den 30 september kl 18.

Hjärtligt välkomna!

För styrelsen

Daniel Håkanson

20 oktober

Höstmöte i Antroposofiska Sällskapet
Kallelse i tidning nr 3-2018

NORRKÖPING

Norrköpingsgruppen

Antroposofiska Sällskapet Norrköpingsgruppen är en lokal sammanslutning av medlemmar i det Allmänna Antroposofiska Sällskapet. Sällskapet har till syfte att bära en fri högskola för antroposofisk forskning. Denna högskola strävar efter att finna och formulera andliga lagbundenheter på olika verksamhetsområden, som de vanliga forskningsmetoderna eller tanke- och synsätten inte kommer åt. Denna antroposofiska forskning är integrerad i många olika kulturområden där verksamheten bygger på antroposofi, t.ex. waldorfpedagogik, biodynamiskt jordbruk, antroposofisk läkekonst, läkepedagogik, olika konstarter som arkitektur, eurytmi m.m.

Norrköpingsgruppen har en lokal för sammankomster och där finns ett bibliotek med huvudsakligen böcker och föredrag av Rudolf Steiner.

Biblioteket har öppet tisdagar 18.00 - 18.30 under tiden september till och med maj. Hagebygatan 69, Norrköping.
Tel: 011-183500.

E-post: antroposofi.norrkp@telia.com.
Övrig tid: kontakta någon i styrelsen.
Birgitta Johansson, ordförande
tel. 0768-19 13 11
Per Hallström, sekreterare
tel. 0736-849 366

Program med kursutbud på hemsidan!
www.antroposofi.nu/norrkoping

Vill du veta mer om antroposofi, eurytmi, musik, waldorfpedagogik och social tregrening?

Vi ordnar kurser, workshops och studiedagar på teman i anslutning till antroposofi, antingen i vår lokal i Norrköping eller lokalt hos er. Förfrågningar och intresseanmälan: Maivor Forster, tel. 0739 - 792 338.

Tisdagsgruppen

Start tisdagen den 4 sept. kl. 18.30 - 19.45. Vi börjar höstens arbete med studium av bl a "Grundstensmeditationen" av Rudolf Steiner.

Vitaliserande eurytmi

Välkomna till stärkande och livgivande eurytmi i grupp i Ensjöholms vackra sal. Onsdagar 18.00 med start 12/9. 8 gånger.

Meditation

Sönd 23/9, 14/10, 11/11 och 9/12 kl. 17.-18.30 på Hagebygatan 69. Introduktion, övningar och samtal. En väg till att praktisera antroposofisk meditation, inspirerad av Arthur Zajonc

"Te hos Sofie" på söndagar

Startsöndagen 2 september kl. 18:30 - 20:30 Vi är en nyligen sammansatt grupp som till hösten 2018 ämnar fortsätta våra studier med boken Andlig Skolning. Nya medlemmar är varmt välkomna! Vi ämnar varva bokstudierna med att läsa artiklar från tidskriften Forum för Antroposofi samt att då och då bjuda in mer erfarna personer till samtal kring olika relevanta ämnen

29 september

Kulturnatten lörd 29 september:
Öppet hus kl. 11.00 - 13.00. Pröva på "Färgupplevelser med vattenfärger",

20 oktober

Tregreningsseminarium lörd 20 okt
Triolog Tankesmedja håller ett seminarium om social tregrening
Plats: Ensjöholms by. Tid: lörd 20 okt. kl. 10-16.

24 november

Workshop, eurytmi lörd 24 november
"Andeskådande i tankero" - som väg till utveckling av fri vilja.
Eurytmiskt övande av motiv ur R. Steiners Grundstensmeditation och föredrag till temat med fokus på imaginativ, inspirativ och intuitiv förmåga. Medverkande: Göran och Charlotte Krantz. Kostn. 400:- endast föredraget 100:-. Plats: Ensjöholms by. Tid: lörd 24 nov. kl. 9.30-15.00.

1 december

Rudolf Steinerskolans Julbasar lörd 1 december kl. 11 - 15. Bokbord.
Arr: Rudolf Steinerskolan i Norrköping.
För info se www.rudolfsteinerskolan.se

5 december

Ensjöholms by arrangerar ljusfest och julmarknad på Ensjöholm onsd 5 dec kl. 16 - 19. För info och vägbeskrivning se www.ensjoholm.se

16 december

Eurytmi och Julföredrag söndag den 16 dec kl. 16.00 på Ensjöholm
Eurytmi med Moving Art Company och medverkande barn och ungdomar. Julföredrag av Dick Tibbling. Medarrangör: Ensjöholms By. Inträde 100 kr.

STOCKHOLM

Stockholmskretsen

Föreningen Stockholmskretsen är en ekonomiskt fristående förening inom Antroposofiska sällskapet i Sverige. Stockholmskretsens uppgift formuleras i stadgarna: att "initiera, bedriva, samordna och understödja ideell antroposofisk verksamhet i Stockholm med omnejd". Detta sker bl a genom våra olika verksamheter i lokalen på Hagagatan 14. Där finns ett bibliotek med antroposofisk litteratur och viss försäljning och hålls föreläsningar, konstnärliga arrangemang kursverksamhet och studiegrupper.

Som medlem i Antroposofiska sällskapet kan du också bli medlem i Stockholmskretsen genom att sätta in årsavgiften 300 kr på vårt bankgirokontonummer: 474-3167 - ange "medlemsbidrag", ditt namn och vilket år det gäller.

Är du inte medlem i Antroposofiska sällskapet så kan du ändå stödja oss genom att sätta in valfritt belopp på samma konto, ange "gåva". Vår verksamhet kan endast till en del bäras av medlemsbidragen och förutsätter till stor del frivilliga gåvor.

Bibliotek och antikvariat
Hagagatan 14, 113 48 Stockholm
Tel: 08-34 87 41
T-bana: Odenplan, nära Stadsbiblioteket
Antroposofisk litteratur på svenska, tyska och engelska.

SOMMARSTÄNGT 11/6-30/8
Öppettider: måndag - torsdag kl 14-17, fredag: STÄNGT
Ordförande: Annika Stigdotter tel 08-660 93 13

Hemsida:
www.antroposofi.nu/stockholm
- se där under: Lokalavdelningar
Facebook:
Stockholmskretsen - Antroposofiska sällskapet
Stockholmskretsens Bankgiro: 474-3167 (medlemsbidrag, gåvor)

Kursverksamheter

- Luncheurytmi
- Friskvårdseurytmi
- Måla med växtfärger eller olja

Se kursutbud på hemsidan!
www.antroposofi.nu/stockholm

Kalendarium

Lokal: Hagagatan 14
 Evenemang/föredrag kostar 100 kr;
 pens/stud: 80 kr
 Helafton/ Gästföredrag kostar 150 kr;
 pens/stud: 100 kr
Endast kontant betalning!

Evenemang/föredrag kostar 100 kr;
 pens/stud: 80 kr
 Helafton/ Gästföredrag kostar 150 kr;
 pens/stud: 100 kr
 Endast kontant betalning!

Tisdag 18 september kl 19

Medlemsafton:
 styrelsen i Antroposofiska sällskapet om
 sitt arbete

Söndag 30 september kl 18

OBS veckodagen och tid!
 The Quest for Artificial Intelligence
 Michaela Glöckler - hålls på engelska
 utan översättning

Tisdag 2 oktober kl 19

Medlemsafton: Stockholmskretsens
 framtid

Tisdag 16 oktober kl 19

Om det framtida samvetet
 Bjarne Edberg

Tisdag 30 oktober kl 19

Trialog, se särskilt infoblad

Tisdag 13 november kl 19

Paradisets trädgårdar i Alhambra -
 hur antika, kristna, och muslimska im-
 pulser sammanflätas
 Mats Wilzén

Tisdag 27 november kl 19

titel ej klar. Bengt Aquilon

Tisdag 4 december kl 19

Inför julen - konstnärligt program

Fredag 21 december kl 19

OBS veckodagen!
 Midvinterfirande

Studieforum

Fria forumet för RS studier
 Måndagar kl 18.30
 Omkostnad: 20 kr per gång

Hur får man ordning på skolningsvägen
 när den beskrivs så olika i Rudolf Stei-
 ners böcker och föredrag?

Självständigt och tillsammans kommer
 vi att söka upp och lära känna denna pro-
 cess. Här krävs en vilja till självstudium!

Alla är välkomna!

Varje fredag 18.00, om det inte är något
 annat evenemang,
 studerar vi Rudolf Steiners tidiga verk
 genom den nya volymen GA 90a "Selb-
 sterkenntnis und Gotteserkenntnis".
 Är det annat evenemang ses vi kl.17.

För info: ring Sergeij Almstedt
 tel 08-34 87 41 måndagar & onsdagar mel-
 lan kl 14-17.

Konstnärliga evenemang

Söndag 16 september kl 18

Kreativ musikafton

Lördag 6 oktober kl 18

Workshop i Werbecksång med Sinikka
 Mikkola: Vi övar tonande och lyssnande
 i vårt inre och omkring oss, in i djupare
 och högre skikt i vår tillvaro, finnande
 den i oss naturligt inneboende sångrös-
 ten. Inga förkunskaper behövs. Omkost-
 nad: 150 kr/kväll eller 100 kr/kväll för
 pensionärer, medellösa och studerande.

Lördag 20 oktober kl 18

Workshop i Werbecksång med Sinikka
 Mikkola: Vi övar tonande och lyssnande
 i vårt inre och omkring oss, in i djupare
 och högre skikt i vår tillvaro, finnande
 den i oss naturligt inneboende sångrös-
 ten. Inga förkunskaper behövs.
 Omkostnad: 150 kr/kväll eller 100 kr/
 kväll för pensionärer, medellösa och
 studerande.

Söndag 11 november kl 18

Kreativ musikafton

Söndag 16 december kl 18

Julkonsert

RETREATER 2018

Antroposofisk meditation

Tacksamhet och vördnad
Lördag 25 augusti

Tacksamheten ger mig en grund att stå
 på och vidgar därmed blicken för livet.
 Vördnaden är en väg till det väsentliga,
 till att se mitt sammanhang och mina
 möjligheter.

Inre ro - inre kraft
Lördag 15 september

Ett dygn som handlar om att gå in i det
 inre rummet och där hitta ett lugn som
 visar sig samtidigt vara en kraft.

Det inre ljuset
Lördag 8 december

En dag under den mörka tiden där det
 ges tid att i lugn och ro fördjupa livsfrå-
 gorna.

En dag som handlar om att söka mitt inre
 centrum för att kunna se mitt liv klarare.

Alla retreatare kl 10 00 - 18 00
 på Kulturhuset i Ytterjärna.

Kursledare Anna Hallström
 Kursavgift 1150:- Kostnad för lunch
 och fika tillkommer
 Anmälan och info:
 anna@antroposofi.nu, 0706861252
 Arrangör: Kulturforum Järna

Medarbetareförbundet - MeF

Vi är fackförbundet för alla medarbetare i de antroposofiska verksamheterna. Vårt uppdrag är att vara ett stöd för arbetet med samverkan mellan jämlikar - i levande organisationer!

- MeF är öppet för alla medarbetare oavsett vad de arbetar med.

- MeF har en bred erfarenhet av de antroposofiska verksamheternas organisation och kultur och deras strävan efter fördjupat ansvar och delaktighet för alla medarbetare.

- MeFs uppdrag är att stödja medlemmarnas lokala arbete med att utveckla olika former för detta.

- Utifrån en kombination av kunskap i arbetsrätt och kännedom om antroposofiska verksamheter sårar arbetar MeF för att tillvarata medlemmarnas intressen och stödja utvecklingen moderna former för frihet, jämlikhet och solidaritet i arbetslivet.

Vår nya avtalspart: Arbetsgivaralliansen-TRIA. Under 2017 upphörde HF med sin verksamhet och istället bildades en ny bransch inom Arbetsgivaralliansen: TRIA, som är en förkortning av Tregrening i arbetslivet.

De centrala avtal vi har med TRIA är tills vidare i form av sk "Hängavtal" på Arbetsgivaralliansens avtal: "vård/omsorg" och "skola/utbildning". Hängavtalen har TRIA tecknat med Medarbetareförbundet, Kommunal, Lärarnas Samverkansråd och Vision.

Lokal avtal

I anslutning till detta behöver de lokala avtalen ses över. MeF arbetar just nu mycket med att hjälpa alla verksamheter att ta fram nya lokala avtal.

Kansliet i Järna

Vårt kansli är bemannat de flesta dagar på oregelbundna tider. Vi ofta är på resa till medlemmar på arbetsplatser runt om i landet. Enklast når du oss via mail på info@mef.se eller på våra telefoner:

Per Hallström 0736-849 366
Helena Yli-Koski 0704-14 94 34.

Bli medlem du också!

Styrelsen och medarbetarna genom
Per Hallström och Helena Yli-Koski

Det nya HF

Det nya Huvudmannaförbundet (HF) i Arbetsgivaralliansen - TRIA

Den 1 juli 2017 gick HF samman med Arbetsgivaralliansen och bildade där en egen bransch med namnet TRIA - social tregrening i arbetslivet - med målsättningen att ge stöd i att utveckla meningsfulla ledningsformer och säkerställa att medlemsverksamheternas ideella grund också kan komma till uttryck i genomförandekvaliteten.

Arbetslivet är en viktig social arena, där social tregrening kan ge många impulser till att utveckla former för initiativtagande under ansvar, ett förtroendefullt rättsliv samt belysa solidaritetsaspekten. Genom samgåendet med Arbetsgivaralliansen finns nu utökade resurser att kunna ge stöd till medlemmarna i arbetsrättsliga frågor.

De flesta av HF:s tidigare medlemsverksamheter har följt med till TRIA och nya centrala kollektivavtal gäller mellan TRIA och de fack som tidigare hade avtal med HF. De fack som är parter på TRIA är Medarbetareförbundet, Kommunal, Vision, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.

Det speciella medarbetaravtalet med Fora är dock kvar och därmed också möjligheten att välja Prometheus som pensionsförvaltare (Collectum och ITP gäller alltså inte). En positiv nyhet i försäkringsavtalet är att Omställningsförsäkringen som tidigare saknats nu har tillkommit genom det bästa av trygghetsråden - TRS. Utöver detta är det även fortsatt möjligt att genom lokala kollektivavtal ha Prometheus som Grundvalsalternativ i verksamheten.

Som medlem i Arbetsgivaralliansen får verksamheten råd och stöd i arbetsgivarfrågor, främst genom sin rådgivare Jonas Bergman och även juridiskt stöd i tvistefrågor. Det finns ett stort utbud av olika aktuella kurser och utbildningar och du hittar många bra mallar på hemsidan www.arbetsgivaralliansen.se.

VIKTIGT: Gamla lokala kollektivavtal behöver nu inrangeras i de nya centrala kollektivavtalen - och detta måste göras senast 30 juni!

Behöver du hjälp med detta kontaktar du antingen rådgivaren Jonas Bergman, 08-545 912 08,

jonas.bergman@arbetsgivaralliansen.se eller Medarbetareförbundet.

En skön och härlig sommartid tillönskas er av branschkommittén TRIA

Medlemsgrupper

Björkagruppen, Katrineholm
Yvonne Boukari,
yvonne.boukari@gmail.com

Brommagruppen, Stockholm
Nils Olof Dunkars, 08-25 87 06

Delsbogruppen, Delsbo
Matti Remes, matti@staffansgarden.com

Filosofigruppen, Järna
J.C. Lassen, [j.chr.lassen\(at\)hotmail.com](mailto:j.chr.lassen(at)hotmail.com),
070-799 22 20

Grundstensgruppen, Järna
Katarina Hausmann, tel. 08 55171595,
katarina.hausmann@telia.com, eller
Marie Haglund tel. 0156-14095

Jeanne d'Arcgruppen, Örebro
Rebekka Bergman, 019-23 34 46,
rebekkabergman@outlook.com

Johannes Bureusgruppen, Uppsala
Annika Asmussen, 070-11 44 073
[annika.asmussen\(at\)tele2.se](mailto:annika.asmussen(at)tele2.se),
Adja Asmussen, 076-631 40 41
[adja\(at\)tele2.se](mailto:adja(at)tele2.se)

Järnagruppen, Järna
Artur Granstedt,
0158-33 075, artur.granstedt@jdb.se

Kalmargruppen, Kalmar
Hans Johannesson, 0480-360 10

Mariagruppen, Västerås
Kristina Mezéi, 021-804649

Mikaelgården, Järna
Dick Tibbling, 08-551 500 67

Norrköpingsgruppen
Maivor Forster, 011-39 28 87

Novalisgruppen, Järna
Kristian Holmberg, 08-551 719 30

Pestalozzigruppen, Järna
Elisabeth Chyle, 08-551 503 29

Rudolf Steinergruppen, Stockholm
Annika Stigdotter, 08-660 93 13

Selma Lagerlöfgruppen, Stockholm
H. Osika, 08-551 505 10 el 08-551 505 93

Tavestagruppen, Järna
Walter Druml, 08-551 742 61

Umeågruppen

Roland Karlsson, 090-300 61 070-546 00 61, rolandkarlsson01@tele2.se

Urielgruppen, Växjö

Daniel Ekman,
0470-636 96, 070-633 93 23

Välkommen till Österlengruppen

Efter ett par års vila, har nu Österlengruppen åter kommit igång. Vi är ungefär 10 personer som träffas i gång i månaden i Baskemölla Ekoby. Sammanställande är Eva Breitholtz Tel: 0736490300 evabreitholtz@gmail.com

Vid frågor går det också bra att vända sig till mej.

Med vänlig hälsning Barbro van der Stad Tel: 0411-550429.

Läs mer om grupperna på hemsidan: antroposofi.nu/ studie_arbetsgrupper

Artiklar på hemsidan Forum Antroposofi

antroposofi.nu/forum

Följande texter finns publicerade på hemsidan för medlemstidningen:

- Om utgivningen av Rudolf Steiners samlade verk (GA, "Gesamtausgabe"), av Cato Schiøtz, tidigare publicerad i Antroposofi i Norge 2017.
- Att fylla 72 år – berättelser i anslutning till C Ritters artikel
- Om tregrening. Hans Möller.
- Frågor som gäller livet - Materialism, andlighet och social tregrening av Frans Carlgren.
- Om Kaj Skagens bok, "Morgen ved midnatt" av Ole Harald Dahl.
- Waldorf made in China, av Nana Goebel, ur Das Goetheanum nr 25-2015.
- Antroposofi som religion, av Johannes Kiersch, ur Das Goetheanum nr 6-2015.
- Flowforms - Unik hantverkskultur med betong och konststen i Järna.

Medlemssekretariat

i Kulturhuset i Ytterjärna
Mån 9-14, tis-fre 13-15
08-554 302 20
kontakt@antroposofi.nu

Medlemsavgiften
ordinarie 1200 kr, studerande 300 kr,
till Ekobanken 9700 132 745-1,
pg 5 88 71-5, Swish 123 499 13 86
Autogiro, kontakta sekretariatet

Kalendarium på hemsidan
antroposofi.nu/kalender

Mejlutskick

Meddela oss din mejladress till:
kontakt@antroposofi.nu
så skickar vi dig löpande information

Bli medlem!
antroposofi.nu/blimedlem

Betala enkelt med Swish
Läs in denna qr-kod med Swish-appen i
din mobil!

FRÅN SEKRETARIATET

Medlemskap

Goetheanum meddelade att man under perioden 17 april till 14 maj välkomnat 79 nya medlemmar. Och att 125 ej längre är medlemmar (utträden, tappade medlemmar och uppdaterade medlemslistor i landssällskapen) i Allmänna Antroposofiska Sällskapet.

Källa: Anthroposophie weltweit, nr 6, 2018.

Forum Antroposofi utges av Antroposofiska Sällskapet i Sverige. Varje skribent ansvarar själv för sitt material.

REDAKTIONSKRETS

Tobias Ossmark
Felix Nieriker
Göran Nilo
Bo Werner Eriksson
Joel Hallklint
Karen Swartz Larsson

REDAKTIONSRÅD

Karen Swartz Larsson,
kontaktperson i styrelsen.

GRAFISK FORM

Ritator

TRYCK

EKTAB (Eskilstunakurirens tryckeri) Ett ISO 14001-certifierat tryckeri som enbart använder vindproducerad el.

PRENUMERATION

Kontakta sekretariatet eller registrera på hemsida, 240 kr/år. Till pg 5 88 71-5, Swish 123 499 13 86 Autogiro, kontakta sekretariatet

HEMSIDA

antroposofi.nu/forum

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPETS

SEKRETARIAT

e-post kontakt@antroposofi.nu
tel 08-554 302 20

KONTAKT MED FORUM

projektledare Joel Hallklint
e-post: kontakt@antroposofi.nu
tel 08-554 302 20
postadress: Forum Antroposofi,
pl 1800, 153 91 Järna
ISSN 1404-4277

UTGIVNINGSPLAN FÖR 2018

Deadline för 3-2018 ca 15 september. För längre uppslag, vänligen anmäl i god tid innan deadline.

ANNONSERING

Helsida färg 4000 kr och del av sida till proportionerligt pris. För privatpersoner: radannonser 80 kr. Tidskriftens format: höjd 315 mm, bredd 235 mm.

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Arkivögonblick, nr 23

Fallet i punkten

Fragment av en Kontaktkarta med svartvita foton som visar Fritz Graf von Bothmer. De hörde till Elisabeth Desseckers dödsbo, som var elev till greve Bothmer. Hon ställde bilderna till förfogande för den andra utgåvan av Bothmers bok *Gymnastische Erziehung*. Idag befinner de sig i Goetheanums arkiv.

Vi har ingen tillförlitlig information om var och när dessa foton kom till eller vem fotografen var. Inte heller vet vi om Bothmer här övade för sig själv, vilket han ofta gjorde, eller om han utförde övningarna inför fotografen med anledning att dokumentera och kanske publicera foton. Det måste förbli öppet. Parkettgolvet och en svart tavla på filmbilderna är tecken på att rummet skulle kunna vara en av den Fria Waldorfskolans eurytmisalar, på Uhlandshöhe i Stuttgart, troligtvis salen bakom scenen (ty "Hinter-Bühnen-Saal"), som var direkt förbunden med gymnastiksalen, alltså Bothmers eget rike. Med stor säkerhet kan foton dateras till 1930-talet. Bothmer, som anställdes av Rudolf Steiner 1922 som den första gymnastikläraren i den unga waldorfskolan, hade vid denna tid i stort sett utvecklat sin gymnastik färdigt. När skolan 1938 stängdes av nazisterna, förändrades hans verksamhet till att i huvudsak författa sin bok *Gymnastische Erziehung*. Han var färdig med manuskriptet kort innan sin död 1941.

Dessa fotografier är de enda bevarade foton som visar Bothmer utförande sina egna gym-

nastiska övningar. Vi ser här moment ur övningssekvensen "Fallet i punkten". Övningen som undervisningsmässigt hör till pubertetsåren, gestaltar på ett dramatiskt, kampmässigt sätt ett medvetet möte med tyngdkraften.

De utförda rörelserna motsvarar exakt övningsförloppen såsom Bothmer själv beskrev dem. I sitt klara formspråk råder inget tvivel om att dessa övningar är avslutade skapelser som inte kräver ytterligare korrigeringar eller tillägg. Vi blir varse vad som var viktigt i hans gymnastik: rumsriktningarna måste från huvud och blick ända in i tåpetsarna genomtränga och bära kroppen som upprätt, vidd, framåt och bakåt. Anspänning och avslappning markeras mycket noggrant.

Bothmers klädsel, svarta knäbyxor, motsvarande strumpor och skor, till detta en vid vit skjorta som är sammandragen vid handlederna, förtydligar kroppens hållning och rörelse. I de små miniatyrerna kan vi ana målet med hans övningar och skapande: att genom kroppens rörelse ställa in människan, respektive ungdomen i ett större sammanhang, in i ett större jagmedvetande.

Bild: Urval av fragment av en kontaktkarta med foton föreställande Fritz Graf von Bothmer. Tyvärr har kontaktkartan klippts i bitar. Negativen, tagna med en småbildskamera med 35 mm-film har tyvärr inte heller överlevt. Text: Rose Aggeler och Johannes Nilo